

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ
ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΕΠΠΤΩΞΕΙΣ ΣΤΟΝ
ΤΟΥΡΙΣΜΟ: ΜΕΛΕΤΕΣ (ΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ)
ΠΑΝΩ ΣΤΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ»**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ ΚΥΡΙΑΚΗ - ΕΥΡΥΔΙΚΗ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ

ΠΑΤΡΑ, ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2017

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για την εκπόνηση της παρούσας πτυχιακής εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον καθηγητή μου, κύριο Παναγόπουλο Αναστάσιο, για την πολύτιμη βοήθεια και την καθοδήγησή του στην προσπάθειά μου αυτή. Ο ίδιος με βοήθησε ιδιαίτερα, ώστε να παρουσιάσω μια πτυχιακή εργασία υποδειγματική και υψηλού επιπέδου.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου, κύριο Σωτηρόπουλο Γεώργιο, διότι στο μάθημα που δίδασκε ο ίδιος («Διαχείριση Κρίσεων στην Τουριστική και Ξενοδοχειακή Βιομηχανία») ήρθα πρώτη φορά σε επαφή με το αντικείμενο της πτυχιακής μου εργασίας, την «Οικονομική Κρίση και επιπτώσεις στον τουρισμό».

Τέλος, ευχαριστώ την αδελφή μου, Σοφία, η οποία κατά τη διάρκεια της συγγραφής της πτυχιακής εργασίας με ανέχτηκε, με παρότρυνε και μου έδινε κουράγιο να συνεχίσω.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το ελληνικό κράτος από τότε που συστάθηκε για πρώτη φορά με το πέρας της ελληνικής επανάστασης μέχρι και τις ημέρες μας έχει δεχθεί το πλήγμα αλλεπάλληλων οικονομικών κρίσεων. Γίνεται έτσι εύκολα αντιληπτό ότι θα πρέπει να κατανοήσουμε τα βασικά αίτια αυτής της συστηματικής εμφάνισης των ενδογενών κρίσεων. Είναι προφανές δηλαδή ότι σε μία κοινωνία η οποία επαναλαμβάνει συμπεριφορές επί αιώνες όπως είναι η ελληνική υπάρχουν κάποιες εσωτερικές δυνάμεις οι οποίες ωθούν στο εν λόγω αποτέλεσμα ανεξάρτητα από το εξωτερικό περιβάλλον.

Κατά συνέπεια, αυτές τις δυνάμεις θα πρέπει να αναλύσουμε περαιτέρω προκειμένου να κατανοήσουμε τα βαθύτερα αίτια των κρίσεων και να μπορέσουμε με αυτόν τον τρόπο να προφυλαχτούμε στο μέλλον. Ένα μέλλον το οποίο προδιαγράφεται από έλλειψη του προσανατολισμού, προοπτικών από ψυχολογικά προβλήματα και σαθρή κοινωνική δομή. Αυτή, λοιπόν, είναι ουσιαστικά και η μεγαλύτερη πρόκληση, τα μέλλον των επόμενων γενεών και ειδικά των νέων οι οποίοι είναι οι πλέον υπεύθυνοι να μεταλαμπαδεύσουν αρχές, αξίες και ιδανικά στους επόμενους.

Βέβαια, όλες αυτές οι συνθήκες έδρασαν συναθροίστηκα σε συνδυασμό με τους σχετικά υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης σε πολλά κράτη της Ευρώπης πριν το 2008 οι οποίοι έδωσαν τη θέση τους στην εκτεταμένη ύφεση, στην αύξηση της ανεργίας, στην μείωση της παραγωγής καθώς και στην υποβάθμιση του μέσου επιπέδου διαβίωσης με τους νέους να αποτελούν μία ιδιαίτερη πληγείσα ομάδα.

Τέλος, από τη συγκεκριμένη κατάσταση ο παγκόσμιος τουρισμός αν και με κάποια καθυστέρηση δεν έχει μείνει ανεπηρέαστος. Αντιθέτως, άρχισε να μειώνεται στο τέλος του 2008 και έγινε έτσι ένας από τους τελευταίους τομείς ο οποίος δέχθηκε τις επιδράσεις της παγκόσμιας ύφεσης.

ABSTRACT

The Greek state since it was set up for the first time by the end of the Greek revolution until our days has recognized the impact of successive economic crises. so it is easy to see that we need to understand the root causes of this systematic occurrence of endogenous crisis. It is obvious that that in a society which repeats behaviors for centuries as the Greek there are some internal forces which push the said result regardless of the external environment.

Consequently, these forces must be analyzed further in order to understand the underlying causes of the crisis and to be able in this way to guard the future. A future that is specified by a lack of orientation, perspective from psychological problems and flimsy social structure. This, then, is essentially the biggest challenge, the future of the next generations, especially young people who are most responsible to pass on principles, values and ideals in the next.

Of course, all these conditions acted aggregator in conjunction with the relatively high growth rates in many European countries before 2008 who have given way to widespread recession, increased unemployment, the reduction of production and the deterioration of the average level living with young people constitute a particular affected group.

Finally, the specific situation international tourism although with some delay has been left unaffected. By contrast, it began to decline at the end of 2008 and was thus one of the last areas that was influenced by the global recession.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
ABSTRACT	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης	7
1.1. Ορισμός οικονομίας	7
1.2. Ιστορικό οικονομικής κρίσης.....	8
1.3. Ορισμός κρίσης	17
1.4. Πολιτισμός κρίσης	22
1.5. Γνώμες για την κρίση	25
1.6. Επιπτώσεις της ηλικίας μας	27
1.7. Κρίση ιδεολογίας προσανατολισμού	29
1.8. Επιπτώσεις όχι μόνο οικονομικές αλλά και ψυχολογικές	30
1.9. Συγκρίσεις με άλλες περιοχές κοινωνικοοικονομικά	32
1.10 Οι επιπτώσεις στον άνθρωπο	40
1.11 Από πότε δανειζόμαστε και για ποιο λόγο	41
1.12 Πόσο είναι το χρέος	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Οικονομική Κρίση και τουρισμός.....	45
2.1. Τα αίτια των ελληνικών απωλειών	46
2.2. Οι επιπτώσεις	46
2.3. Παγκόσμια Τουριστική Αγορά	49
2.4. Ο τουρισμός στην Ελλάδα	54
2.5. Εξελίξεις του Ελληνικού Τουρισμού	54
2.6. Οι εξελίξεις στην Ελλάδα και στις ανταγωνίστριες χώρες	66
2.7. Οι εξελίξεις στο θεσμικό περιβάλλον του ελληνικού τουρισμού	67
2.8. Σημαντικότητα του τουρισμού.....	69
2.9. Το μέλλον της ελληνικής αγοράς.....	70
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Πώς η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει τις τουριστικές επιχειρήσεις: Μελέτη της περίπτωσης του Airhotel – Achaia Beach Hotel	71
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	76
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΑΡΘΟΓΡΑΦΙΑ.....	78

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι γεγονός ότι το ελληνικό οικονομικό και κοινωνικό πρόβλημα, όπως αυτό έγινε κατανοητό σήμερα, συντάραξε την παγκόσμια οικονομία το 2009. Είναι πολυδιάστατο και διαχρονικό. Αφορά μία ολόκληρη κοινωνία και κατ' επέκταση και την παγκόσμια οικονομία σε όλες σχεδόν τις πτυχές της ζωής τους ενώ έχει ξανασυμβεί στο παρελθόν στην Ελλάδα σε παρεμφερή ή διαφορετική έκδοση αλλά και σε πάρα πολλές οικονομίες στο χώρο.

Τη σημερινή εποχή όμως οι κοινωνικές επιστήμες έχουν αναπτυχθεί σημαντικά. Συνεπώς, ακόμη και τα βασικά συστατικά στοιχεία όπως είναι η γέννηση, η επαναληπτικότητα και οι επιπτώσεις του μπορούν να αναλυθούν και να αποκαλύψουν τη φύση του, άρα να προδραγράψουν τις τακτικές διαχείρισης του.

Μέσα από όλα αυτά είναι και που γεννιέται η ευθύνη της γνώσης. Με άλλα λόγια, κανείς, από τους πολίτες μέχρι και αυτούς που αποφασίζουν στην Ελλάδα ή το εξωτερικό, δεν δικαιούται να ισχυρίζεται στον βαθμό που του αναλογεί ότι δεν γνωρίζει τα βασικά στοιχεία του συγκεκριμένου προβλήματος της οικονομικής κρίσης. Έτσι, δεν αρκεί η καλή πρόθεση και προθυμία διαχείρισης του. Απαιτείται όμως να καταβληθεί σημαντική προσπάθεια κατανόησης του με κύριο εφόδιο την ουσιαστική γνώση για τα επιμέρους στοιχεία του.

Ύστερα, με τη σειρά της η γνώση και η ευθύνη της συνδέεται με την κοινωνική απόφαση για την πορεία του μέλλοντος. Οι δε προκλήσεις που σχετίζονται με το ελληνικό πρόβλημα έχουν αναφορά σε όλα τα επίπεδα οργάνωσης της κοινωνίας. Αφορούν τους πολίτες της κοινωνίας αφού είναι εμφανές ότι η παρούσα κατάσταση των πραγμάτων αναφέρεται σε ατομικές και συλλογικές στάσεις συμπεριφορές. Αφορούν όμως και ειδικότερες κατηγορίες ατόμων όπως οι πολιτικοί εκπρόσωποι, οι επιχειρηματίες, οι κοινωνικές επιστήμονες.

Εν κατακλείδι, η αντίληψη ότι μέσω της κοινωνικής μηχανής, δια της έκδοσης δηλαδή μόνο νόμων και διοικητικών πράξεων κλπ. θα καθοριστεί το οικονομικό αποτέλεσμα είναι μία ανεδαφική αντίληψη της εξέλιξης της ανθρώπινης κοινωνίας. Σημασία έχει το πώς τοποθετούνται και ενεργοποιούνται οι άνθρωποι αυτοί μέσα στις εξελίξεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης

«Τι έφταιξε τελικά; Η απληστία; Οι πολιτικοί; Οι τράπεζες; Εμείς οι ίδιοι; Πολλά έφταιζαν και δύσκολα κάποιος μπορεί να πείσει ότι δεν προσέθεσε και εκείνος το λιθαράκι του στο οικοδόμημα της κρίσης. Όμως όλα αυτά είναι υποσημειώσεις σε ένα μεγαλοπρεπέστερο, σχεδόν μυθολογικό, δράμα. Ένα οικουμενικό έπος οι ρίζες του οποίου ξεκινούν στην Μεγάλη Ύφεση του 1929, προτού επεκταθούν στην δεκαετία του 70'. Τότε ήταν που, όπως οι Αθηναίοι είχαν αναγκαστεί να τρέφουν με απαίσιους φόρους υποτέλειας το έγκλειστο στο λαβύρινθο κτήνος, έτσι κι ο υπόλοιπος κόσμος άρχισε να χρηματοδοτεί τον αδηφάγο Παγκόσμιο Μινώταυρο-τα αμερικάνικα ελλείμματα».

Βαρουφάκης Γιάννης, 2012, Ο Παγκόσμιος Μινώταυρος: Οι πραγματικές αίτιες της κρίσης

1.1. Ορισμός οικονομίας

Η έννοια της οικονομίας έχει τις ρίζες της από την ελληνική αρχαιότητα προερχόμενη από την σύμπτυξη ουσιαστικά των λέξεων «τα του οίκου νέμω», δηλαδή τη διαχείριση του νοικοκυριού. Πλέον, βέβαια, η οικονομία ή εναλλακτικά η οικονομική επιστήμη έχει αποκτήσει άλλο νόημα καθώς μελετά τον τρόπο εκείνο με τον οποίο αποφασίζει μία κοινωνία για το τι, πώς και για ποιον θα παράγει τα προϊόντα και τις υπηρεσίες.

Υπογραμμίζοντας, λοιπόν, παραπάνω το ρόλο της κοινωνίας, ο ορισμός τοποθετεί την οικονομία στις κοινωνικές επιστήμες οι οποίες μελετούν και ερευνούν τη συμπεριφορά των ανθρώπων. Αντικείμενο της δε είναι η συμπεριφορά των ατόμων στην παραγωγή, την ανταλλαγή και τη χρήση των αγαθών και υπηρεσιών.

Όσον αφορά τώρα το κεντρικό οικονομικό πρόβλημα της κοινωνίας είναι να βρει τρόπους να συμβιβάσει τις ουσιαστικά απεριόριστες επιθυμίες των ατόμων για τα προϊόντα και τις υπηρεσίες με τη σπανιότητα των διαθέσιμων πόρων (εργασίας, μηχανημάτων και πρώτων υλών) με τους οποίους παράγονται.

Κατά συνέπεια, απαιτώντας στα ερωτήματα για το τι, πώς και για ποιον θα παραχθούν τα αγαθά έρχεται η οικονομική επιστήμη η οποία εξηγεί το πώς κατανέμονται οι περιορισμένοι πόροι μεταξύ των ανταγωνιστικών χρήσεων.

Συνοψίζοντας, όπως έχει γίνει ήδη κατανοητό από τα παραπάνω, η οικονομία ασχολείται με τη συμπεριφορά των ανθρώπων. Αυτό όμως αντανακλά τον τρόπο με τον οποίο αναλύονται τα προβλήματα και όχι η φύση του αντικειμένου το οποίο ερευνά.

1.2. Ιστορικό οικονομικής κρίσης

Στο παγκοσμίου φήμης έργο «Παγκόσμιος Μινώταυρος: οι πραγματικές αιτίες της κρίσης» του καθηγητή Βαρουφάκη Γιάνη¹ σκιαγραφούνται το χρονικό της οικονομικής κρίσης σε παγκόσμιο επίπεδο σε τρεις χρονικές εποχές οι οποίες αναλύουν το οικονομικό γίνεσθαι των ακολούθων περιόδων: 1929-1945, 1945-1971 και 1971-2008.

Στην πρώτη, λοιπόν, χρονική περίοδο γίνεται λόγος για την παγκόσμια οικονομική ύφεση του 1929 η οποία ήταν μία κατάσταση διεθνούς οικονομικής ύφεσης. Γνωστή και ως η «Μεγάλη Ύφεση», όπως χαρακτηρίστηκε στις ΗΠΑ, προκλήθηκε μετά από το χρηματιστηριακό κραχ, που ξεκίνησε στις 24 Οκτωβρίου του έτους αυτού και η οποία επηρέασε την δομή της παγκόσμιας οικονομίας, στην οποία χτίστηκε η αμερικανική ιστορία.

Η προ-ιστορία βέβαια αυτής της περιόδου ορίζεται από την σημαντική αύξηση των οικονομικών μονάδων, τις καινοτομίες σε πάρα πολλούς τομείς αλλά και τη γενικότερη άνθιση σε χρηματοοικονομικό επίπεδο. Εδώ, οι νέες παραγωγικές ικανότητες της βιομηχανικής επανάστασης εκ νέου διαμόρφωσαν τον κόσμο της χρηματοδότησης έτσι ώστε τα τεράστια έργα όπως σιδηρόδρομοι, σταθμοί παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, τηλεφωνικά δίκτυα κλπ να μπορούν να έχουν πρόσβαση στα τεράστια επενδυτικά κεφάλαια.

Αδιαμφισβήτητα, η εξισορρόπηση των δυνάμεων χρηματοδότησης του εμπορίου, της κυβέρνησης αλλά και της βιομηχανίας έτσι ώστε να επιτύχουν ευνοϊκή και υψηλή χρηματοδότηση χωρίς καταστροφικές συνέπειες δεν ήταν εύκολη υπόθεση. Ωσπου, το 1929 ξέσπασε το κραχ και όλη η οικονομική πραγματικότητα άλλαξε από τα θεμέλια της.

¹ Βαρουφάκης Γιάνης, 2012, Παγκόσμιος Μινώταυρος: Οι πραγματικές αιτίες της κρίσης, εκδόσεις: Λίβανη

Στη συνέχεια, υπάρχει η μεταπολεμική έκρηξη της εποχής του 1945 έως το 1971. Το διάστημα αυτό ήταν σαφές ότι χρειάστηκαν μαζικές κρατικές δαπάνες προκειμένου να δοθεί βοήθεια στη βιομηχανία προκειμένου να ορθοποδήσει. Παρατηρείται, λοιπόν, η προσπάθεια της ελεύθερης αγοράς να ανακάμψει από την μεγάλη κρίση που προηγήθηκε.

Η γενιά βέβαια εκείνης της δεύτερης περιόδου, μέσα από αυτές τις θλιβερές συνθήκες που βίωσα είχαν πλήρη επίγνωση της ικανότητας για την κερδοσκοπία του χρηματιστηρίου στο να δημιουργήσουν τεράστια τεχνητά κέρδη όπου ο πλούτος έγινε μία λειτουργία της ίδιας της αγοράς και όχι της πραγματικής παραγωγής. Στον απόηχο δε της Μεγάλης Ύφεσης ήταν σαφές ότι η χρηματοδότηση δεν θα μπορούσε να μείνει απλά στα κέρδη της ελεύθερης αγοράς, κατασπαράζοντας παράλληλα τα κέρδη της πραγματικής παραγωγής αλλά και το πραγματικό πλούτο των εργαζομένων.

Ενώ, λοιπόν, η χρηματοδότηση διευκόλυνε την πραγματική οικονομία, και θεωρείτο μάλιστα μία μεγάλη ευλογία, η πραγματική οικονομία αντιμετώπιζε οικονομική αστάθεια και ο κύκλος της φούσκας δεν μπορούσε να αποφευχθεί με αποτέλεσμα να οδηγούμαστε στην καταστροφή της. Αυτή η κατάσταση με τις χρόνιες υψηλές χρηματοδοτήσεις περιγράφεται στην τρίτη περίοδο του κου Βαρουφάκη.

Πιο συγκεκριμένα, οι ΗΠΑ βγήκαν από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ως παγκόσμιος ηγέτης, εν αντιθέσει, με την Ευρώπη της οποίας η παραγωγική υποδομή της ήταν πλήρως άθικτη, η επιχειρηματική κουλτούρα της ήταν γεμάτη με αυτοπεποίθηση και η στρατιωτική ισχύς της ήταν ασυναγώνιστη.

Έτσι, χρησιμοποίησαν την κυριαρχία τους για να δημιουργήσουν ένα «Παγκόσμιο Σχέδιο» για σταθερή διεθνή οικονομική ανάπτυξη. Κανείς βέβαια δεν μπορεί να αμφισβητήσει το γεγονός ότι πάντα προσπαθούσαν για να διατηρήσουν τη θέση της ηγεσίας τους στο πλαίσιο της νέας παγκόσμιας τάξης που είχε συσταθεί στο Bretton Woods το 1944.

Επιπροσθέτως, μέσω του σχεδίου Marshall, οι ΗΠΑ χρηματοδότησαν το εκ νέου οικοδόμημα με τους πρώην εχθρούς της, την Γερμανία και την Ιαπωνία, και τις οποίες ενσωμάτωσε στην ιστορία της παγκόσμιας ευημερίας που προσπάθησε να χτίσει.

Στο δε Αμερικάνικο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο δόθηκε ο ρόλος να δανείζει χρήματα στις κυβερνήσεις, όταν υπήρχαν ανισορροπίες στις εθνικές πληρωμές εμπορίου προκειμένου να κρατήσει τα έθνη και το διεθνές σύστημα σε ισορροπία.

Το δεύτερο τώρα βασικό χαρακτηριστικό του μεταπολεμικού Παγκόσμιου Σχεδίου ήταν όπως αποκαλεί ο κος Βαρουφάκης, αλλά και χρόνια πριν ο οικονομολόγος Keynes, ο μηχανισμός ανακύκλωσης των πλεονασμάτων στον οποίο τυχόν πλεονάσματα ενός κράτους μπορούν να χρησιμοποιηθούν για βοήθεια σε ένα κράτος που έχει παρουσιάσει ελλείμματα. Έτσι, με αυτόν τον τρόπο δεν διαταράσσεται η ισορροπία στην οικονομία.

Μάλιστα, αυτός ο μηχανισμός αργότερα θα σήμαινε ότι οι ΗΠΑ θα μπορούσαν να κάνουν επαναγωγή, υπό την μορφή κεφαλαιακών μεταβιβάσεων, μερικά από τα αμερικανικά εμπορικά πλεονάσματα πίσω στην Ευρώπη και την Ασία προκειμένου να διατηρήσει τόσο την υγεία των βασικών συμμάχων της Αμερικής όσο, και το σημαντικότερο, το αίτημά τους για τις αμερικανικές εξαγωγές.

Αδιαμφισβήτητα, ο μηχανισμός ανακύκλωσης των πλεονασμάτων σε αυτήν την μεταπολεμική περίοδο του Μεγάλου Σχεδίου ήταν υπεύθυνο για μεγαλύτερη, πιο σταθερή και πιο ισορροπημένη περίοδο ανάπτυξης στην ιστορία των βιομηχανικών κοινωνιών. Η καθοριστική αυτή επιτυχία επιτεύχθηκε από τις συνεχείς μεταγίσεις του κεφαλαίου από τις ΗΠΑ στις οικονομίες της Γερμανίας και της Ιαπωνίας και, επιπλέον, τις προσπάθειές της για να δημιουργήσει και να υποστηρίξει ζωτικής σημασίας ζώνες γύρω από τις γερμανικές και ιαπωνικές βιομηχανίες που θα μπορούσαν να απορροφήσουν γερμανικά και ιαπωνικά πλεονάσματα. Αυτό δεν ήταν πράξη φιλανθρωπίας προς την Ευρώπη και την Ιαπωνία. Ήταν μάλλον ένα σαφές όραμα ότι η ηγεμονία προϋποθέτει πως ο ηγεμόνας ανακυκλώνει τα πλεονάσματά του έτσι ώστε να διατηρηθεί η συνολική ζήτηση της δικής του βιομηχανίας.

Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά στο έργο του ο καθηγητής επισημαίνει ότι: «Αυτός ο κόσμος των δύο ταχυτήτων είναι εύφλεκτος. Μοιάζει καταδικασμένος να οδηγηθεί στη σύγκρουση μεταξύ εκείνων που επιτυγχάνουν την μεγέθυνση των οικονομιών τους και των άλλων των οποίων οι οικονομίες επιβραδύνονται υπό τη σκιά της πτωχοκρατίας, αλλά που καταφέρνουν ακόμα να διατηρούν το μονοπώλιο πάνω στη στρατιωτική υπεροπλία, πάνω στο παγκόσμιο αποθεματικό

νόμισμα, πάνω στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και πάνω στους υπερεθνικούς θεσμούς του πλανήτη».²

Όσον αφορά τώρα την αιτία κατάρρευσης του Παγκόσμιου Σχεδίου εντοπίζεται στον πόλεμο του Βιετνάμ. Αφήνοντας κατά μέρος την τρομακτική ανθρώπινη δυστυχία, ο πόλεμος του Βιετνάμ κόστισε στην κυβέρνηση των ΗΠΑ περίπου 113 δισεκατομμύρια δολάρια και, αντίστοιχα, στην οικονομία τους 220 δισεκατομμύρια δολάρια.

Με αφετηρία, λοιπόν, το γεγονός αυτό το η κυβέρνηση αναγκάστηκε να δημιουργήσει υψηλά ποσά δημόσιου χρέους. Η αυξανόμενη δε ποσότητα των δολαρίων που κατέκλισε τις παγκόσμιες αγορές προκάλεσε έντονες πληθωριστικές πιέσεις σε μέρη όπως η Γαλλία και η Βρετανία. Οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις αναγκάστηκαν να αυξήσουν τον όγκο των δικών τους νομισμάτων για να κρατήσουν την σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία τους έναντι του δολαρίου, όπως όριζε το σύστημα του Bretton Woods.

Πέρα όμως από τις πληθωριστικές ανησυχίες, οι Ευρωπαίοι και οι Ιάπωνες φοβήθηκαν ότι η συσσώρευση δολαρίων θα μπορούσε να προκαλέσει την άνοδο για το δολάριο το οποίο θα μπορούσε, στη συνέχεια, να αναγκάσει τις Ηνωμένες Πολιτείες να αναιρέσουν τη δέσμευσή τους κατά την οποία τα αποθηκευμένα δολάρια θα έχαναν την αξία τους και η κατανάλωση θα μείωνε την εθνική αποταμίευση τους.

Το ελάττωμα, βέβαια, στο συνολικό σχέδιο ήταν ότι το δολάριο θεωρούνταν ως ένα εξωφρενικό προνόμιο, το μοναδικό προνόμιο των Ηνωμένων Πολιτειών οι οποίες έκοβαν χρήμα κατά βούληση χωρίς κανένα περιορισμό. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο, κατηγορηθήκαν από πολλούς ότι οικοδόμησαν μια αυτοκρατορία με δανεικά χρήματα.

Ακόμη, θα πρέπει να επισυνάψουμε ότι το νόημα του Παγκόσμιου Σχεδίου ήταν ότι θα πρέπει να περιστρέφεται γύρω από το πλεόνασμα που παράγουν οι Ηνωμένες Πολιτείες. Όταν όμως η Αμερική μετατρέπεται σε ένα έθνος ελλείμματος, το Παγκόσμιο Σχέδιο δεν θα μπορούσε να αποφύγει το φαύλο αυτό κύκλο. Έτσι, αντί οι ΗΠΑ να είναι η πλεονασματική οικονομία γύρω από την οποία θα περιστρέφονται

² Βαρουφάκης Γιάνης, 2012, Παγκόσμιος Μινώταυρος: Οι πραγματικές αιτίες της κρίσης, εκδόσεις: Λίβανη

το παγκόσμιο εμπόριο και η χρηματοδότηση μετατράπηκε σε μία οικονομία με ελλείμματα.

Κάνοντας, λοιπόν, μία σύνοψη όλων των προαναφερθέντων γεγονότων το διάστημα μεταξύ 1945 και 1971 χαρακτηρίζεται από τα σταθερά νομίσματα, τις γνήσιες επενδύσεις σε παραγωγική βιομηχανία, τις δημόσιες υποδομές και τη σταθερή προτεραιότητα της πραγματικής οικονομίας μέσω των κερδοσκοπικών αναδυόμενων οικονομιών. Αυτή ήταν μία περίοδος σταθερής οικονομικής ανάπτυξης, του ελάχιστου πληθωρισμού, της υψηλής απασχόλησης, της σταθερής αύξησης των πραγματικών μισθών και γενικότερα του γενναιόδωρης οικονομίας των ΗΠΑ που ήταν χωρίς αμφιβολία σε άνθηση.

Σε αντίθεση, η περίοδος 1971 με 2008 όλα τα παραπάνω γύρισαν σαν boomerang στην παγκόσμια οικονομία. Συγκεκριμένα, οι συναλλαγματικές διακυμάνσεις και κερδοσκοπικές συναλλαγές των νομισμάτων απογειώθηκαν, η υψηλή χρηματοδότηση έγινε πολύ πιο προσοδοφόρα από ό, τι οι πραγματικές επενδύσεις, οι πραγματικοί μισθοί στις ΗΠΑ δεν αυξήθηκαν από το 1973 ενώ ο πληθωρισμός, ιδιαιτέρως στα ακίνητα, και η ανεργία έγιναν και πάλι ασταθείς.

Όλα, λοιπόν, τα γεγονότα δείχνουν πως έχουμε επιστρέψει στις συνθήκες της εκδικητικής θα λέγαμε αγοράς που παρήγαγε την κρίση του 1929. Βέβαια, υπάρχει και μία άλλη πραγματικότητα εδώ που χρειάζεται να αναφερθεί. Η Αμερική έχει εντελώς ανώτερη παγκόσμια στρατιωτική δύναμη σε σύγκριση με κάθε άλλο έθνος στη γη, έτσι, ενώ το ΔΝΤ δεν λέει στις ΗΠΑ για να πάρει το έλλειμά της σειρά ή να της παρέχει δάνεια με όρους λιτότητας που καθιστούν το καθεστώς της τοξικό για τους ψηφοφόρους της. Απόρροια αυτού είναι οι ΗΠΑ να κάνει ό, τι θέλει για να είναι όλοι στο παιχνίδι τους και ως παιχνίδι τους καθορίζει αυτή την παγκόσμια οικονομία και την παγκόσμια γεωπολιτική πραγματικότητα, δηλαδή δεν υπάρχει πουθενά αλλού για να παίξει κάποιος άλλος εάν δεν του αρέσει οι όροι που έχει θέσει η Αμερική.

Όσον αφορά τώρα την οικονομική κρίση στην Ελλάδα ξέσπασε το 2008 σε ένα ήδη εξασθενημένο κράτος λίγο καιρό μετά την τελευταία κρίση των ΗΠΑ εξαιτίας του τραπεζικού συστήματος και των δανείων που είχαν δοθεί στους πολίτες της.

Ειδικότερα, σε εγχώριο επίπεδο είχε εξαντληθεί σε σημαντικό βαθμό το παραδοσιακό μέσο δημοσιονομικής πολιτικής αφού το δημοσιονομικό έλλειμμα είχε

διαμορφωθεί σε πολύ υψηλά επίπεδα τα τελευταία χρόνια. Προκάλεσε μείωση της εγχώριας ζήτησης, απείλησε τον τραπεζικό τομέα και επιδείνωσε περαιτέρω τα δημόσια οικονομικά.

Οι ενδείξεις για την εξασθένηση της ελληνικής οικονομίας είχαν ήδη εμφανιστεί από το 2007, κυρίως μέσω της μείωσης των επενδύσεων, ως αποτέλεσμα της υπερδιόγκωσης των ιδιωτικών επενδύσεων στις κατοικίες το 2006. Αυτή η υπερδιόγκωση ήταν ένα συγχρονισμένο με τη διεθνή οικονομία φαινόμενο αύξησης των επενδύσεων σε κατοικίες, αλλά και αποτέλεσμα της κυβερνητικής πολιτικής.

Μάλιστα, στην υπερβάλλουσα ζήτηση για κατοικίες, συνέβαλε και η διατήρηση των χαμηλών τραπεζικών επιτοκίων μέχρι και το 2007. Έτσι, το έτος εκείνο στην ελληνική οικονομία παρουσιάζονται 250.000 διαμερίσματα προς διάθεση. Ακόμη, η πτώση της οικοδομικής δραστηριότητας κατά 15,6% το α' εξάμηνο του 2009, ήταν αναμενόμενη τόσο για λόγους υπερπροσφοράς όσο και για λόγους μείωσης της ζήτησης λόγω της οικονομικής κρίσης.

Παράλληλα, επικράτησε μία χαλάρωση στα δημόσια οικονομικά σε ό, τι αφορά την λειτουργία των εισπρακτικών μηχανισμών, κυρίως μέσω μίας δημοφιλούς πολιτικής φορολογικών περαιώσεων η οποία ουσιαστικά είχε σαν αποτέλεσμα την μείωση της λειτουργίας των φοροεισπρακτικών ελέγχων.

Άμεσο επακόλουθο των ανωτέρων ήταν τα δημόσια έσοδα μέχρι και το 2008 αυξήθηκαν με μικρότερους ρυθμούς σε σχέση με τις δημόσιες δαπάνες. Αυτό, επηρέασε άμεσα τα ταμειακό έλλειμμα της κυβέρνησης το οποίο αυξήθηκε δραματικά. Είναι χαρακτηριστικό μάλιστα ότι το 2008 το ταμειακό έλλειμμα εκτοξεύθηκε στα 18,25 δις ευρώ (το οποίο αντιστοιχεί στο 7,5% του ΑΕΠ), ποσό υψηλότερο ακόμα και από το έλλειμμα των 16 δις ευρώ που καταγράφηκε το 2004, τη χρονιά των Ολυμπιακών Αγώνων.

Κατά συνέπεια, η δημοσιονομική εξάντληση της οικονομίας παρατηρείται από το 2008. Ένα δημοσιονομικό έλλειμμα της τάξης του 10% για το τέλος του 2008 συνοδεύτηκε από ένα ταμειακό έλλειμμα για το τέλος του 2009 το οποίο προσέγγιζε το 15% του ΑΕΠ. Σε αυτά τα μεγέθη, θα πρέπει να προστεθούν τα ήδη υψηλά επίπεδα χρέους, που διατηρούν σε υψηλά επίπεδα το κόστος δανεισμού του Ελληνικού Δημοσίου.

Η κρίση, λοιπόν, του 2008 εμφανίστηκε στην ελληνική κοινωνία κυρίως μέσω της έντασης της ενημέρωσης για την εξέλιξη της κατάστασης στις ΗΠΑ και κατόπιν στην Ευρώπη. Στην ελληνική οικονομία έγινε κατ' αρχήν αισθητή με τη ραγδαία μείωση των τιμών του Χρηματιστηρίου Αθηνών, λόγω της ρευστοποίησης των θέσεων από ξένους επενδυτές που έλεγχαν περίπου το 50% της συνολικής αξίας της ελληνικής χρηματαγοράς.

Η «επερχόμενη ύφεση» μείωσε την καταναλωτική εμπιστοσύνη και συρρίκνωσε τα επενδυτικά σχέδια. Η κατάσταση των δημοσίων οικονομικών συρρίκνωσε επίσης τις δημόσιες επενδύσεις, ενώ η κρίση έθιξε άμεσα τη ζήτηση για εξαγωγικά προϊόντα (αντίστοιχα μειώνεται και η ζήτηση για εισαγωγές και, συνεπώς, πλήττεται το εμπόριο, το οποίο έχουμε δει ότι αποτελεί δομικό τομέα της ελληνικής οικονομίας), ενώ μειώθηκαν και οι εισπράξεις από τον τουρισμό. Συνεπακόλουθα, η ανεργία άρχισε να αυξάνεται.

Στον επόμενο πίνακα, όπου παρουσιάζεται ο ρυθμός μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ από το 2009 στο 2010, διαπιστώνουμε ότι η οικονομική κρίση άργησε να πλήξει την ελληνική οικονομία, η οποία ουσιαστικά εμφάνισε ορισμένες αντιστάσεις προς αυτήν.

Πίνακας 1: Ρυθμός Μεταβολής του πραγματικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ)

	2009	2010
Ευρωζώνη	-4, 2	1, 7
Γερμανία	-4, 7	3, 3
Γαλλία	-2, 5	1, 6
Ιταλία	-5, 0	1, 0
Ισπανία	-3, 7	-0, 3
Ολλανδία	-3, 9	1, 8
Βέλγιο	-2, 7	1, 6
Ελλάδα	-2, 0	-4, 0
Αυστρία	-3, 9	1, 6
Πορτογαλία	-2, 6	1, 1
Ιρλανδία	-7,6	-0, 3
Σλοβακία	-4, 7	4, 1

Σλοβενία	-7, 8	0, 8
Κύπρος	-1, 7	0, 4
Ιαπωνία	-5, 2	2, 8

Πηγή: IMF, World Economic Outlook (October, 2010)³

Κάτι τέτοιο έγκειται στους παρακάτω λόγους:

- Ο βαθμός εξωστρέφειας της ελληνικής οικονομίας είναι σχετικά χαμηλός, άρα η επίδραση των εξωτερικών παραγόντων είναι περιορισμένη.
- Η παράλληλη οικονομία καθώς και το παράλληλο χρηματοπιστωτικό σύστημα, τα οποία λειτουργούν ανασχετικά σε περίπτωση ύφεσης, είναι ιδιαίτερος εκτεταμένα.
- Το αποτέλεσμα της υψηλής συμμετοχής της ακίνητης περιουσίας στο προσωπικό χαρτοφυλάκιο δεν λειτουργεί ιδιαίτερα αρνητικά καθώς:
 - Ø Οι τιμές των ακινήτων δεν παρουσίασαν ιδιαίτερα καθοδική πορεία, αφ' ενός λόγω του συστήματος της αντιπαροχής, όπου το οικόπεδο αποτελεί σημαντικό παράγοντα στη διαμόρφωση της τιμής του ακινήτου, και αφ' ετέρου χάρη στην μικρή εξάρτηση των κατασκευαστών από τραπεζικές πιστώσεις.
 - Ø Η αγορά ακινήτων στην ελληνική οικονομία δεν αποτελεί επενδυτική επιλογή, αλλά μέσο εξασφάλισης απέναντι στην αβεβαιότητα, άρα χρηματοδοτείται από ίδια διαθέσιμα. Συνεπώς, ενισχύεται ο χαρακτήρας του ακινήτου ως μη εμπορεύσιμου αγαθού που ενδεχομένως αυξάνει την αξία του σε συνθήκες κρίσης και αποτελεί μέσο στήριξης των προσωπικών οικονομικών και σχεδιασμών.

Επίσης, θα πρέπει να σημειωθεί η μεγάλη εξάρτηση της ελληνικής οικονομικής δραστηριότητας από την εγχώρια ζήτηση. Το τελευταίο μάλιστα χαρακτηριστικό εγκυμονεί κινδύνους στην περίπτωση που υπάρξει μείωση των δημόσιων δαπανών καθώς και αύξηση της φορολογίας.

Όσον αφορά τώρα το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα, με τους τέσσερις μεγάλους φορείς του (Εθνική Τράπεζα, EFG Eurobank, Alpha Bank και Τράπεζα Πειραιώς) μετά την ένταξη της χώρας στη ζώνη του ευρώ το 2001 γνώρισαν μία

³ <http://www.imf.org/external/index.htm>

ραγδαία ανάπτυξη. Η ανάπτυξη, λοιπόν, αυτή είχε στηριχτεί ως ένα βαθμό (περίπου το 10% του ενεργητικού τους) στην διείσδυση σε χώρες της Ν.Α. Ευρώπης, συμπεριλαμβανομένης και της Τουρκίας. Μάλιστα, υπολογίζεται πως το 17% των κερδών τους προερχόταν από τις χώρες αυτές.

Την περίοδο τώρα που τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα των ΗΠΑ, της Μ. Βρετανίας κλπ. επένδυναν τα διαθέσιμα τους σε τοξικά προϊόντα, οι ελληνικές τράπεζες επέκτειναν την δραστηριότητα τους στην Ανατολική Ευρώπη. Είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα της Ιρλανδίας (ως μία χώρα παρομοίου μεγέθους με την Ελλάδα με αντίστροφη όμως συμπεριφορά) σε σύγκριση με την Ελλάδα ως προς την μορφή των απαιτήσεων του τραπεζικού της συστήματος στο εξωτερικό.

Για μία ολόκληρη μάλιστα περίοδο μέχρι και τον Σεπτέμβριο το 2010 επικρατούσε η άποψη ότι το ελληνικό τραπεζικό σύστημα δεν είχε χρηματοδοτήσει σημαντικές σε μέγεθος πράξεις εκτός ισολογισμού. Όμως από τον Ιούνιο του 2010 (συμπίπτει με την έναρξη του Οικονομικού Προγράμματος Προσαρμογής) τα πιστωτικά ιδρύματα ακολουθούν τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα και αναγνωρίζουν τις τιτλοποιημένες απαιτήσεις στο ενεργητικό τους.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τη Συγκριτική Λογιστική Κατάσταση των Νομισματοκοιμημένων Ιδρυμάτων εκτός της Τράπεζας της Ελλάδος διαπιστώνεται ότι τα ποσά αυτά δεν αφαιρούνται πλέον από το ενεργητικό της Λογιστικής Κατάστασης. Τα ποσά αυτά ανέρχονται περίπου στα 67 δις ευρώ ή εναλλακτικά στο 25% των καταθέσεων. Ενδεικτικά, παρατίθεται ο επόμενος πίνακας:

Πίνακας 2: Απαιτήσεις των Ιρλανδικών και των Ελληνικών τραπεζικών ιδρυμάτων σε χώρες του εξωτερικού (τα ποσά είναι σε εκατομμύρια δολάρια)

Απαιτήσεις Ιρλανδικών τραπεζών		Απαιτήσεις Ελληνικών τραπεζών	
Χώρα	Ποσό	Χώρα	Ποσό
Ηνωμένο Βασίλειο	272.965	Τουρκία	20.823
ΗΠΑ	124.199	Ρουμανία	18.689
Ιταλία	52.146	Βουλγαρία	10.358
Γερμανία	46.477	Ηνωμένο Βασίλειο	10.277
Ισπανία	34.539	Κύπρος	8.605
Αναπτυσσόμενες χώρες	41.919	Αναπτυσσόμενες χώρες	67.402

Υπεράκτια κέντρα	20.885	Υπεράκτια κέντρα	2.725
Σύνολο	738.686	Σύνολο	101.177
Σύνολο (ως % του ΑΕΠ)	259, 2%	Σύνολο (ως % του ΑΕΠ)	27, 1%

Πηγή: Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών (<http://www.bis.org/statistics/consstats.htm>)⁴

Συνοψίζοντας, η άφιξη της οικονομικής κρίσης του 2008 οδήγησε τη διατραπεζική εμπιστοσύνη (στην Ελλάδα και το εξωτερικό) σε κατάρρευση, γεγονός που «αποξήρανε» την ρευστότητα των πιστώσεων. Συνακόλουθα, κλονίστηκε και η εμπιστοσύνη μεταξύ των επιχειρήσεων του ευρύτερου κοινού προς το τραπεζικό σύστημα.

1.3. Ορισμός κρίσης

Η οικονομική κρίση αποτελεί ουσιαστικά μία διαταραχή στις χρηματοπιστωτικές αγορές όπου οι λανθασμένες επιλογές και τα προβλήματα του ηθικού κινδύνου αυξάνονται με τέτοιο τρόπο ώστε οι αγορές να αδυνατούν να διοχετεύσουν τα κεφάλαιά τους σε παραγωγικές επενδύσεις και σε αποδοτικούς τομείς. Σαν απόρροια αυτού, υπάρχει η πιθανότητα να οδηγηθούμε μακριά από την ισορροπία ενώ ταυτόχρονα οι δείκτες να αποκτήσουν μία καθοδική πορεία οικονομικής ανάπτυξης.

Σε θεωρητικό τώρα επίπεδο, σύμφωνα με την Κλασική Σχολή του Φιλελευθερισμού, με κύριο εκπρόσωπό της τον Adam Smith, η οικονομία ισορροπεί πάντα σε κατάσταση πλήρους απασχόλησης έτσι οποιεσδήποτε ανισορροπίες είτε ανεργίας είτε πληθωρισμού να παρουσιάζονται εντός της οικονομίας και να έχουν προσωρινό χαρακτήρα εξαιτίας του ότι η ελεύθερη οικονομία έχει την ιδιότητα να αυτορυθμίζεται μέσω του μηχανισμού των τιμών. Πρόκειται ουσιαστικά για το διάσημο «αόρατο χέρι της οικονομίας» όπως λέει χαρακτηριστικά ο οικονομολόγος. Βέβαια, οι κρίσεις οι οποίες κατά περιόδους κάνουν την εμφάνιση τους αφορούν τη βραχυχρόνια περίοδο και προέρχονται από παρεμβάσεις που διαταράσσουν προσωρινά τον αυτορρυθμιζόμενο χαρακτήρα του συστήματος.⁵

⁴ <http://www.bis.org/index.htm>

⁵ Θεοδώρου Θ. (2010), Οικονομική Κρίση, Οικονομία σε κρίση, Λεμεσός. Δημοσίευση 2009 σε Alfavita.gr

Από την άλλη, ο John Maynard Keynes άσκησε δριμεία κριτική στην κλασική θεωρία υποστηρίζοντας ότι η οικονομία ισορροπεί και σε κατάσταση υποαπασχόλησης. Απέδωσε, λοιπόν, τις κρίσεις στην μειωμένη απόδοση των επενδύσεων σύμφωνα με τις προσδοκίες των επενδυτών. Αυτή τη μειωμένη, σύμφωνα με τις προσδοκίες απόδοση, την ονόμασε οριακή αποδοτικότητα του κεφαλαίου. Μάλιστα, στη Γενική Θεωρία του, τονίζει χαρακτηριστικά ότι «ο ουσιαστικός χαρακτήρας του οικονομικού κύκλου οφείλεται κυρίως στον τρόπο με τον οποίο κυμαίνεται η οριακή αποδοτικότητα του κεφαλαίου».⁶

Εν συνεχεία, ο Friedman, ιδρυτής της λεγόμενης «Σχολής του Σικάγο» και εκπρόσωπος της Σχολής του Νεοφιλελευθερισμού, πίστευε ότι οι διακυμάνσεις της ποσότητας του χρήματος εντός της οικονομίας προκαλούν είτε αυξήσεις είτε πτώσεις στις τιμές των προϊόντων. Εφόσον, λοιπόν, διαχειριστής του χρηματικού όγκου είναι το κράτος αυτό ευθύνεται για τα φαινόμενα που απορρυθμίζουν την οικονομία και επομένως για τις οικονομικές κρίσεις. Το κράτος σύμφωνα με τους νεοφιλελεύθερους δεν πρέπει να παρεμβαίνει στην οικονομία ούτε με επεκτατικές, ούτε με περιοριστικές πολιτικές αλλά αντιθέτως να περιορίζεται στο να επιβλέπει μόνο την ετήσια μικρή ποσοστιαία αύξηση του αναγκαίου χρηματικού όγκου και να αφήνει τα υπόλοιπα στην επενέργεια των νόμων της αγοράς και στον αυτουρυθμιζόμενο χαρακτήρα του καπιταλιστικού συστήματος.⁷

Σύμφωνα τώρα με την Μαρξιστική θεωρία η οικονομική κρίση είναι η βασική παθογένεια του καπιταλιστικού συστήματος. Οι κρίσεις χαρακτηρίζονται από ένα πλεόνασμα κεφαλαίου τόσο με τη μορφή επενδυμένων μέσων παραγωγής όσο και με τη μορφή αδιάθετων καταναλωτικών και κεφαλαιουχικών εμπορευμάτων. Η υπερπαραγωγή, λοιπόν, κεφαλαίου καθώς και η άλλη όψη η οποία είναι η υποκατανάλωση και πτώση του ποσοστού κέρδους ο Μαρξ τις θεωρεί ως αλληλεξαρτώμενες εκφάνσεις της κρίσης του καπιταλισμού.⁸

⁶ Keynes J., 2001, Η γενική θεωρία της απασχόλησης του τόκου και του χρήματος, μετάφραση αγγλικών από Αθανασίου Α., εκδόσεις: Παπαζήσης

⁷ Παπαηλίας, 2015, Οι εξελίξεις στην ελληνική οικονομία μεταπολεμικά, εκδόσεις: Κριτική

⁸ Λούκα Τ. Κατσέλη, Χαρά Μ. Μαγουλά, 2005, Μακροοικονομική ανάλυση και ελληνική οικονομία, εκδόσεις: Τυπωθήτω

Ύστερα, κατά τον Taylor⁹ η κλασσική εξήγηση των οικονομικών κρίσεων, πηγαίνοντας εκατοντάδες χρόνια πίσω, είναι ότι αυτές προκαλούνται από την επαναλαμβανόμενη νομισματική υπερέκθεση η οποία οδηγεί σε μια φούσκα με επακόλουθο την έκρηξη. Ειδικά, η πρόσφατη κρίση ξεκίνησε από την αγορά κατοικίας στις ΗΠΑ και προκάλεσε οικονομική αναταραχή στην πραγματική οικονομία σε παγκόσμιο επίπεδο.¹⁰

Ο δε Krugman το 2009 αναφέρει ότι η κρίση είναι αποτέλεσμα της απουσίας του ρυθμιστικού ρόλου του κράτους στις χρηματαγορές, της απουσίας ενός παγκόσμιου εποπτικού οργάνου και ελέγχου σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης, των ατελειών των αγορών καθώς και της πτώση της συνολικής ζήτησης εξ αιτίας των διεθνών ανισορροπιών που συνθέτουν το παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον.

Θα πρέπει να τονιστεί σε αυτό το σημείο ότι για τους οπαδούς της θεσμικής οικονομικής η κρίση θα είχε αποφευχθεί εάν λειτουργούσαν σωστά οι οικονομικοί και πολιτικοί θεσμοί. Στο πλαίσιο τώρα της ψυχολογικής συμπεριφοράς η οικονομική κρίση οφείλεται κυρίως σε μη ορθολογικές, πολύ ριψοκίνδυνες συμπεριφορές καθώς και στη συμπεριφορά πολλών επενδυτών ως «αγέλης».

Σε πιο γενικό τώρα επίπεδο, οι οικονομικές κρίσεις οφείλονται τόσο σε εξωγενείς παράγοντες όσο και σε ενδογενείς. Εξωγενείς παράγοντες ονομάζονται οι παράγοντες οι παράγοντες που βρίσκονται έξω από το πλέγμα της οικονομίας αλλά με την εμφάνισή τους εισέρχονται εντός του οικονομικού συστήματος και αυξομειώνουν την οικονομική δραστηριότητα. Τέτοιοι παράγοντες είναι οι θεομηνίες, οι σεισμοί, οι πόλεμοι κλπ.

Οι διακυμάνσεις που προκαλούνται από τέτοια γεγονότα λέγονται απρόοπτες ή τυχαίες ή άρρυθμες γιατί δεν ακολουθούν την πορεία των κανονικών οικονομικών κύκλων και είναι συνήθως περιορισμένης γεωγραφικής εμβέλειας. Οι απρόοπτες διακυμάνσεις είναι δυσκολότερο να ερευνηθούν γιατί δεν διέπονται από συγκεκριμένους νόμους εξέλιξής τους. Παραδείγματα θεωριών που έχουν να κάνουν με τους εξωγενείς παράγοντες των οικονομικών διακυμάνσεων είναι η θεωρία των ηλιακών κηλίδων του Jevons, σύμφωνα με την οποία η αγροτική δραστηριότητα

⁹ Taylor P., 2010, Το αβέβαιο μέλλον της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, εκδόσεις: Κριτική

¹⁰ Taylor J., 2008, The Financial Crisis and the Policy Responses: An Empirical Analysis of What Went Wrong, διαθέσιμο στο: <https://web.stanford.edu/~johntayl/FCPR.pdf> πρόσβαση 15/9/2016

μεταβάλλεται λόγω των ηλιακών κηλίδων με αποτέλεσμα και τη μεταβολή της οικονομίας και, η θεωρία του Schumpeter σύμφωνα με την οποία η οικονομία αναπτύσσεται λόγω των καινοτομιών.¹¹

Όσον αφορά τώρα τους ενδογενείς παράγοντες είναι εκείνοι οι οποίοι δημιουργούνται και επενεργούν εντός του υπάρχοντος οικονομικού συστήματος. Τέτοιοι παράγοντες είναι η υπερβολική αύξηση των επενδύσεων κατά τη φάση της ανόδου, η μειωμένη αγοραστική δύναμη του πληθυσμού σε περιόδους ύφεσης, η διακύμανση της προσφοράς χρήματος εντός της οικονομίας, η διακύμανση του επιτοκίου, η αναρχία της παραγωγής, ο επιταχυντής, ο πολλαπλασιαστής, η ψυχολογία του επιχειρηματία, οι μεταβολές στην οριακή αποδοτικότητα του κεφαλαίου αλλά και η πτώση του μέσου ποσοστού του κέρδους.

Σχετικά με τα στάδια της κρίσης αποτελούν τον κύκλο ζωής της. Επειδή, λοιπόν, αυτά τα διαφορετικά στάδια απαιτούν διαφορετικό τρόπο αντιμετώπισης η κατανόηση του κύκλου ζωής μίας κρίσης είναι χρήσιμη για να εφαρμόσουμε την κατάλληλη λύση για κάθε στάδιο. Άλλος λόγος τώρα για τη σημασία της κατανόησης του κύκλου ζωής της κρίσης είναι ότι μειώνει την πιθανότητα του αποτυχίας πρόβλεψής της.

Σύμφωνα με τον Coombs (2008) υπάρχουν τρία στάδια. Το πρώτο στάδιο αποτελείται από την εποχή πριν από την κρίση. Είναι εκείνο το στάδιο κατά το οποίο οι οργανισμοί ασχολούνται με την αποφυγή κρίσεων αλλά και την προετοιμασία για πιθανές κρίσεις. Ακόμη, περιλαμβάνει πράξεις όπως ο εντοπισμός σημάτων, η ανάπτυξη θετικών σχέσεων με τα μέσα ενημέρωσης κι επικοινωνίας και τους βασικούς ενδιαφερόμενους καθώς και την ανάπτυξη χαρτοφυλάκων.¹²

Το δεύτερο στάδιο, η διαχείριση της κρίσης, χωρίζεται σε τρία υποστάδια. Στο υποστάδιο της αναγνώρισης της κρίσης, της συγκράτησης της κρίσης και της επανάληψης της επιχείρησης. Το τελικό στάδιο αποτελείται από την αναγνώριση του τέλους της κρίσης μέσω της βεβαίωσης των οργανισμών.

¹¹ Παπαηλίας, 2015, Οι εξελίξεις στην ελληνική οικονομία μεταπολεμικά, εκδόσεις: Κριτική

¹² Coombs, 2006, The Protective Powers of Crisis Response Strategies: Managing Reputational Assets During a Crisis, Journal of Promotion Management, Vol. 12(3/4), διαθέσιμο στο: <http://www.haworthpress.com/web/JPM> πρόσβαση 15/9/2016

Κατά τον ορισμό των Gonzalez-Herrero και Pratt (1996)¹³ οι κρίσεις χωρίζονται σε τέσσερις φάσεις οι οποίες είναι η γέννηση, η ανάπτυξη, η ωριμότητα και η παρακμή. Ο διαχωρισμός αυτός σχετίζεται με το μοντέλο ζωής ενός βιολογικού οργανισμού που γρήγορα διαστέλλεται και μετά μαραζώνει.

Πιο λεπτομερής βέβαια είναι η άποψη της κα Ρηγοπούλου (2011)¹⁴ κατά την οποία η ζωή μίας κρίσης χωρίζεται σε τρία στάδια. Το αρχικό στάδιο είναι πριν την κρίση, το δεύτερο στάδιο κατά τη διάρκεια της κρίσης και το τρίτο μετά την κρίση. Η επιδίωξη στην πρώτο στάδιο είναι η πρόληψη των κρίσεων και η προετοιμασία για αυτές. Το δεύτερο περιλαμβάνει την αναγνώριση της κρίσης και τη διαχείρισή της. Τέλος, το τρίτη περιλαμβάνει την αξιολόγηση της διαχείρισης της κρίσης, τα μαθήματα που μπορούν να εξαχθούν από αυτήν και τη συνεχή παρακολούθηση του θέματος με τα οποία σχετίζεται.

Έπειτα, ακολουθεί το τέταρτο στάδιο της κορύφωσης. Το δε πέμπτο στάδιο της ζωής μίας κρίσης αποτελεί το στάδιο της εμφάνισης των επιπτώσεών της. Γίνονται αντιληπτές όλες οι συνέπειες και οι επιπτώσεις της. Το έκτο και τελευταίο στάδιο είναι αυτό της ομαλοποίησης όπου όλες οι διαδικασίες επανέρχονται στους φυσιολογικούς ρυθμούς τους.

Κάθε κρίση συγκροτείται από τα δυσμενή αποτελέσματα που δημιουργεί η εκδήλωση ενός φαινομένου-γεγονότος το οποίο αποτελεί το γενεσιουργό αίτιο της. Επομένως, τα χαρακτηριστικά της κρίσης είναι ανάλογα με τα χαρακτηριστικά του γεγονότος που την προκαλεί. Έτσι, είναι δυνατό να γίνονται αντιστοιχίες και συσχετισμοί των χαρακτηριστικών των φαινομένων και των κρίσεων όχι όμως και ταυτίσεις γιατί τα αποτελέσματα των πρώτων είναι μετρήσιμα ενώ των δεύτερων όχι.

Συμπερασματικά, υπάρχουν κάποια βασικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν όλες τις κρίσεις. Το βασικό αυτό κοινό στοιχείο είναι η διακοπή της ομαλής λειτουργίας. Η κρίση ζημιώνει τις υπηρεσίες και τα προϊόντα. Ο πανικός και η πίεση χρόνου αποτελούν το δεύτερο κοινό στοιχείο. Η ομάδα αντιμετώπισης της κρίσης αναγκάζεται να λάβει πολλές αποφάσεις σε σύντομο χρονικό διάστημα, αποφάσεις οι

¹³ González-Herrero, A. and Pratt, C.B. (1996) . “An integrated symmetrical model for crisis-communication management.” *Journal of Public Relations Research*, 8(2). pp. 79-105

¹⁴ Ρηγοπούλου Ε., 2001, Διδακτικές σημειώσεις: Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

οποίες χαρακτηρίζονται από αβεβαιότητα και προχειρότητα. Λόγω της λήψης τους σε μικρό χρονικό διάστημα είναι συνήθως ανεπαρκείς και πολύπλοκες. Άρα, η εξέλιξη και οι συνέπειες μίας κρίσης δεν μπορούν να προβλεφθούν με ακρίβεια. Τέλος, ένα ακόμη στοιχείο το οποίο χαρακτηρίζει τις κρίσεις είναι η έντονη συναισθηματική φόρτιση υπό την οποία αντιδρούν τα άτομα.

1.4. Πολιτισμός κρίσης

«Η ανεργία μοιάζει με καλπάζουσα ασθένεια, με ένα αυτοάνοσο νόσημα. Χτυπάει αθώα σαν μία συνηθισμένη ίωση που θα περάσει, όπως πάντα. Όμως σιγά-σιγά προσβάλλει ζωτικές σου λειτουργίες και όργανα. Και με σταθερό ρυθμό, ανεπαίσθητα, σε οδηγεί σε έναν κοινωνικό θάνατο, κι έπειτα στον πνευματικό σου θάνατο και λίγο μετά στο φυσικό σου τέλος. Ένα τέλος που έρχεται σα να ήτανε σκοπός. Και η αριστοτελική έννοια του όρου αποκαθίσταται. Ό,τι απομένει από εσένα δεν είναι παρά μία ισχνή ανάμνηση. Κι εσύ μόνος να τριγυρνάς ανάμεσα σε ανθρώπους που δεν θυμάσαι πια, σε μια πόλη που δεν γνωρίζεις πια. Είσαι ένας ζωντανός νεκρός. Ο άνεργος δεν είναι απλά αυτός που δεν έχει εργασία ή χρήματα. Ο άνεργος είναι αυτός που δεν έχει ρόλο στο κοινωνικό σύνολο».

Αφροδίτη Αλ Σάλεχ, 2011, από το site protagon.gr

Κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει ότι το πολιτισμικό υπόβαθρο αποτελεί καθοριστικό συστατικό της θεσμικής κατασκευής ενώ προέρχεται από μία βασική γεννήτρια συμπεριφορών και δομών: το ανθρώπινο μυαλό. Το ανθρώπινο, λοιπόν, μυαλό επεξεργάζεται πληροφορίες και κατανοεί καταστάσεις.

Παράλληλα όμως, το πολιτισμικό υπόβαθρο επηρεάζει τα οικονομικά αποτελέσματα μέσω δύο καναλιών, Αρχικά, μπορεί να επηρεάσει τα κίνητρα και την επιθυμία των ατόμων να εμπλέκονται σε διάφορες δραστηριότητες απασχόλησης, την οργάνωση των αγορών καθώς και την επιθυμία να συσσωρεύουν φυσικό και ανθρώπινο κεφάλαιο. Το δεύτερο πάλι κανάλι αφορά τον βαθμό συνεργασίας και εμπιστοσύνης στην οικονομία.

Όσον αφορά τώρα τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά των κοινωνιών αντικατοπτρίζουν ψυχολογικά και κοινωνικά στερεότυπα τα οποία έχουν

δημιουργηθεί στο μακρύ παρελθόντα χρόνο και αποτελούν τους παράγοντες διαμόρφωσης των θεσμών και συναλλαγών στο παρόν.

Ακόμη, οι πολιτισμικές αξίες παρουσιάζουν μία σταθερότητα στο πέρασμα του χρόνου. Οι διαφορετικές κοινωνικές και πολιτικές διαδικασίες που διαμορφώνουν το πολιτισμικό υπόβαθρο κάθε κοινωνίας κατευθύνουν αντίστοιχα των χαρακτήρων των εμπλεκόμενων. Γενικά, τα πολιτισμικά στερεότυπα παρουσιάζουν πολύ μεγάλη αντίσταση στην μεταβολή και τον επαναπροσδιορισμό τους.

Γεννάται έτσι το εύλογο ερώτημα αν τελικά η οικονομική κρίση μπορεί να διαθέτει και θετικές πλευρές σε θέματα κοινωνικού πολιτισμού. Παρατηρήθηκε, λοιπόν, ότι σε περιόδους ύφεσης οι άνθρωποι καταλαβαίνουν τη ζημιά την οποία υπέστησαν τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο, δηλαδή σε επίπεδο κοινωνίας και η οποία προκλήθηκε από την υπέρμετρη κατανάλωση, τον ατομικισμό, την πλεονεξία και γενικότερα προς όφελος της ικανοποίησης της ιδιοτέλειας.

Στην προκειμένη περίπτωση, οι άνθρωποι νιώθουν έμφυτη την ανάγκη για να διαμορφώσουν μία νέα ηθική πραγματικότητα, ενός αυθεντικού ανθρώπινου πολιτισμού με βασική αρχή και αξία την αλληλεγγύη.

Τη σημερινή εποχή, στην ηθική πολιτιστική ταυτότητας ενός λαού παίζουν σημαντικό ρόλο οι συνθήκες και ο τρόπος ζωής, οι συνθήκες εργασίας, ο χαρακτήρας της εργασίας, η ίδια η δομή της κοινωνίας η παράδοση, ο πολιτισμός, οι μελλοντικές προσδοκίες ακόμα και οι σχέσεις και οι γενικότερες επιδράσεις μίας χώρας με τις άλλες χώρες.

Έτσι, για τη δημιουργία ενός λειτουργικού μοντέλου πολιτισμού είναι αναγκαία η κατάργηση των συνθηκών που παράγουν το καθεστώς εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο και μαζί το φαινόμενο της εργασιακής και κοινωνικής αλλοτρίωσης του ατόμου.

Βέβαια, η συγκεκριμένη πρόταση μας παραπέμπει στο μείζον θέμα της ανεργίας η οποία αποτελεί με τη σειρά της εξέχουσα σημασία συνιστώσα της γενικευμένης φτωχοποίησης του λαού. Ο εν λόγω όμως προβληματισμός κατακλύζει και την διεθνή κοινότητα καθώς χρήζει επίλυσης.

Κατά διαστήματα, λοιπόν, ακούγονται ομιλίες και έρευνες οι οποίες λαμβάνουν την ανεργία ως ένα αρνητικό συντελεστή για οικονομική ανάκαμψη και ανάπτυξη. Είναι δε σύνηθες να ακούγεται από τους πολιτικούς ότι θα κάνουν ότι είναι δυνατό

για την αντιμετώπισή της προβαίνοντας σε υποσχέσεις για εκατοντάδες χιλιάδες θέσεις απασχόλησης.

Παρόλα αυτά, βάζουν στο περιθώριο τα πιο σημαντικά στοιχεία χωρίς να τα εξετάσουν, δηλαδή την ποιότητα της δουλειάς, τη μόρφωση, την ειδικότητα, τα ενδιαφέροντα και τα όνειρα του εργαζόμενου καθώς και το μέγεθος των αποδοχών του για μία οικονομικά αξιοπρεπή ζωή.

Όπως χαρακτηριστικά υποστηρίχθηκε στο έργο του παγκοσμίου φήμης οικονομολόγου Karl Marx¹⁵: «Στη βάση της πολιτισμικής εξέλιξης είναι η εργασία και ότι το μοντέλο κοινωνικού πολιτισμού που οφείλουν να επεξεργαστούν οι προοδευτικές δυνάμεις θα πρέπει να στοχεύει στη δημιουργία των προϋποθέσεων για την αυθεντική δημιουργική αυτοπραγμάτωση του ανθρώπου, που είναι στον αντίποδα της αλλοτριωμένης εργασίας, που αδειάζει τον άνθρωπο, δεν τον εμπλουτίζει».

Αναντίρρητα, ο αγώνας για επιβίωση αποτελεί κανόνα ζωής για έναν ολόκληρο λαό, χωρίς όμως να γίνεται καμία απολύτως αναφορά για την ελεύθερη επιλογή και τη δημιουργική αυτοπραγμάτωση του ατόμου στον εργασιακό του χώρο. Για αυτόν, λοιπόν, ακριβώς τον λόγο ο πολιτισμός υπάρχει και θα πρέπει να στραφούμε προς τα εκεί στον βαθμό και στο μέτρο που μπορεί να αποφέρει κέρδος και να δημιουργήσει τελικά τις αναγκαίες θέσεις εργασίας.

Βέβαια, από την πλευρά τους οι κυβερνώντες αδυνατούν να συνδέσουν την οικονομική ανάπτυξη με την πολιτισμική εξέλιξη. Αυτό έγκειται στο γεγονός ότι η σύγχρονη αστική τάξη έχει πάψει από καιρό να είναι φορέας κοινωνικής προόδου. Για αυτό και οι πολιτικοί δεν μπορούν να συλλάβουν τη σχέση κοινωνικής προόδου με την πολιτισμική εξέλιξη. Η σκέψη τους δεν μπορεί να υπερβεί τα όρια μίας οικονομικής ανάπτυξης με τους όρους και τη λογική του κεφαλαίου, που εξ ορισμού αδιαφορεί για την πολιτισμική-πολιτιστική εξέλιξη, για τη δημιουργία ενός νέου πολιτισμικού μοντέλου, ενός νέου πολιτισμού ο οποίος αποτελεί τώρα πλέον και χωρίς αμφιβολία αναγκαιότητα για τον άνθρωπο.

Σε αυτό το σημείο θα μπορούσε κανείς να πει ότι δεν είναι καιρός να μιλήσουμε για οράματα. Έχουμε μπροστά μας να αντιμετωπίσουμε την

¹⁵ Μηλιός Γ., Δημούλης Δ. & Οικονομάκης Γ., 2005, Η Θεωρία του Μαρξ για τον Καπιταλισμό, Πλευρές μίας θεωρητικής και πολιτικής ρήξης, εκδόσεις: Νήσος, σελ 141-143

ανθρωπιστική κρίση, τη φτωχοποίηση του λαού, την ανεργία. Αυτό που ενδιαφέρει τον κόσμο είναι η επιβίωση. Είναι αμφίβολο αν οι άνθρωποι που ζουν αυτό το δράμα μπορούν να εθιστούν να ζητήσουν κάτι περισσότερο από τη δημιουργία των όρων επιβίωσης.

Εδώ έρχεται βέβαια να συμπληρώσει η επικρατούσα άποψη ότι το σύστημα από μόνο του προσπαθεί να κάνει τον κόσμο να πιστέψει ότι αυτό που του προσφέρεται είναι το μέγιστο δυνατό και όχι το ελάχιστο. Οτιδήποτε άλλο πέρα από αυτό θεωρείται πως είναι λαϊκισμός.

Ο κόσμος μπορεί να αγανακτεί, να οργίζεται ακόμα και να διαμαρτύρεται «ειρηνικά, πάντα στα όρια που βάζει ο νόμος. Θέλουμε έναν λαό που δέχεται εν ειρήνη και με συγκατάβαση τη μιζέρια και την ταπείνωση. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την καλλιέργεια του φόβου για ό,τι ξεπερνά τα όρια του κατεστημένης πραγματικότητας με απώτερο σκοπό την ελαχιστοποίηση των προσδοκιών καθώς και την ματαιότητα κάθε προσπάθειας που υπερβαίνει αυτά τα όρια, κάθε προσπάθειας που ζητά το αδύνατο.

Με αυτόν τον τρόπο, λοιπόν, εξηγείται και το φαινόμενο άνθρωποι με φιλοδοξίες και αυτοσεβασμό, οι οποίοι βιώνουν την ανεργία μέσα στο σπίτι και στις οικογένειες τους αν όχι όλοι από αυτούς οι περισσότεροι, αποδεχόμενοι την ιδέα της ματαιότητας και της ανημπόριας, να έχουν απωλέσει την ικανότητά τους ως κοινωνικά άτομα να αντισταθούν σε αυτήν την κατάσταση, να αισθάνονται παντελώς άχρηστοι.

Εν κατακλείδι, η αλήθεια είναι ότι ο πολιτισμός μίας χώρας, μίας κοινωνίας είναι συνάρτηση της δυνατότητας των ανθρώπων που την συνθέτουν να μπορούν να εκφράσουν στη ζωή τους και στις μεταξύ τους σχέσεις τις θετικές αρχές και τις αξίες που τη διέπουν, καθώς και τις αξίες της εποχής που ζητούν διέξοδο στο μέλλον, μαζί και τις νέες κοινωνικές μορφές έκφρασής τους.

1.5. Γνώμες για την κρίση

Ταυτόχρονα, με το έλευση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης ξεκίνησε και μία ατέρμονη συζήτηση γύρω από τα αίτια τα οποία οδήγησαν στην υπάρχουσα κατάσταση καθώς επίσης για τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να αντιμετωπιστεί.

Έτσι, διατυπώθηκαν πολλές απόψεις επί του θέματος με την κάθε μία να είναι διαφορετική από την άλλη λόγω της διαφορετικής σκοπιάς του καθενός.

Έτσι, η νεοφιλελεύθερη σχολή υποστηρίζει πως η σημερινή κρίση στις δομές του συστήματος οφείλεται στις υπέρογκες δαπάνες των κρατών καθώς και στη σπάταλη διαβίωση από την πλευρά των πολιτών. Σύμφωνα, λοιπόν, με αυτήν την άποψη, η κατάσταση μπορεί να αντιμετωπισθεί με την εφαρμογή αυστηρών κανόνων λιτότητας και με ένα εκτεταμένο πρόγραμμα απορρυθμίσεων στην οικονομία.

Βέβαια, τα βήματα τα οποία θα πρέπει να ακολουθηθούν εδώ είναι γνωστά από άλλες χώρες κατά το παρελθόν όπως είναι η ευρύτερη Λατινική Αμερική με όχι και τόσο επιτυχή αποτελέσματα. Αντίθετα, επέφερε εξαθλίωση στους λαούς αλλά και απώλεια τελικά της εθνικής τους κυριαρχίας.

Με τη σειρά τους, πολλοί γνωστοί οικονομολόγοι, όπως είναι ο Stiglitz και ο Krugman (2003) υποστηρίζουν πως οι «φονταμενταλιστές» της ελεύθερης αγοράς διαψεύστηκαν στα περισσότερα. Ωστόσο, κυριαρχούν στην πολιτική σκηνή περισσότερο από ποτέ. Ακόμα και η σημερινή Γερμανία αποδοκιμάζει το ρόλο των συλλογικών ρυθμίσεων παρόλο που έχει παράδοση στον κυρίαρχο ρόλο του κράτους στην οικονομία.

Απέναντι τώρα στην πολιτικο-ιδεολογική πρόταση του νεοφιλελευθερισμού συναντάμε το διάσημο κενσιανό δόγμα κατά το οποίο υιοθετείται η αρχή της ελευθερίας η οποία θεωρεί το άτομο ως αγαθό με ίδια αξία. Παράλληλα όμως, αποδέχεται και το συλλογικό στοιχείο το οποίο έχει να κάνει με την αρχή της ισότητας. Στο οικονομικό πεδίο αυτή η σύνθεση της ελευθερίας και της ισότητας μεταφράζεται σε μία ουσιαστική, επεκτατική πολιτική η οποία προωθεί την παράλληλη ανάπτυξη του δημοσίου με το ιδιωτικό.

Το μοντέλο, λοιπόν, αυτό επικράτησε κατά κύριο λόγο στις Δυτικές χώρες μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο προσφέροντας με αυτόν τον τρόπο στους λαούς την πολυπόθητη ισορροπία και ευημερία. Σήμερα, πλέον υποστηρίζεται από το Δημοκρατικό Κόμμα του Ομπάμα καθώς και από πολλά κόμματα του ευρωπαϊκού χώρου. Σε εγχώριο τώρα επίπεδο, η Ελλάδα είχε ανέκαθεν επιλέξει αυτό το ιδεολογικό σύστημα με τον ριζοσπαστικό φιλελευθερισμό, τον «μεσαίο χώρο» και τη σοσιαλδημοκρατία.

Εν συνεχεία, κατά τη νεοκευσιανή θεωρία, μία βαθιά οικονομική ύφεση, όπως και η σημερινή, δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί με οριζόντιες πολιτικές περικοπών σε μισθούς, ημερομίσθια και συντάξεις αλλά με μία σοβαρή και συνετή πολιτική αναθέρμανσης της οικονομικής δραστηριότητας.

Βέβαια, η μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων είναι μία συνετή και συχνά αναγκαία πολιτική. Επιτυγχάνεται όμως με την μεγέθυνση του ρυθμού της οικονομίας μέσα κυρίως από την αύξηση των οικονομικά αποδοτικών δημόσιων δαπανών και της παρέμβασης του κράτους, χωρίς βέβαια σπατάλες.

Τέλος, η εφαρμογή βέβαια μίας τέτοιας νεοκευσιανής πολιτικής από μία μεμονωμένη χώρα, όπως είναι η Ελλάδα είναι σήμερα αδύνατη. Κατά συνέπεια, χρειάζεται η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση να εφαρμόσει μία πολιτική με κεντρικό μοχλό τις δημόσιες επενδύσεις. Σήμερα, πλέον, υπάρχουν πολλές ευρωπαϊκές χώρες που επιδιώκουν ένα είδος πολιτικής σε αυτό και ειδικά η Ελλάδα θα μπορούσε να αναπτύξει συμμαχίες μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών που βρίσκονται στην ίδια θέση με αυτήν.

1.6. Επιπτώσεις της ηλικίας μας

Μία πολύ ενδιαφέρουσα ανάλυση η οποία πραγματοποιήθηκε πρόσφατα δείχνει όλες εκείνες τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στη νέα γενιά της Ευρώπης. Τα αποτελέσματα δε της εν λόγω έρευνας ήταν δραματικά.

Συγκεκριμένα, στις πλείστες των περιπτώσεων των ευρωπαϊκών κρατών-μελών υπήρξε δραματική αύξηση του ποσοστού της ανεργίας από το 2008 και ύστερα με την απαρχή της οικονομικής κρίσης. Συνολικά η απασχόληση των νέων ηλικίας 15 με 24 ετών ελαττώθηκε σχεδόν 17% μέσα σε έξι χρόνια. Ειδικότερα, στη νότια Ευρώπη η μικρότερη πτώση ήταν το 34% στην Ιταλία και η μεγαλύτερη το 57% στην Ισπανία.

Όσον αφορά τώρα τους μεγαλύτερους ηλικιακά εργαζομένους, η απασχόληση ελαττώθηκε από ένα τρίτο έως ένα έκτο της μείωσης της απασχόλησης των νέων. Μάλιστα, στις ηλικίες 55 με 65 ετών η απασχόληση στην ευρωπαϊκή ήπειρο αυξήθηκε σχεδόν 10 ποσοστιαίες μονάδες.

Γίνεται έτσι πολύ εύκολα αντιληπτό ότι τόσο τα επίπεδα της απασχόλησης όσο και το ποσοστό απασχόλησης κινούνται σε αντίθετες κατευθύνσεις για τις κατηγορίες των νέων και μεγαλύτερων ανθρώπων.

Ακόμη θα πρέπει να τονίσουμε σε αυτό το σημείο ότι μέσα από ποικίλες έρευνες εξάγεται το συμπέρασμα ότι η ανεργία στα νέα ηλικιακά άτομα σε χώρες με πιο αυστηρό προστατευτικό πλαίσιο των μονίμως απασχολουμένων και των ημιαπασχολουμένων παρουσιάζει εντονότερη αύξηση όταν υπάρχουν διακυμάνσεις του οικονομικού κύκλου.

Όσον αφορά τώρα τα όρια της συνταξιοδότησης αυξήθηκαν στην περίοδο της ύφεσης. Αυτή η αύξηση έλαβε χώρα χρονολογικά ως ακολούθως στις επόμενες χώρες: το 2007 στη Πορτογαλία, το 2011 στην Ισπανία και την Ιταλία, καθώς και στην Ελλάδα σε διάφορες φάσεις από το 2010 έως και το 2016.

Βάσει, λοιπόν, των ανωτέρων μήπως υπάρχει κάποια συσχέτιση μεταξύ της μείωσης απασχόλησης των νέων ανθρώπων με τις πραγματοποιηθείσες μεταβολές των ορίων συνταξιοδότησης; Η απάντηση, λοιπόν, σε αυτήν την ερώτηση μάλλον βρίσκεται στην προσφορά καθώς αγνοείται η αμοιβαία αντιστάθμιση μεταξύ των νεότερων και μεγαλύτερων εργαζομένων από την πλευρά της ζήτησης.

Επί παραδείγματι, η Ιταλία προσφέρει μία εξαιρετική υπόθεση εργασίας σχετικά με το εάν οι απροσδόκητες αυξήσεις στα συνταξιοδοτικά όρια μπορούν να επηρεάσουν δυσμενώς την απασχόληση των νέων. Έτσι, το ποσοστό απασχόλησης για τις ηλικιακές ομάδες των 15 με 24 και των 55 με 64 ήταν σχεδόν ίδιο το 2005. Δέκα χρόνια αργότερα, το ποσοστό απασχόλησης των εργαζομένων 55 με 64 φθάνει το 45% ενώ για τους νεότερους μόλις το σχεδόν 12%. Σε αυτήν τη δεκαετία το ηλικιακό όριο για τη συνταξιοδότηση αυξήθηκε ενώ κατέστησαν αυστηρότερες οι προδιαγραφές των ελάχιστων συνταξιοδοτικών εισφορών για πρόσβαση σε σχήμα πρόωρης συνταξιοδότησης.

Συνοψίζοντας, τον Δεκέμβριο του 2011 οι μεταρρυθμίσεις οι οποίες έλαβαν χώρα στην Ιταλία προέβλεψαν άνοδο του ορίου συνταξιοδότησης έως και κατά πέντε χρόνια για ορισμένες κατηγορίες εργαζομένων. Το αντίκτυπο δε της αύξησης του συνταξιοδοτικού ορίου στην ζήτηση εργασίας από την πλευρά των νέων ήταν ξεκάθαρο. Πριν και μετά τις μεταρρυθμίσεις οι οποίες έγιναν, όσες οικονομικές μονάδες ήταν περισσότερο εκτεθειμένες στην υποχρεωτική αύξηση της ηλικίας

συνταξιοδότησης μείωσαν σημαντικά τις προσλήψεις νέων σε σύγκριση με όσες ήταν λιγότερο εκτεθειμένες. Το μόνο, λοιπόν, σίγουρο είναι ότι οι μεταρρυθμίσεις περιστέλλουν τις προοπτικές απασχόλησης των νεότερων καθώς βάσει υπολογισμών προέκυψαν ότι στα κάθε πέντε άτομα που εργάζονται ένα χρόνο επιπλέον, η εταιρεία προσλαμβάνει, σχεδόν, έναν μόνο νεότερο.

1.7. Κρίση ιδεολογίας προσανατολισμού

Είναι γεγονός ότι το πολιτισμικό υπόβαθρο μίας χώρας όπως είναι η Ελλάδα έχει αντιαναπτυξιακή επίδραση στις κοινωνικές δομές. Στη φάση, λοιπόν, της οικονομικής κρίσης επικρατούν ορισμένες αντιαναπτυξιακές πλευρές των κοινωνικών αξιών.

Ειδικότερα, δεν είναι λίγες οι φορές που ο οικογενειακός παράγοντας έχει σαν αποτέλεσμα να επηρεάζει τα παιδιά τόσο για το πού θα εργαστούν όσο και για τον επαγγελματικό τους προσανατολισμό. Για παράδειγμα, γιατροί και δικηγόροι γονείς, παρά τον κορεσμό των ειδικοτήτων τους, επηρεάζουν την αναπαραγωγή τους, μη επιτρέποντας τα «σήματα υπερκορεσμού» που υπάρχουν στους συγκεκριμένους κλάδους (πχ. ανεργία, μείωση αμοιβών κλπ.) να επηρεάσουν τις επιλογές των νεότερων γενεών.

Παράλληλα όμως, η έλλειψη προσανατολισμού στην απόδοση συντελεί στη δημιουργία κοινωνικών οργανώσεων οι οποίες περιλαμβάνουν την υπερβολική δαπάνη πόρων χωρίς αξιολόγηση. Ακόμη, η κυριαρχία της αβεβαιότητας οδηγεί στη σύντμηση των οριζόντων επένδυσης και κατά συνέπεια στην άρνηση της καινοτομίας. Στη φάση δε της ύφεσης το ίδιο το κοινωνικό πρότυπο γεννά γραμμές άμυνας αντίθετες στην μεταβολή του.

Έτσι, κατά τη διάρκεια της παρούσας κρίσης είναι προφανές ότι η συλλογικότητα και ιδιαιτέρως η ενδοομαδική συλλογικότητα, δηλαδή ο θεσμός της οικογένειας συμβάλλουν σημαντικά στην απομείωση των αρνητικών επιπτώσεων από την κρίση. Το γεγονός, λοιπόν, ότι στην πολύ δύσκολη φάση της ύφεσης το πολιτισμικό υπόβαθρο λειτουργεί τελικά διασωστικά του δίνει τη δυνατότητα να επιβιώνει, ενδεχομένως μάλιστα και ισχυροποιημένο.

Από το πλαίσιο τώρα των πολιτισμικών διαστάσεων ιδιαίτερη έμφαση δίνουμε στην έλλειψη προσανατολισμού προς το μέλλον με την έννοια ότι οι επίσης

σημαντικές διαστάσεις: α) της προστασίας της συλλογικότητας, β) της αποφυγής της αβεβαιότητας, γ) της έλλειψης προσανατολισμού προς την απόδοση και δ) της έλλειψης εμπιστοσύνης γίνονται ευκολότερα κατανοητές.

Ιδιαίτερα μάλιστα έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην επίπτωση που έχει το συγκεκριμένο πολιτισμικό πρότυπο που επικρατεί στην ελληνική κοινωνία στο επικρατούν πλαίσιο κινήτρων. Δεν χωράει βέβαια αμφιβολία ότι όταν μία κοινωνία δεν χαρακτηρίζεται ως προσανατολισμένη προς το μέλλον, όπως είναι και η ελληνική σε αυτήν την κατηγορία, δεν υπάρχει ουσιαστική οργάνωση των στόχων και σκοπών και άρα δεν υπάρχει ενεργοποίηση των κινήτρων.

Έτσι, μοναδικός παράγοντας διαμόρφωσης των κινήτρων απομένει να είναι το βασικό πλαίσιο ανθρωπίνων αναγκών το οποίο αντιστοιχεί σε πρωιμότερα επίπεδα ανάπτυξης με αποτέλεσμα να μην μπορούν να ενεργοποιηθούν κίνητρα με αναπτυξιακό χαρακτήρα.

1.8. Επιπτώσεις όχι μόνο οικονομικές αλλά και ψυχολογικές

«Όχι μόνο οικονομικά αλλά και ψυχικά κοστίζει η συνεχομένη οικονομική ύφεση στην χώρα μας καθώς όλο και περισσότεροι συμπολίτες μας κατευθύνονται στο ντιβάνι του ψυχολόγου. Πως ξεπερνάμε την κρίση πανικού και γενικότερα όλες τις ψυχολογικές επιπτώσεις της κρίσης;»

Πηνελόπη Λουκά, 2011, Διδάκτωρ Κοινωνικής Ψυχολογίας και Ψυχολογίας της Υγείας του Πανεπιστήμιο Westminster στο UK

Γενικά, οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης μπορούν να χωριστούν σε δύο βασικές κατηγορίες: η μεν πρώτη κατηγορία αναφέρεται μακρο-κοινωνικά η οποία αφορά την οικονομική κατάσταση σε μία χώρα και η δεύτερη μικρο-κοινωνικά η οποία αφορά τον πολίτη. Ήδη, μάλιστα, τα πρώτα σημάδια τους έχουν κάνει τις πρώτες τους εμφανίσεις.

Σε πρώτο, λοιπόν, στάδιο στο άκουσμα της πιθανότητας της έλευσης μίας οικονομικής κρίσης, γνωρίζοντας και την πορεία άλλων χωρών οι οποίες βρίσκονται πιο μπροστά σε παρεμφερή θέση, συναισθήματα φόβου, θυμού και ανασφάλειας

δημιουργήθηκαν. Κάτι τέτοιο έγκειται στο γεγονός ότι σε αυτήν την περίπτωση συνειδητοποιούμε την επερχόμενη αλλαγή ολόκληρου του τρόπου ζωής μας.

Αναντίρρητα, η οικονομική ύφεση επηρεάζει τις ανθρώπινες ζωές σε όλες τις εκφάνσεις. Περικοπές μισθών και συντάξεων, απολύσεις καθώς και ανατιμήσεις προϊόντων είναι μερικά από τα αποτελέσματα της κρίσης οι οποίες επιδρούν κατασταλτικά στη ψυχική και ψυχολογική υγεία των ανθρώπων. Με τη σειρά της, η περιρρέουσα οικονομική αστάθεια επιφέρει σοβαρά προβλήματα στις διαπροσωπικές σχέσεις, στον χειρισμό καταστάσεων ενώ ακόμα μπορεί να προκαλέσει και πανικό έως και κατάθλιψη. Όλα αυτά βέβαια είναι δύσκολα αναστρέψιμα.

Ειδικά στην περίπτωση της κατάθλιψης, ενώ κλινικά αυτή η ορολογία είναι κάτι πολύ διαφορετικό από ότι νομίζουμε, ωστόσο, στον ελληνικό πληθυσμό στοιχεία συναισθηματικής διαταραχής καθρεπτίζονται. Απελπισία, συναισθήματα λύπης καθώς και σκέψεις απόγνωσης για το τι μέλλει γενέσθαι είναι αυτά που βιώνουν άλλοι περισσότερο και άλλοι λιγότερο.

Είναι γεγονός ότι με την οικονομική κρίση πυροδοτούνται αρνητικές σκέψεις του τύπου ότι θα καταστραφούν όλα, θα υπάρχουν πολλά αρνητικά γεγονότα τα οποία θα συμβούν ενώ όλα αυτά έχουν άμεσα αντίκτυπο στον συναισθηματικό κόσμο των ανθρώπων καθώς προκαλούνται διαταραχές στη συμπεριφορά όπως κοινωνική απόσυρση, διενέξεις στο οικογενειακό και επαγγελματικό περιβάλλον αλλά και πληθώρα σωματικών συνεπειών όπως καρδιαγγειακά, εφίδρωση, ένταση σωματική, αϋπνίες κλπ.

Από τα παραπάνω, λοιπόν, εξάγεται το συμπέρασμα ότι δημιουργείται ένας ατέρμονος, φαύλος κύκλος ο οποίος είναι ο υπαίτιος της δυσλειτουργία στην καθημερινότητα μας. Ωστόσο, συνέχεια γίνονται αρνητικά γεγονότα πέρα από την οικονομική κρίση για αυτόν ακριβώς τον λόγο όπως είπε και ο φιλόσοφος Επίκτητος από την ελληνική αρχαιότητα δεν είναι τα πράγματα που μας ταραάζουν αλλά το πώς εμείς τα ερμηνεύουμε ή τα μεταφράζουμε.

Κατά συνέπεια, εάν σκεφτούμε διαφορετικά απ ότι συνήθως πράττουμε και βρούμε εναλλακτικές λύσεις τότε θα μετατραπουν όλα αυτά τα αρνητικά συναισθήματα με ένα αυτόματο τρόπο σε θετικά προκειμένου να μπορέσουμε να επιβιώσουμε στη δύσκολη καθημερινότητα.

Εν κατακλείδι, όλο και περισσότεροι συμπολίτες μας καταφεύγουν στον ψυχολόγο με συμπτώματα όπως τα παρακάτω: κατάθλιψη, κακή διάθεση, αρνητική σκέψη με προκαταλήψεις, ανεβασμένα επίπεδα άγχους με προεκτάσεις στην ποιότητα των σχέσεων και στην υγεία, μειωμένη γνωστική ικανότητα και επίλυση των προβλημάτων κλπ. Ο ψυχολόγος δε από την πλευρά του δεν μπορεί να κάνει θαύματα αλλά μπορεί να βοηθήσει με το να μας υποδείξει τον τρόπο με τον οποίο μπορούμε να χειριζόμαστε διάφορες δύσκολες ή μη καταστάσεις στην ζωή μας. Άλλωστε, θα πρέπει να είμαστε ρεαλιστές και να έχουμε στο μυαλό μας ότι δεν μπορούμε να ελέγχουμε τα πάντα γύρω μας, μπορούμε όμως να βασιστούμε στις προσωπικές ικανότητες και στις δυνάμεις μας.

1.9. Συγκρίσεις με άλλες περιοχές κοινωνικοοικονομικά

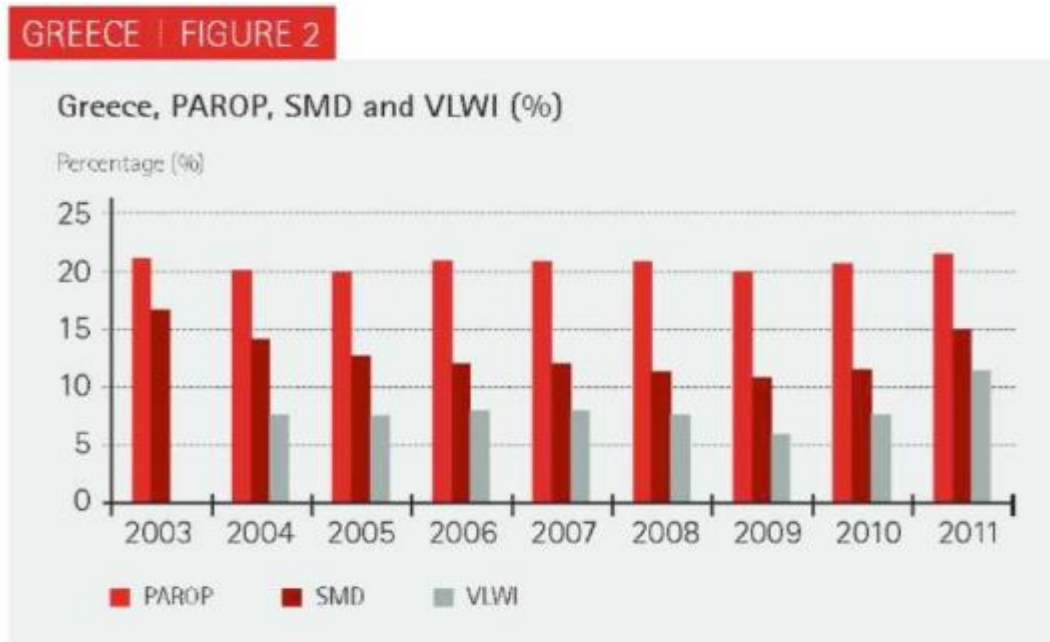
Τα ζητήματα τα οποία ήταν άμεσα συνυφασμένα με τη φτώχεια, την ανισοκατανομή εισοδήματος καθώς και την κοινωνική απόκλιση ήταν ανέκαθεν μείζονος σημασίας για το ελληνικό κράτος ακόμα και πριν την έλευση της οικονομικής κρίσης τότε που υπήρχε ακόμα ανάπτυξη. Διαπιστώνουμε, λοιπόν, για τα παραπάνω ότι πριν την ύφεση στην Ελλάδα ίσχυαν τα εξής:

- Η φτώχεια ήταν και τότε σε σταθερά ναι μεν αλλά πολύ σημαντικά υψηλότερα επίπεδα εν αντιθέσει με το μέσο όρο της Ευρώπης. Ωστόσο, στις αρχές της δεκαετίας του 2000, σε μία περίοδο ταχείας μεγέθυνσης ,φαινόταν να υπάρχει μία μικρή βελτίωση ως προς την κατάσταση των ανθρώπων που ήταν ήδη φτωχοί η οποία όμως ήταν ανεπαίσθητη.
- Οι δυσμενείς κοινωνικές ομάδες όπως είναι οι γυναίκες, τα παιδιά, οι νέοι, οι ηλικιωμένοι, οι μονογονεϊκές οικογένειες, οι πολύτεκνες οικογένειες, οι άνθρωποι με χαμηλά εκπαιδευτικά προσόντα, οι άνεργοι αλλά και οι εργαζόμενοι σε μη συμβατικές μορφές εργασίας ήταν εκείνοι οι οποίοι αντιμετώπιζαν δυσανάλογα υψηλά επίπεδα φτώχειας.
- Πριν ακόμη εμφανιστεί η ύφεση στην Ελλάδα, ο κίνδυνος του κοινωνικού αποκλεισμού ήταν υψηλότερος συγκριτικά με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Η υλική στέρηση και η ακραία υλική στέρηση μειώθηκαν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 2000 διατηρούμενες, παρόλα αυτά, σε υψηλά επίπεδα καθ' όλη την περίοδο.

- Η ανισοκατανομή του εισοδήματος στην Ελλάδα πριν από την κρίση ήταν πολύ μεγάλη φτάνοντας ακόμα στα χειρότερα επίπεδα στην Ευρώπη.

Ο επόμενος πίνακας παρουσιάζει τα επίπεδα του κινδύνου της φτώχειας για την Ελλάδα τόσο κατά την περίοδο που βίωνε την ανάπτυξη και γενικότερα μία ιδιαίτερη άνθηση όσο και μετά την έλευση της ύφεσης.

Πίνακας 3: Επίπεδα κινδύνου φτώχειας Ελλάδος

Πηγή: <http://ec.europa.eu/eurostat>¹⁶

Κατά συνέπεια, γίνεται πολύ εύκολα αντιληπτό ότι και πριν την απαρχή της κρίσης το ελληνικό κράτος παρουσίαζε έντονα προβλήματα και αδυναμίες. Με αυτόν τον τρόπο υποδηλώνεται και η αδυναμία του κοινωνικού κράτους να μειώσει τα επίπεδα φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού καθώς υπήρχαν ορισμένοι παράγοντες οι οποίοι εμπόδισαν την αλλαγή στην κατανομή του εισοδήματος προς όφελος των χαμηλότερων κοινωνικοοικονομικών στρωμάτων.

Κάτι τέτοιο έγκειται στο γεγονός της υποχρηματοδότησης στις κοινωνικές δαπάνες στην Ελλάδα αλλά και στην αναποτελεσματικότητα τους. Έτσι, ενώ κατά την περίοδο 2000-2007 οι κοινωνικές δαπάνες αντιστοιχούσαν στο 24,2% του ΑΕΠ,

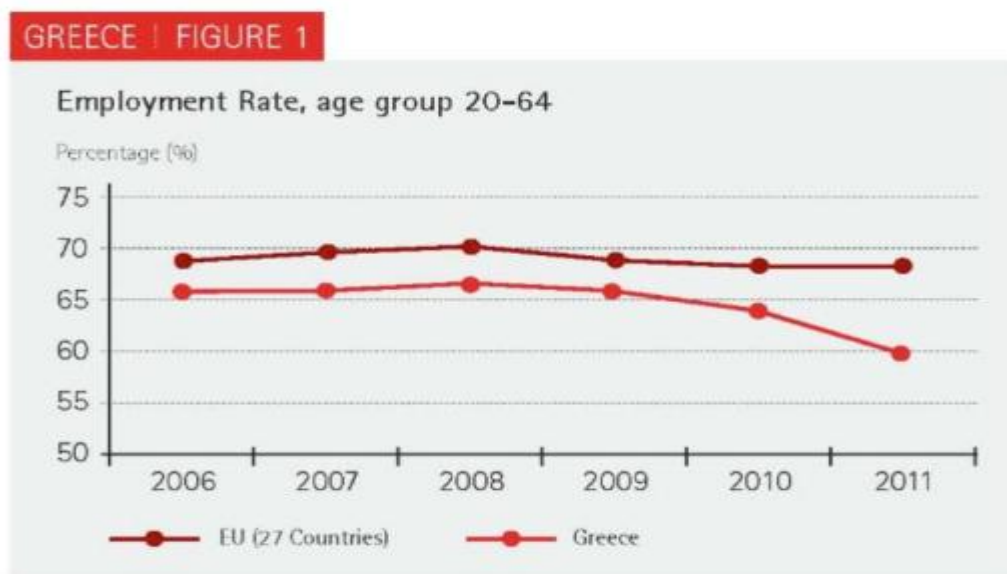
¹⁶ <http://ec.europa.eu/eurostat>

το αντίστοιχο μέσο ποσοστό για τα 17 κράτη-μέλη της Ευρωζώνης την ίδια περίοδο ήταν 27,2%.

Ολοκληρώνοντας το παζλ των κοινωνικών επιπτώσεων εξαιτίας της ύφεσης δεν μπορεί να μην συμπεριληφθεί και η ανεργία η οποία αποτελεί τον καρκίνο θα λέγαμε για τη σημερινή κοινωνία. Πόσοι άνθρωποι με οικογένειες ή μη έχουν χάσει τις δουλειές τους ενώ δεν μπορούν να καλύψουν βασικές τους ανάγκες. Μάλιστα, η συμμετοχή των Ελλήνων στα συσσίτια της εκκλησίας αποτελεί το 40%. Οι περισσότεροι δε από αυτούς είναι άνθρωποι οι οποίοι βρίσκονται κοντά στην ηλικία συνταξιοδότησης.¹⁷

Στη συνέχεια, παρατίθεται ένας πίνακας ο οποίος παρουσιάζει τα ποσοστά απασχόλησης για το ηλικιακό κοινό 20 με 64 ετών. Από αυτόν τον πίνακα, λοιπόν, μπορούμε να καταλάβουμε και τα ποσοστά ανεργίας αντίστοιχα, στην Ελλάδα.

Πίνακας 4: Ποσοστά ανεργίας ηλικίας 20 έως 64

Source: Eurostat, 2012b, t2020_10

Πηγή: <http://ec.europa.eu/eurostat>¹⁸

¹⁷ Υπόμνημα του Δ. Κατσίκας, Υπεύθυνου του Παρατηρητηρίου για την Κρίση του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), 2015, Ρυθμίσεις για τη λήψη άμεσων μέτρων για την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης, την οργάνωση της Κυβέρνησης και των Κυβερνητικών οργάνων και λοιπές διατάξεις, διαθέσιμο στο: <http://crisisobs.gr/wp-content/uploads/2015/03> πρόσβαση 20/9/2016

¹⁸ <http://ec.europa.eu/eurostat>

Συγκεκριμένα, παρατηρούμε ότι το ποσοστό απασχόλησης για τα άτομα ηλικίας 20 με 64 ετών στην Ελλάδα κατά το έτος 2011 ήταν 60% που σημαίνει ότι η ανεργία έφτανε το υπόλοιπο 40%. Παράλληλα όμως, στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης το αντίστοιχο διάστημα ο μέσος όρος της απασχόλησης έφτανε το 70% και κατ' επέκταση η ανεργία το 30%.

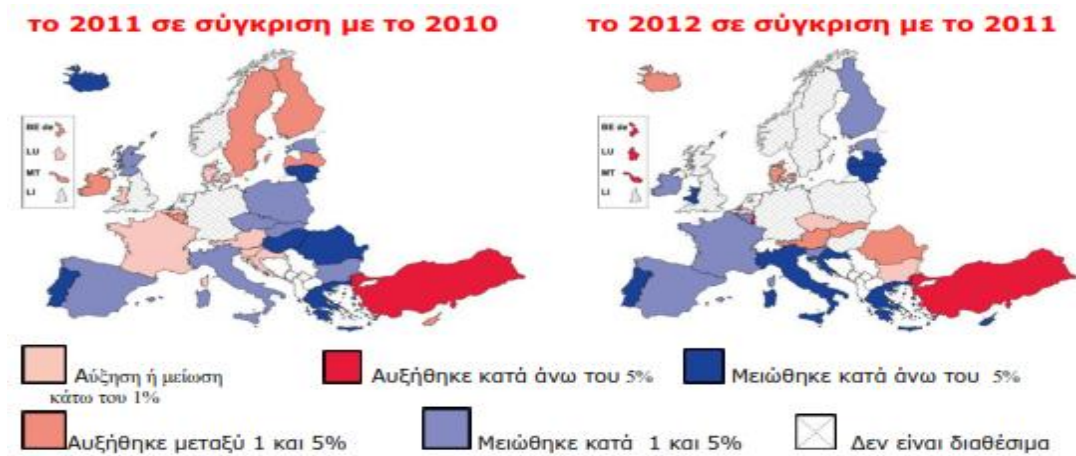
Άτομα με πτυχία συνειδητοποιούν ότι δεν μπορούν να τους παρέχουν μία αξιοπρεπής ζωής με αποτέλεσμα να επιλέγουν να πάνε στο εξωτερικό για να βρουν δουλειά και να μπορέσουν τελικά τα τόσα πτυχία τους να τους ανταμείψουν τους κόπους τόσων χρόνων. Έτσι, οι νέοι άνθρωποι θα επιδιώξουν την πραγμάτωση των στόχων τους και των ονείρων τους σε άλλες χώρες από τη στιγμή που η γενέτειρα χώρα τους δεν μπορεί να γίνει αρωγός σε μία τέτοια προσπάθεια.

Ειδικά σε αυτή την κατηγορία της οικονομικής μετανάστευσης συναντάμε και το φαινόμενο του brain drain όπου πραγματικοί επιστήμονες οι οποίοι διαθέτουν αξιοσημείωτες γνώσεις φεύγουν και αυτοί από τη χώρα τους για να βρουν αλλού την ευκαιρία που θέλουν για να συνεχίσουν και να εξελίξουν την επιστήμη τους αφού το ελληνικό κράτος δεν δύναται να το κάνει αυτό.

Επιπρόσθετα, αξίζει να αναφέρουμε ότι πέρα από το φαινόμενο του brain drain ακόμα και σε εγχώριο επίπεδο συναντάται η περικοπή σημαντικών πόρων στον τομέα της εκπαίδευσης από την κυβέρνηση. Δεν χωράει αμφιβολία όμως ότι η εκπαίδευση αποτελεί ανθρώπινο δικαίωμα καθώς και εξέχουσα σημασία παράγοντα για την πορεία της μετέπειτα ζωής ενός ατόμου βελτιώνοντας την ποιότητα αυτής. Άλλωστε, ο τομέας αυτό αποτελεί τον πιο σημαντικό δείκτη πολιτισμού και ανάπτυξης σε μία χώρα ο οποίος στην προκειμένη περίπτωση έχει κατακερματιστεί.

Το συμπέρασμα αυτό μπορεί πολύ εύκολα να εξαχθεί από τους επόμενους πίνακες οι οποίοι δείχνουν τους προϋπολογισμούς και πώς αυτοί έχουν μεταβληθεί σε παγκόσμιο επίπεδο για την εκπαίδευση κατά τα έτη 2010 με 2012.

Πίνακας 5: Αλλαγές στους προϋπολογισμούς εκπαίδευσης για όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης, 2010-2012

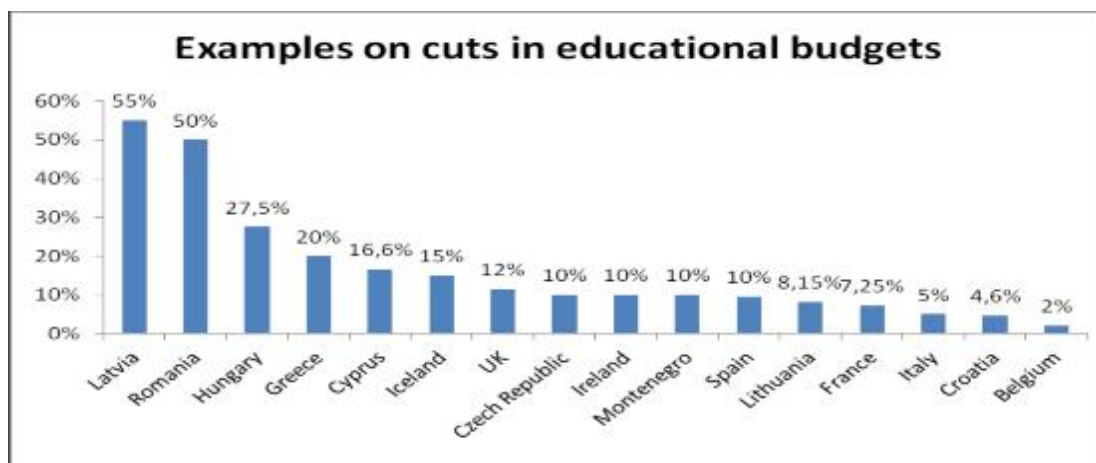
Πηγή: <http://ec.europa.eu/eurostat>¹⁹

Όπως όμως λέει χαρακτηριστικά και ο ΟΗΕ στο άρθρο 26, παράγραφος Α σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και το οποίο ψηφίστηκε στις 10/12/1948: «Καθένας έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση. Η εκπαίδευση πρέπει να παρέχεται δωρεάν, τουλάχιστον στη στοιχειώδη και βασική βαθμίδα της. Η στοιχειώδης εκπαίδευση είναι υποχρεωτική. Η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση πρέπει να εξασφαλίζεται για όλους. Η πρόσβαση στην ανώτατη παιδεία πρέπει να είναι ανοιχτή σε όλους, υπό ίσους όρους, ανάλογα με τις ικανότητές τους».

Σε αυτό το σημείο αξίζει να παραθέσουμε έναν ακόμα πίνακα ο οποίος παρουσιάζει τις περικοπές των πόρων για την εκπαίδευση και οι οποίοι έλαβαν χώρα το 2008 και ύστερα. Ειδικότερα:

¹⁹ <http://ec.europa.eu/eurostat>

Πίνακας 6: Παραδείγματα περικοπών στους προϋπολογισμούς της εκπαίδευσης

Πηγή: <http://ec.europa.eu/eurostat>²⁰

Βέβαια, άξιο προσοχής είναι το γεγονός ότι το μεγάλο ποσοστό περικοπής δαπανών αφορά σε χώρες όπου έχει επέμβει το ΔΝΤ όπως η Λετονία με 55%, η Ρουμανία με 50%, η Ουγγαρία με 27,5%, η Ελλάδα με 20% καθώς και η Κύπρος με 16,6%.

Εν συνεχεία, ένα άλλο κοινωνικό φαινόμενο είναι η αύξηση του δείκτη της εγκληματικότητας καθώς ορισμένοι άνθρωποι προσφεύγουν σε αυτούς τους τρόπους πράττοντας εγκληματικές πράξεις προκειμένου να μπορέσουν να εξασφαλίσουν τα προς το ζην τους. Τέτοιου είδους πράξεις μπορεί να είναι οι κλοπές ακόμα και ανθρωποκτονίες στη χειρότερη περίπτωση. Κανείς, λοιπόν, δεν μπορεί να αμφισβητήσει ότι όταν συμβαίνουν τέτοια δυσάρεστα γεγονότα σε μία κοινωνία, καταρρέει το σύστημα αξιών και το σύστημα κοινωνικού ελέγχου αδυνατεί να ελέγξει την όλη κατάσταση.

Όσον αφορά τώρα την υγεία τον τομέα της υγείας απαξιώνεται συνεχώς τον τελευταίο καιρό, καθώς οι παροχές ολοένα και μειώνονται, ενώ αντίθετα αυξάνεται η συμμετοχή των πολιτών στα έξοδα περίθαλψής τους. Οι ελλείψεις σε ανθρώπινο δυναμικό αλλά και σε υλικά που εμφανίζονται στα νοσοκομεία είναι το τραγικό επακόλουθο της κρίσης.

Μάλιστα, υποστηρίζεται από πολλούς ότι το ΔΝΤ μειώνει το μέσο όρο ζωής, καθώς όπως δείχνουν τα στατιστικά στοιχεία όσες χώρες δέχτηκαν τη βοήθεια του

²⁰ <http://ec.europa.eu/eurostat>

Ταμείου είχαν δραματικές επιπτώσεις στο προσδόκιμο ζωής. Συνεπώς, το δικαίωμα στην δημόσια και δωρεάν υγεία έχει πλέον καταργηθεί, αφού πολλοί άνθρωποι δεν έχουν ούτε τη βασική πρόσβαση στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.

Σε ατομικό τώρα επίπεδο, παρατηρείται και η αλλαγή της συμπεριφοράς των ανθρώπων καθώς νιώθουν άγχος, ανασφάλεια και φόβο για το τι μέλει γενέσθαι. Έπειτα, νιώθουν όμως και θυμό για αυτούς που έφεραν τη χώρα σε μία τέτοια κατάσταση.

Επιπρόσθετα, όπως προαναφέραμε, η ύφεση προκαλεί προβλήματα και στις διαπροσωπικές σχέσεις των ανθρώπων όπως έντονες συγκρούσεις στο οικογενειακό περιβάλλον, κοινωνικό αποκλεισμό, αρνητικές σκέψεις, άγχος, σωματικά προβλήματα, αϋπνίες ακόμα και κατάθλιψη στη χειρότερη περίπτωση.

Εξαιτίας όμως της οικονομικής κρίσης, αυξάνεται και ο δείκτης της θνησιμότητας και αυτό διότι αυξάνονται οι αυτοκτονίες λόγω της περιρρέουσας απελπισίας που έχει δημιουργηθεί στον κόσμο. Σύμφωνα με έρευνες που έγιναν στην Ευρώπη, η οικονομική ύφεση επηρεάζει τα ποσοστά θνησιμότητας και παρατηρήθηκε ότι για κάθε αύξηση 1% στην ανεργία υπάρχει αύξηση 0,8 % στις αυτοκτονίες, ένα ποσοστό δραματικό εάν σκεφτούμε πόσες χιλιάδες θέσεις εργασίας μπορεί να χάνονται μέρα με την μέρα.

Και όλα αυτά ξεκινούν από το ότι τόσο η ζωή όσο και η προσωπικότητα ενός σύγχρονου ανθρώπου βασίζονται πάνω στην εργασία και στην οικονομική του κατάσταση. Η εργασία βοηθά κατά πολύ στη συγκρότηση της ταυτότητας του καθώς και της γενικότερης εικόνας του.

Έχοντας, λοιπόν, σαν αφετηρία τα προβλήματα στην εργασία, ξεδιπλώνεται όλο το κουβάρι των κοινωνικών επιπτώσεων που έχει η οικονομική κρίση στους ανθρώπους. Για αυτό ακριβώς τον λόγο, το λεγόμενο κράτος πρόνοιας οφείλει να απλώσει το χέρι σε όλους εκείνους τους πολίτες που χρήζουν άμεσης βοήθειας χρησιμοποιώντας κοινωνιολόγους οι οποίοι με τη σειρά τους θα αφουγκραστούν τα ανθρώπινα προβλήματα και θα προσπαθήσουν μέσα από αναλύσεις, προτάσεις και παρεμβάσεις να βελτιώσουν όσο είναι δυνατόν τη δύσκολη κατάσταση την οποία βιώνουμε.

Εάν τώρα συγκεντρώσουμε όλα όσα αναλύθηκαν σαν κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης μπορούμε να οδηγηθούμε τώρα και στον δείκτη

δυστυχίας για το έτος 2013 ο οποίος αναδεικνύει την Ελλάδα στην δέκατη θέση δυστυχίας σε όλη την υφήλιο ανάμεσα σε 90 χώρες.

Πίνακας 7: Δείκτης Δυστυχίας

2013 Misery Index Scores - Global

Rank (Worst to Best)	Country	Misery Index	Major Contributing Factor	Rank (Worst to Best)	Country	Misery Index	Major Contributing Factor
1	VENEZUELA	79.4	Inflation	46	ALGERIA	16.8	Unemployment
2	IRAN	61.6	Inflation	47	MOLDOVA	16.7	Interest Rate
3	SERBIA	44.8	Unemployment	48	SLOVAKIA	16.5	Unemployment
4	ARGENTINA	43.1	Inflation	49	ICELAND	16.3	Interest Rate
5	JAMAICA	42.3	Interest Rate	50	CZECH REPUBLIC	15.0	Unemployment
6	EGYPT	38.1	Unemployment	51	SRI LANKA	15.0	Interest Rate
7	SPAIN	37.6	Unemployment	52	CHILE	14.6	Interest Rate
8	SOUTH AFRICA	37.4	Unemployment	53	HUNGARY	14.3	Unemployment
9	BRAZIL	37.3	Interest Rate	54	VIETNAM	14.0	Interest Rate
10	GREECE	36.4	Unemployment	55	FINLAND	13.9	Unemployment
11	MACEDONIA	35.7	Unemployment	56	FRANCE	13.9	Unemployment
12	PALESTINIAN TERRITORY	32.9	Unemployment	57	ESTONIA	13.8	Unemployment
13	TURKEY	32.7	Interest Rate	58	MOROCCO	13.3	Unemployment
14	CYPRUS	30.7	Unemployment	59	AUSTRALIA	13.3	Interest Rate
15	CROATIA	30.5	Unemployment	60	LITHUANIA	13.0	Unemployment
16	DOMINICAN REPUBLIC	29.8	Unemployment	61	MEXICO	12.9	Unemployment
17	GEORGIA	27.7	Unemployment	62	UNITED KINGDOM	12.9	Unemployment
18	NICARAGUA	27.0	Interest Rate	63	BELGIUM	12.9	Unemployment
19	HONDURAS	26.8	Interest Rate	64	ECUADOR	12.7	Interest Rate
20	COSTA RICA	25.6	Interest Rate	65	EL SALVADOR	12.4	Unemployment
21	INDIA	25.6	Interest Rate	66	ROMANIA	12.2	Interest Rate
22	JORDAN	25.3	Unemployment	67	PHILIPPINES	11.7	Unemployment
23	UKRAINE	24.4	Interest Rate	68	KAZAKHSTAN	11.7	Interest Rate
24	PERU	23.9	Interest Rate	69	NETHERLANDS	11.5	Unemployment
25	URUGUAY	23.8	Interest Rate	70	NEW ZEALAND	11.4	Unemployment
26	PORTUGAL	23.5	Unemployment	71	UNITED STATES	11.0	Unemployment
27	BARBADOS	22.9	Unemployment	72	ISRAEL	11.0	Unemployment
28	PAKISTAN	21.9	Interest Rate	73	SWEDEN	10.5	Unemployment
29	INDONESIA	21.6	Interest Rate	74	CANADA	10.5	Unemployment
30	TURKIA	21.5	Unemployment	75	LATVIA	10.3	Unemployment
31	BANGLADESH	20.8	Interest Rate	76	HONG KONG	10.1	Interest Rate
32	SLOVENIA	20.8	Unemployment	77	DENMARK	9.88	Unemployment
33	BOLIVIA	20.2	Interest Rate	78	GERMANY	9.08	Unemployment
34	ITALY	20.1	Unemployment	79	AUSTRIA	9.03	Unemployment
35	AZERBAIJAN	20.0	Interest Rate	80	NORWAY	8.75	Unemployment
36	RUSSIAN FEDERATION	19.9	Interest Rate	81	PANAMA	8.24	Interest Rate
37	POLAND	19.8	Unemployment	82	CHINA	7.90	Real GDP Growth
38	COLOMBIA	19.6	Interest Rate	83	MALAYSIA	7.89	Interest Rate
39	PARAGUAY	19.1	Interest Rate	84	QATAR	7.39	Interest Rate
40	SAUDI ARABIA	18.9	Unemployment	85	THAILAND	6.83	Interest Rate
41	MYANMAR	18.4	Interest Rate	86	KOREA, REP. OF	6.77	Interest Rate
42	MAURITIUS	18.2	Interest Rate	87	SINGAPORE	6.38	Interest Rate
43	TRINIDAD & TOBAGO	17.9	Interest Rate	88	TAIWAN	6.13	Unemployment
44	IRELAND	17.6	Unemployment	89	UZBEKISTAN	5.70	Interest Rate
45	BULGARIA	17.2	Unemployment	90	JAPAN	5.41	Unemployment

Sources: Economist Intelligence Unit (including estimates), calculations by Prof. Steve H. Hanke, The Johns Hopkins University.

Notes: The misery index score is the sum of the unemployment rate, the lending rate, and the inflation rate (consumer prices; end-of-period) minus the percent change in real GDP per capita. Only countries where all four data series were available from the Economist Intelligence Unit were included.

Πηγή: <http://ec.europa.eu/eurostat>²¹

²¹ <http://ec.europa.eu/eurostat>

Βάσει των όσων προαναφέρθηκαν, η οικονομική κρίση πέρα από τις αρνητικές επιπτώσεις σε κοινωνικοοικονομικό επίπεδο αποτελεί και μία ευκαιρία αλλά συνάμα και πρόκληση για κοινωνική αλλαγή αλλά και αποδόμηση της σαθρής νοοτροπίας και για την ανάδειξη μίας υγιούς συλλογικής συνείδησης η οποία θα μας βοηθήσει να πάμε μπροστά και να προοδεύσουμε.

Ως επιστέγασμα, αξίζει να αναφέρουμε σε αυτό το σημείο ότι όλες αυτές οι κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις οι οποίες αναλύθηκαν εκτενώς δεν παρουσιάζουν την ακριβώς ίδια μορφή σε όλες τις χώρες οι οποίες μπορούν να έχουν βιώσει το φαινόμενο της οικονομικής κρίσης. Για παράδειγμα, τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Κύπρο οι πολίτες ένιωσαν την απειλή της ύφεσης στην μεν πρώτη χώρα εξαιτίας επανειλημμένων λαθών του κράτους ενώ στη δεύτερη εξαιτίας εσφαλμένων χειρισμών του τραπεζικού συστήματος. Στην προκειμένη, λοιπόν, περίπτωση η Ελλάδα είχε σημαντικές επιπτώσεις στις κοινωνικές δομές της ενώ στην Κύπρο όχι. Ακόμη, η μεν Ελλάδα παλεύει ακόμα μετά από τόσα χρόνια και τη σύναψη τριών μνημονίων να ξεφύγει από αυτόν τον φαύλο κύκλο που έχει δημιουργήσει η κρίση ενώ η Κύπρος έχει ήδη βγει ήδη απ' έξω από όλο αυτό το οποίο δημιουργήθηκε και μάλιστα πολύ γρήγορα σχετικά.

1.10 Οι επιπτώσεις στον άνθρωπο

Τη σημερινή εποχή, οι νέοι άνθρωποι ζούνε ανεπανάληπτες στιγμές εξαιτίας της έντονης οικονομικής κρίσης την οποία βιώνουν και η οποία στην πραγματικότητα θέτει τον ένα φραγμό μετά τον άλλον γύρω από το μέλλον τους. Σε πρώτο, λοιπόν, στάδιο παρατηρείται η αλλαγή στη συμπεριφορά τους καθώς νιώθουν άγχος, ανασφάλεια και φόβο για το τι μέλει γενέσθαι. Έπειτα, νιώθουν όμως και θυμό για αυτούς που έφεραν τη χώρα σε μία τέτοια κατάσταση.

Επιπροσθέτως, η ύφεση προκαλεί προβλήματα και στις διαπροσωπικές σχέσεις όπως έντονες συγκρούσεις στο οικογενειακό περιβάλλον, κοινωνικό αποκλεισμό, αρνητικές σκέψεις, άγχος, σωματικά προβλήματα, αϋπνίες ακόμα και κατάθλιψη στη χειρότερη περίπτωση. Η περιρρέουσα δε ατμόσφαιρα απελπισίας η οποία έχει δημιουργηθεί στον κόσμο έχει σαν αποτέλεσμα να αυξηθεί και ο δείκτης θνησιμότητας καθώς οι άνθρωποι μη έχοντας καμία ελπίδα για το μέλλον το οποίο

τους «άρπαξαν» μέσα από τα ίδια τους τα χέρια οδηγούνται αδικαιολόγητα στο απονενοημένο βήμα, δηλαδή στην αυτοκτονία. Αν και, λοιπόν, αυτού του είδους τα κρούσματα αυξάνονται και η κοινωνία κρούει τον κώδωνα του κινδύνου, ωστόσο, η εξουσία παραμένει αμέτοχη από όλο αυτό το έκτρωμα το οποίο η ίδια δημιούργησε.²²

1.11 Από πότε δανειζόμαστε και για ποιο λόγο

Η απαρχή του χρέους έλαβε χώρα πολλές δεκαετίες πριν όταν η Αγγλία για πρώτη φορά δάνεισε το 1824 στην Ελλάδα ποσό ύψους 2 εκατομμυρίων και 800.000 λιρών εκ των οποίων μόνο το μισό αυτού έφτασε τελικά στη χώρα καθώς τα υπόλοιπα κρατήθηκαν υπό την μορφή τόκων αλλά και εξόδων χορήγησης για το δάνειο, ένα θεωρητικά εξωφρενικό ποσό.

Εν συνεχεία, η χορήγηση του δεύτερου δανείου ακολούθησε από το γαλλικό κράτος το 1832 επί εποχής Όθωνα και το οποίο έφτανε τα 60 εκατομμύρια γαλλικά φράγκα. Σειρά παίρνει το τρίτο κατά σειρά δάνειο με πρωθυπουργό τον Κουμουνδούρο με χρονολογίες το 1879, 1885, 1886 και 1891 αντίστοιχα και τα οποία έφτασαν αθροιστικά τα 450 εκατομμύρια γαλλικά φράγκα.

Έπειτα, το τέταρτο δάνειο ελήφθη επί Σωτηροπούλου και Ράλλη το 1893 λόγω, των αυξημένων αναγκών της Ελλάδας σε στρατιωτικές δυνάμεις καθώς τότε το ελληνικό κράτος διέθετε 12000 αξιωματικούς, και το οποίο ήταν 9 εκατομμύρια και 700.000 γαλλικά φράγκα.

Ακολουθεί ο βασιλιάς Όθωνας ο οποίος πήρε για ακόμη μία φορά δάνειο 20 εκατομμυρίων γαλλικών φράγκων ενώ στα ταμεία της Ελλάδας έφτασαν μόνο τα 8 εκατομμύρια από τα 20. Τα υπόλοιπα ήταν τόκοι σύναψης του συγκεκριμένου δανείου καθώς και την εποχή εκείνη υπήρχε ένας είδος Τρόικας καθώς μπήκαν εγγυητές η Ρωσία, η Αγγλία και η Γαλλία.

Μετά, την περίοδο επί Χαρίλαου Τρικούπη, υπήρξε και άλλο δάνειο ποσού 450 εκατομμυρίων γαλλικών φράγκων το οποίο σε αντίθεση με τα προηγούμενα αξιοποιήθηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό καθώς έγιναν σπουδαία έργα για την εποχή εκείνη όπως ο Ισθμός της Κορίνθου και το τραίνο έως το Λαύριο και έως τη Θεσσαλία. Μάλιστα, ο μεγάλος εργολάβος σε αυτά ήταν ο Συγγρός ο οποίος εγγυάτο στους ξένους δανειστές για να μας χορηγούν δάνεια.

²² <http://www.ygeianet.gr/> πρόσβαση 15/9/2016

Έτσι, ακολουθούν τα παρακάτω γεγονότα με χρονολογική σειρά: Το 1910 δανειστήκαμε 76 εκατομμύρια γαλλικά φράγκα και το 1913 άλλα ακόμη 8 εκατομμύρια πάλι γαλλικά φράγκα. Το 1914 ελήφθη άλλο ένα ακόμα δάνειο της τάξεως 335 εκατομμυρίων γαλλικών φράγκων. Το 1915 και 1916 αντίστοιχα ξανά χρεωθήκαμε 40 εκατομμύρια αυτήν τη φορά μάρκα.

Βέβαια, το 1922, επί εποχής πολέμου του ελληνικού στρατού με τον Κεμάλ, πραγματοποιήθηκε εσωτερικός δανεισμός όπου ένα πρωινό ανακοινώθηκε πολύ απλά στην ελληνική Βουλή ότι από όλες τις καταθέσεις που υπάρχουν στις τράπεζες οι μισές ανήκαν στο κράτος ως δανεισμός αλλά ουδέποτε επεστράφησαν στους πραγματικούς κατόχους τους.

Ύστερα, από το 1924 έως και το 1930 δανειστήκαμε συνολικά 750 εκατομμύρια χρυσά γαλλικά φράγκα και το 1931 ξανά χρεωθήκαμε 992 εκατομμύρια από διάφορες χώρες όπως την Αγγλία, το Βέλγιο, τις ΗΠΑ, τη Σουηδία, τη Γαλλία, την Ολλανδία, την Ελβετία, την Αίγυπτο και την Ιταλία. Ακόμη, το 1955 η χώρα σύνηψε δάνειο 145 εκατομμυρίων δολαρίων και άλλα 406 εκατομμύρια δολάρια.

Την περίοδο 1975-1981 δεν δανειστήκαμε τίποτα απολύτως μέχρι το 1985 όπου η Ελλάδα ανακηρύχτηκε η πρώτη χώρα σε παγκόσμιο επίπεδο σε δανεισμό. Τότε ήταν που οι ΔΕΚΟ αυξήθηκαν θεαματικά καθώς οι διορισμοί γίνονταν ενώ οι μισθοί πληρώνονταν προφανώς από δανεικά χρήματα.

Μετά, από το 1975 έως και το 1987 η Ελλάδα αναγκάστηκε να ξαναδανειστεί για ακόμη μία φορά προκειμένου να ξεπληρώσει τα ήδη υπάρχοντα χρέη της τα οποία ήταν συσσωρευμένα επί δεκαετίες. Το ποσό αυτού του δανείου έφτανε τα 18,4 δισεκατομμύρια δολάρια ²³.

Από εκείνο το χρονολογικό σημείο και ύστερα ξεκίνησε και το δραματικό παιχνίδι για την Ελλάδα έως ότου φτάσει στην οικονομική κρίση και τη χρεωκοπία της το 2010. Συγκεκριμένα, είναι γεγονός ότι μετά την ελληνική επανάσταση του 1821 η χώρα πλήρωνε και πληρώνει δάνεια και μάλιστα υπέρογκα εξαιτίας των εξωφρενικών τόκων τους. Μόνο το 2000 μπορέσαμε να ξεπληρώσουμε το πρώτο-πρώτο δάνειο της χώρας πριν περίπου 200 χρόνια. Από το διάστημα δε 1994 έως το

²³ Tsakalotos E., 1998, Democratic economic policies: The Pasok experiment in Greece, Oxford Review of Economic Policy, vol. 14, No. 1

2010 πληρώθηκαν συνολικά για δάνεια και τοκοχρεωλύσια ποσό ύψους περίπου 571 δισεκατομμυρίων ευρώ

Εν συνεχεία, όσον αφορά τις πτωχεύσεις τις οποίες έχει βιώσει το ελληνικό κράτος από τη σύσταση του το 1821 έως και σήμερα διαπιστώνουμε ότι είναι έξι σε νούμερο. Ειδικότερα, η πρώτη έλαβε χώρα το 1826 επί εποχής Α. Ζαΐμη ο οποίος όταν ανέλαβε την ελληνική κυβέρνηση διαπίστωσε ότι στα κρατικά ταμεία υπήρχαν μόνο 16 τούρκικα γρόσια.

Ακολουθεί, η δεύτερη το 1841 επί Όθωνα και η τρίτη το 1932 λόγω της παγκόσμιας κρίσης που άρχισε το 1929 με το χρηματιστηριακό κραχ στις ΗΠΑ και επηρέασε τελικά όλη την υφήλιο ενώ διήρκησε έως το 1933. Ακόμη, η τέταρτη πραγματοποιείται το 1983 όπου τα έξοδα της Ελλάδας υπερέβησαν κατά πολύ τα έσοδα της.

Έπειτα, η πέμπτη χρεωκοπία που πραγματοποιήθηκε ήταν και αυτή η οποία έθεσε σε διεθνή έλεγχο την Ελλάδα όπου και συστάθηκε ειδική επιτροπή από το εξωτερικό και εγκαταστάθηκε στη χώρα προκειμένου να εισπράττει η ίδια τα όποια έσοδα. Αυτή με τη σειρά της κρατούσε από τα έσοδα τα τοκοχρεωλύσια των δανείων ενώ τα υπόλοιπα χρήματα τα έδινε στο ελληνικό κράτος.

Τέλος, η έκτη χρεωκοπία ξεσπάει το 2010 η οποία αποτελεί απόρροια όλων αυτών που συσσωρευόντουσαν με το πέρασμα του χρόνου. Στην προκειμένη περίπτωση, παρατηρήθηκε η αλόγιστη διόγκωση του κράτους, η διάλυση του ιστού της ηθικής καθώς και ο αποδοκιμασία της ιδιωτικής πρωτοβουλίας.

Ως εκ τούτου, σήμερα κυβερνά η Τρόικα ενώ η χρονική διάρκειά της θα είναι μακρόχρονη. Πλέον, τα δάνειά τα οποία έχουν πραγματοποιηθεί μαζί με τα αναλογούντα τοκοχρεωλύσια έχουν φθάσει το ποσό των 620 δισεκατομμυρίων ευρώ ενώ διερωτάται ο καθένας από εμάς πότε άραγε μπορεί αυτό το ποσό να ξεχρεωθεί.

Συμπερασματικά, μία χώρα όπως είναι η Ελλάδα με τεράστιο ιστορικό πλούτο και έχοντας ξεπεράσει επαναστάσεις είναι πολύ λυπητερό το γεγονός να βρίσκεται χειραγωγημένη από χώρες του εξωτερικού οι οποίες να ρυθμίζουν αυτές και μόνο το πώς θα λειτουργεί μία ξένη προς αυτούς χώρα στους πολίτες της. Παρά ταύτα ο λαός μας πληρώνει αδιαμαρτύρητα προς το παρόν.²⁴

²⁴ www.protagon.gr

1.12 Πόσο είναι το χρέος

Ο Οργανισμός Διαχείρισης του Δημόσιου Χρέους (ΟΔΔΗΧ) διαβίβασε στη βουλή έγγραφο με το οποίο ενημερώνει ακριβώς το πόσο έχει φτάσει το δημόσιο χρέος της Κεντρικής Διοίκησης της Ελλάδος.

Συγκεκριμένα, τα στοιχεία μέχρι τις 31 Μαρτίου 2013 έδειχναν ότι το χρέος αγγίζει το ποσό της τάξεως των 312,7 δισεκατομμυρίων ευρώ ή σε ποσοστιαία αποτύπωση (επί του ΑΕΠ) είναι στο 174,7% (έχοντας σαν έτος βάσης το ΑΕΠ στις 31/12/2014)²⁵.

Η δε κατανομή του Δημόσιου Χρέους της Κεντρικής Κυβέρνησης έχει ως ακολούθως:

- Ομόλογα: 39,4 δισ. ευρώ
 - Ομόλογα που κατέχει η ΕΚΤ (SMP program): 19,8 δισ. ευρώ
 - Ομόλογα που κατέχουν οι Ευρωπαϊκές Κεντρικές Τράπεζες (ANFAs): 7,3 δισ. ευρώ
 - Έντοκα γραμμάτια: 14,9 δισ. ευρώ
 - Βραχυπρόθεσμα δάνεια (repos): 9,8 δισ. ευρώ
 - Δάνεια από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSM): 130,9 δισ. ευρώ
 - Δάνεια από ΔΝΤ: 21,2 δισ. ευρώ
 - Δάνεια από κράτη-μέλη της Ευρωζώνης: 52,9 δισ. ευρώ
 - Δάνεια από Τράπεζα Ελλάδος: 4,3 δισ. ευρώ
 - Λοιπά δάνεια εσωτερικού: 0,1125 δισ. ευρώ
 - Λοιπά δάνεια εξωτερικού: 5 δισ. ευρώ
 - Ειδικά και Διακρατικά δάνεια εξωτερικού (Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων): 7,09 δισ. ευρώ
- Άθροισμα: 312,7 δισ. ευρώ

²⁵ Λαπαβίτσας Κ., 2012, Θα ανακάμψουμε με στάση πληρωμών και με το οικονομικό σοκ από τη δραχμή, διαθέσιμο στο: <http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=432189> πρόσβαση 20/9/2016

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Οικονομική Κρίση και τουρισμός

Εισαγωγικά

Κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει ότι η εκδήλωση και κλιμάκωση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης είχε σημαντικότερες επιπτώσεις σε όλους τους τομείς δραστηριοτήτων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Συγκεκριμένα, οι σχετικά υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης σε πολλά κράτη της Ευρώπης πριν το 2008 έδωσαν τη θέση τους στην εκτεταμένη ύφεση, στην αύξηση της ανεργίας, στην μείωση της παραγωγής καθώς και στην υποβάθμιση του μέσου επιπέδου διαβίωσης.

Από την κατάσταση αυτή, ο παγκόσμιος τουρισμός αν και με κάποια καθυστέρηση δεν έχει μείνει ανεπηρέαστος. Αντιθέτως, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού ο διεθνής τουρισμός άρχισε να μειώνεται στο τέλος του 2008 και έγινε έτσι ένας από τους τελευταίους τομείς ο οποίος δέχθηκε τις επιδράσεις της παγκόσμιας ύφεσης.

Βέβαια, η εν λόγω τάση αποτυπώθηκε στις κατεξοχήν τουριστικές περιφέρειες τόσο της χώρας όσο και των υπολοίπων χωρών με μείωση των τουριστικών αφίξεων και διανυκτερεύσεων αλλά και μείωση των χρημάτων που καταναλώνονταν στις τουριστικές περιοχές από τους επισκέπτες τους. Διαφαίνεται όμως ότι η επίδραση της κρίσης στην τουριστική βιομηχανία δεν ήταν η ίδια ή τουλάχιστον δεν ήταν σε ίδιο βαθμό και ένταση για όλες τις περιοχές.

Παρόλα αυτά, πολύ πριν ακόμα ξεσπάσει η παγκόσμια οικονομική κρίση, ο ελληνικός τουρισμός είχε ήδη έντονα σημεία παθογένειας με σοβαρά διαρθρωτικά προβλήματα τα οποία σταδιακά τον οδηγούσαν σε απώλεια του ανταγωνιστικού του πλεονεκτήματος από άποψη σχέσης αξίας-τιμής συγκριτικά με τους νέους ανταγωνιστές στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου που για το ίδιο μαζικό παραθεριστικό τουριστικό προϊόν έχουν πολύ χαμηλότερο κόστος παραγωγής και πολύ χαμηλότερη τιμή.

Τέλος, εμφανή συμπτώματα αυτής της παθογένειας είναι και η συρρίκνωση της τουριστικής περιόδου, η μείωση της διαπραγματευτικής ικανότητας, η οποία εκδηλώνεται με φαινόμενα όπως οι στάσιμες ή μειούμενες τιμές, η αυξανόμενη τάση

για συμβόλαια all inclusive αλλά και η σταθερή υποβάθμιση του οικονομικού και κοινωνικού προφίλ του μέσου τουρίστα.²⁶

2.1. Τα αίτια των ελληνικών απωλειών

Ένας πολύ σημαντικός παράγοντας για τον ρυθμό κρατήσεων και αγοράς των τουριστικών πακέτων με προορισμό την Ελλάδα είναι και η αρνητική δημοσιότητα η οποία έχει λάβει η χώρα μας από τα διεθνή μέσα ενημέρωσης και που σχετίζεται με τις δυσχερείς οικονομικές συνθήκες, την αβεβαιότητα που επικρατεί σχετικά με την παραμονή της χώρας στο ευρώ καθώς και την αστάθεια με τις υπάρχουσες πολιτικές συνθήκες.

Μάλιστα, πρώτο σε κίνδυνο για τον ελληνικό τουρισμό αναδεικνύεται η διαχείριση του προσφυγικού ζητήματος καθώς η κυβέρνηση αδυνατεί να το ενσωματώσει στον σχεδιασμό της. Έτσι, η αδυναμία διαχείρισης της τουριστικής εικόνας της χώρας στις ξένες αγορές σε σχέση με το προσφυγικό ζήτημα έγινε εμφανής από τη φετινή σεζόν όπου και αποτέλεσε το βασικότερο λόγο της πτώσης που υπέστησαν κατά το α' εξάμηνο οι αφίξεις και οι ταξιδιωτικές εισπράξεις.

Τέλος, θα πρέπει να επισημάνουμε σε αυτό το σημείο ότι μεσολάβησαν τα προβλήματα τρομοκρατίας τα οποία αντιμετώπισαν προορισμοί της Μεσογείου με αποτέλεσμα να κατευθυνθεί αυξημένο μέρος της διεθνούς ταξιδιωτικής κίνησης προς την Ελλάδα.

2.2. Οι επιπτώσεις

Δεν χωράει αμφιβολία ότι τις μεγαλύτερες απώλειες τουριστικών εσόδων μεταξύ των μεσογειακών χωρών εμφάνισε η Ελλάδα στο πρώτο τρίμηνο του 2009 σύμφωνα με στοιχεία τα οποία επεξεργάστηκε το Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ)²⁷. Ειδικότερα, η χώρα μας παρουσίασε μείωση

²⁶ Σκουλάς Ν. «ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ, Ο ρόλος ενδογενών παραγόντων και οι προοπτικές ανάκαμψης», Ημερίδα του Τ.Ε.Ι. Αθήνας – 19 Μαρτίου 2009

²⁷ <http://www.itep.gr/>

εσόδων κατά 18,2% έχοντας απώλειες αφίξεων (στο τετράμηνο) μόλις 7,3 ποσοστιαίες μονάδες.

Έτσι, τα σημαντικότερα αεροδρόμια της χώρας έδειχναν ότι δοκιμάζονται από τις συνέπειες της διεθνούς κρίσης από την αρχή του έτους 2009. Μάλιστα, μία προσεκτική ανάγνωση των στατιστικών στοιχείων τα οποία δημοσιοποίησε ο Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ)²⁸ σχετικά με τις αφίξεις του εξωτερικού στα αεροδρόμια στην περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2009 δείχνει πως τα προειδοποιητικά σημάδια είχαν φανεί από το 2008 αλλά ελάχιστοι τα πήραν στα σοβαρά.

Συγκεκριμένα, στους δύο πρώτους θερινούς μήνες του 2008 είχε καταγραφεί πτώση της επιβατικής κίνησης κατά 1,5% έναντι του 2007 ενώ η αντίστοιχη περίοδος του 2009 ξεκίνησε με υποχώρηση 7,1%.

Ακόμη, δυσμενείς είναι και οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στις τουριστικές βιομηχανίες των γειτονικών χωρών. Οι αφίξεις τουριστών από την αρχή του έτους έχουν μειωθεί κατά 18,2% στο Ισραήλ, 11,5% στην Ισπανία και 10,8% στην Κύπρο. Οριακή είναι πάντως και η μείωση των αφίξεων στην Τουρκία (-0,9%) ενώ αυξήθηκαν οι αφίξεις στο Μαρόκο και στην Τυνησία κατά 9% και 0,9% αντίστοιχα.

Ωστόσο, οι δυσόιωνες προβλέψεις επιβεβαιώθηκαν καθώς η μείωση της τουριστικής κίνησης από το εξωτερικό δεν ανακόπηκε ούτε τον Αύγουστο του 2009 ενώ οι μειωμένες τιμές τις οποίες έδωσαν οι ξενοδόχοι στους tour operators δημιούργησαν χαμηλή βάση ενόψει των διαπραγματεύσεων για τα συμβόλαια του 2010 που ακολούθησε.

Επιπρόσθετα, η οικονομική κρίση επέφερε σημαντικές επιπτώσεις και στον συνεδριακό τουρισμό. Οι εταιρικές εκδηλώσεις φάνηκαν να περιορίζονται αναλόγως πάντα τον κάθε κλάδο. Με πιο απλά λόγια, πιο πολύ επηρεάστηκαν οι αυτοκινητοβιομηχανίες και πολύ λιγότερο οι φαρμακοβιομηχανίες.

Βέβαια, τα συμπεράσματα τα οποία προκύπτουν από την έκθεση συνεδριακού τουρισμού ΕΙΒΤΜ ο οποίος πραγματοποιήθηκε 1 με 3 Δεκεμβρίου στη Βαρκελώνη είναι αισιόδοξα. Συγκεκριμένα, η οικονομική κρίση δεν έχει επηρεάσει τις εταιρικές εκδηλώσεις σε τέτοιο βαθμό έτσι ώστε να παρατηρούνται ακυρώσεις. Αυτό που

²⁸ <http://sete.gr/>

κυρίως γίνεται είναι να μειώνεται η διάρκεια των συνεδρίων, να περιορίζονται τα workshops και οι δεξιώσεις καθώς και να περιορίζεται ο αριθμός των συμμετεχόντων. Κάτι τέτοιο όμως φυσικά και έχει επιπτώσεις και στην τουριστική βιομηχανία της χώρας μας αλλά τουλάχιστον δεν φαίνεται να υπάρχει εικόνα ολοκληρωτικής αποχής.

Εν συνεχεία, η ύφεση έχει αγγίξει και τον τομέα της ναυτιλίας. Η οικονομική ύφεση έχει προκαλέσει αναδουλειές στις θάλασσες και αναπόφευκτα δεκάδες караβιά οδεύουν προς παροπλισμό. Καθίζηση εσόδων και στις γραμμές της Αδριατικής σημείωσαν οι τρεις μεγάλες εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αξιών ακτοπλοϊκές εταιρείες της χώρας. Η πτώση εσόδων την οποία αντιμετωπίζουν στις γραμμές της Αδριατικής οφείλεται αφενός στη μείωση του μεταφορικού έργου λόγω ύφεσης και αφετέρου στην ένταση του ανταγωνισμού ο οποίος κρατά τα ναύλα σε χαμηλό επίπεδο.

Όσον αφορά την Ελλάδα ήρθαν να μεν Βρετανοί και Γερμανοί οι οποίοι παραδοσιακά κατακλύζουν τη χώρα με τον περιζήτητο μεσογειακό ήλιο αλλά με σχετικώς επαρκή πορτοφόλια. Οι ανήκοντες στα χαμηλά εισοδηματικά στρώματα ήταν αυτοί που κυρίως εθήγησαν από την κρίση (ανεργία, αβεβαιότητα, μείωση αποδοχών) και αυτοί που έλειψαν από τους ελληνικούς τουριστικούς προορισμούς.

Παράλληλα, το σύνολο των μονάδων αντιμετωπίζει τεράστιο πρόβλημα ρευστότητας και ήδη σε εκατοντάδες ξενοδοχεία σε όλη τη χώρα οι ιδιοκτήτες τους έχουν βάλει πωλητήριο αλλά δεν υπάρχουν αγοραστές. Για την ακρίβεια υπάρχουν αλλά ενδιαφέρονται μόνο για μονάδες φιλέτα και ποντάρουν σε ακόμα χειρότερες μέρες για να τα αποκτήσουν κοψοχρονιά.

Ακόμη, στο περιθώριο της διεθνούς οικονομικής κρίσης οι Έλληνες ξενοδόχοι ηττήθηκαν μία ακόμα φορά κατά κράτος από τους ισχυρούς ξένους tour operators. Οι τελευταίοι παρά την κρίση κατάφεραν να διατηρήσουν τα έσοδά τους παρά τη μείωση της πελατείας. Αυτό επιτεύχθηκε λόγω του ότι διατήρησαν ή και μείωσαν ελαφρά τις τιμές με τις οποίες πωλούσαν στους πελάτες τους, αλλά από την άλλη πλευρά κατάφεραν να μειώσουν σημαντικά τις τιμές με τις οποίες παίρνουν τα δωμάτια από τους ξενοδόχους ενώ περιόρισαν και τις πτήσεις τους.

Κάτι τέτοιο όμως βυθίζει ακόμα περισσότερο τα ελληνικά ξενοδοχεία σε αδιέξοδο. Το πρόβλημα είναι ουσιαστικά ότι φέτος οι tour operators κατάφεραν να δημιουργήσουν μια νέα, πολύ χαμηλή βάση τιμών για τα δωμάτια οι οποίες πολύ δύσκολα θα αυξηθούν.

Ανάλογες είναι και οι επιπτώσεις οι οποίες επήλθαν και στο επάγγελμα των ξεναγών καθώς το 2009 στον κλάδο καταγράφεται ανεργία που αγγίζει τα ποσοστά της χρονιάς του Πολέμου στον Κόλπο. Ο τρόπος που ασκείται ο ανταγωνισμός φέρνει στην Ελλάδα όλο και πιο χαμηλά εισοδήματα που δεν έχει τη δυνατότητα να ζωντανέψει τις τουριστικές περιοχές.

Παρόλα αυτά, εκτιμάται σύμφωνα με στοιχεία μελέτης από τον ΣΕΤΕ ότι η Ελλάδα μπορεί να φτάσει τις 24 εκατ. αφίξεις μέχρι το 2021 με επενδύσεις 3 δισ. ευρώ ετησίως. Μάλιστα, μέχρι το 2021, η Άμεση Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία του τουρισμού (άμεση και έμμεση συνεισφορά) μπορεί να αυξηθεί κατά 17 δισ. ευρώ και να φτάσει τα 44 δισ. ευρώ δημιουργώντας παράλληλα γύρω στις 300.000 άμεσες και έμμεσες θέσεις εργασίας. Αφού σημείωσε ότι ο τουρισμός και η αναψυχή στην Ελλάδα οφείλουν να εκσυγχρονίσουν το προσφερόμενο τουριστικό προϊόν και να το εμπλουτίσουν με τις νέες επιταγές της τουριστικής ζήτησης.²⁹

2.3. Παγκόσμια Τουριστική Αγορά

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (ΠΟΤ)³⁰, το 2015 ήταν η 6^η συνεχόμενη χρονιά κατά την οποία παρατηρήθηκε αύξηση των διεθνών αφίξεων πάνω από το μέσο όρο των προβλέψεων. Το 2015 οι διεθνείς αφίξεις τουριστών αυξήθηκαν κατά 4,4% έναντι του 2014 και έφτασαν τα 1,184 εκατ.

Με βάση τώρα τις εκτιμήσεις του Δείκτη Εμπιστοσύνης που καταρτίζει ο ΠΟΤ και ο οποίος παραμένει σε θετικό επίπεδο για το 2016 εκτιμάται ότι η αύξηση του διεθνούς τουρισμού θα είναι της τάξης του 3,5%-4,5% γεγονός το οποίο αναμένεται να συμβάλει περαιτέρω στην παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη.

²⁹ <http://www.grhotels.gr/>

³⁰ Travel & Tourism: Economic Impact 2016, Annual Update Summary, World Travel & Tourism Council (WTTC), World Tourism Barometer, UNWTO, Volume 14, January 2016

Πίνακας 8: Διεθνείς Αφίξεις Τουριστών ανά Περιοχή

Διεθνείς Αφίξεις Τουριστών ανά Περιοχή										
ΠΕΡΙΟΧΕΣ	2000	2005	2010	2013	2014	2015	2015	13/12	14/13	15/14
	(σε εκατ.)						(μερίδιο %)	(% μεταβολή)		
ΚΟΣΜΟΣ	674	809	950	1.088	1.134	1.184	100,0	4,7	4,2	4,4
Αναπτυγμένες Οικονομίες	420	466	513	585	619	648	54,7	4,8	5,8	4,7
Αναδυόμενες Οικονομίες	254	343	437	503	515	536	45,3	4,7	2,3	4,1
Ευρώπη	386,6	453,2	489,4	566,8	580,3	609,1	51,4	5,0	2,4	5,0
ΕΕ-28	330,5	367,9	384,3	433,1	454,2	478,3	40,4	4,1	4,9	5,3
Βόρεια Ευρώπη	44,8	59,9	62,8	67,2	70,8	75,3	6,4	4,1	5,3	6,3
Δυτική Ευρώπη	139,7	141,7	154,4	170,8	174,5	180,9	15,3	2,7	2,2	3,7
Κεντρ. & Ανατ. Ευρώπη	69,6	95,3	98,9	127,8	120,1	127,8	10,8	7,6	-6,0	6,4
Νότ. & Μεσογ. Ευρώπη	132,6	156,4	173,3	201,0	214,9	225,1	19,0	5,6	6,9	4,8
Ασία και Ειρηνικός	110,4	154,0	205,5	249,9	264,4	177,0	23,4	6,8	5,8	4,8
Ωκεανία	9,6	10,9	11,4	12,5	13,2	14,2	1,2	4,6	6,0	7,3
Νότια Ασία	6,1	8,2	12,1	16,0	17,6	18,3	1,5	11,4	10,1	4,2
Αμερική	128,2	133,3	150,2	167,6	181,7	190,7	16,1	3,5	8,4	4,9
Βόρεια Αμερική	91,5	89,9	99,5	110,2	120,9	126,2	10,7	3,9	9,7	4,4
Καραϊβική	17,1	18,8	19,5	21,1	22,2	23,8	2,0	2,8	5,0	7,4
Αφρική	26,2	34,8	50,4	54,7	54,9	53,1	4,5	4,8	0,3	-3,3
Μέση Ανατολή	22,4	33,7	54,7	49,1	52,4	54,1	4,6	-3,4	6,7	3,1

Πηγή: UNWTO, Βαρόμετρο 14, Ιανουάριος 2016.

Πηγή: UNWTO, Βαρόμετρο 14, Ιανουάριος 2016

Όσον αφορά την πρόσφατη αποτίμηση των παγκόσμιων τουριστικών εξελίξεων για το 2015³¹ την οποία έκανε τον Ιανουάριο του 2016 ο Γενικός Γραμματέας του ΠΟΤ δήλωσε ότι τη χρονιά που πέρασε οι διεθνείς τουριστικές αφίξεις έφτασαν σε νέο υψηλότερο επίπεδο. Οι ισχυρές επιδόσεις του τουριστικού τομέα σε πολλά μέρη του κόσμου συμβάλλουν ουσιαστικά στην οικονομική τους ανάπτυξη και στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Επομένως, είναι πολύ σημαντικό οι χώρες να προωθούν πολιτικές οι οποίες να ενισχύουν τη συνεχή ανάπτυξη του τουρισμού συμπεριλαμβάνοντας τουριστικές διευκολύνσεις καθώς και την ανάπτυξη και βιωσιμότητα των ανθρώπινων πόρων.

Ακόμη, κάτι τέτοιο κάνει επιτακτική την ανάγκη για συνεργασία των χωρών έτσι ώστε να εξασφαλιστούν τα απρόσκοπτα ταξίδια και η ασφάλεια των ταξιδιωτών. Κατά συνέπεια, θα πρέπει οι κυβερνήσεις από την δική τους πλευρά να συμπεριλαμβάνουν και τον τουρισμό στα σχέδιά τους για τη διασφάλιση της εθνικής τους ασφάλειας.

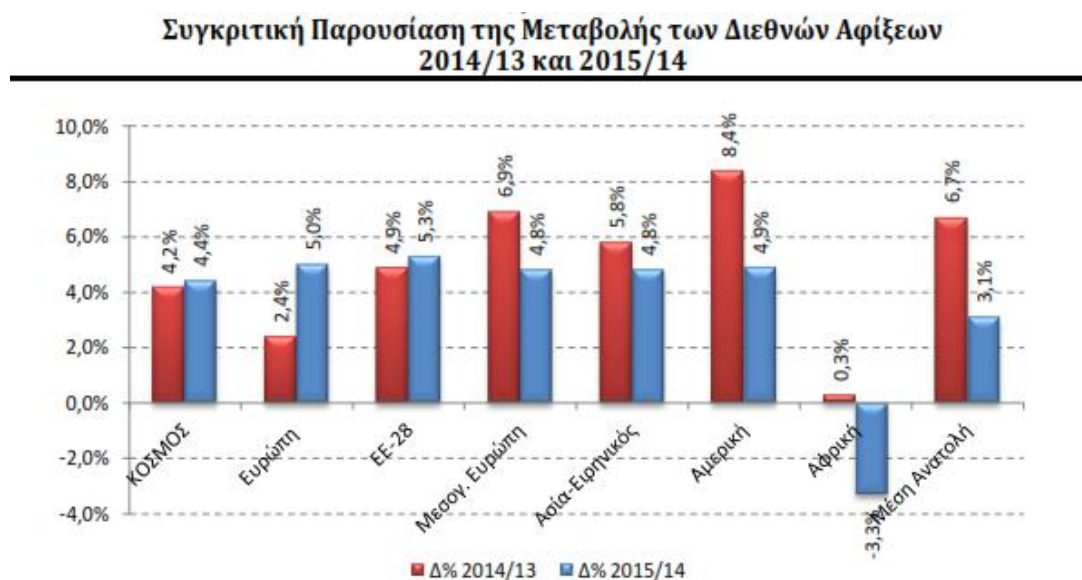
Σχετικά τώρα με την αύξηση των διεθνών τουριστικών αφίξεων σε προορισμούς των ανεπτυγμένων οικονομιών ήταν 5% οφειλόμενη κυρίως στην

³¹ European Hospitality Report, MKG Hospitality, updated 1st Semester 2015

αύξηση που παρατηρήθηκε στην Ευρώπη (5%) ενώ ξεπέρασε την αύξηση που σημείωσαν οι προορισμοί στις αναδυόμενες οικονομίες (4%).

Σε περιφερειακό δε επίπεδο, καταγράφηκε αύξηση σε όλες τις μείζονες γεωγραφικές ενότητες εκτός από την Αφρική. Η Ευρώπη, η Αμερική και η Ασία-Ειρηνικός κατέγραψαν αύξηση στις διεθνείς τους αφίξεις η οποία κυμαινόταν γύρω στο 5%. Στη Μέση ανατολή η αύξηση ήταν περίπου 3% ενώ η Αφρική δεν μπόρεσε να διατηρήσει ή και να αυξήσει τα θετικά αποτελέσματα που είχε πετύχει το 2014 με αποτέλεσμα να δει τις διεθνείς αφίξεις να μειώνονται κατά 3% περίπου κυρίως εξαιτίας των χαμηλών επιδόσεων της Νότιας Αφρικής.³²

Πίνακας 9: Συγκριτική Παρουσίαση της Μεταβολής των Διεθνών Αφίξεων 2014/13 και 2015/14

Πηγή: UNWTO, Βαρόμετρο 14, Ιανουάριος 2016.

Πηγή: UNWTO, Βαρόμετρο 14, Ιανουάριος 2016³³

Εν συνεχεία, η Ευρώπη πρωτοστάτησε στην αύξηση των αφίξεων τόσο σε ποσοστό (5%) όσο και σε απόλυτους αριθμούς (609,1 εκατ.) εξέλιξη η οποία υποστηρίχτηκε από τη χαμηλή ισοτιμία του ευρώ και άλλων νομισμάτων έναντι του

³² European Hospitality Report, MKG Hospitality, updated 1st Semester 2015

³³ Travel & Tourism: Economic Impact 2016, Annual Update Summary, World Travel & Tourism Council (WTTC), World Tourism Barometer, UNWTO, Volume 14, January 2016

δολαρίου. Έτσι, ο τουρισμός στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης αυξήθηκε κατά 6% ανακάμπτοντας από τις αρνητικές επιδόσεις που είχε καταγράψει το 2014.

Βέβαια, ιδιαίτερα ικανοποιητικά ήταν και τα αποτελέσματα στη Βόρεια Ευρώπη (6%), την Νότια και Μεσογειακή Ευρώπη (5%) και τη Δυτική Ευρώπη (4%) εάν λάβει κανείς υπόψη ότι στις περιοχές αυτές βρίσκονται οι περισσότεροι τουριστικά ώριμοι προορισμοί.

Στην Ασία-Ειρηνικό τώρα η αύξηση των διεθνών τουριστικών αφίξεων ήταν της τάξης του 5% με την Ωκεανία να καταγράφει το υψηλότερο ποσοστό στην περιοχή (7%). Ακόμη, στην Αμερική η αύξηση των διεθνών αφίξεων κυμάνθηκε γύρω στο 5% παγιώνοντας έτσι τα πολύ θετικά αποτελέσματα του 2014.

Ειδικότερα, η ανατίμηση του δολαρίου αποτέλεσε κίνητρο για εξερχόμενο τουρισμό από τις ΗΠΑ προς την Καραϊβική και την Κεντρική Αμερική με αποτέλεσμα οι περιοχές αυτές να ωφεληθούν από αυτό το κύμα των αμερικανών τουριστών και να πετύχουν αύξηση του τουρισμού τους κατά 7%.

Εν συνεχεία, ο τουρισμός στην Μέση Ανατολή αυξήθηκε το 2015 κατά 3% περίπου σταθεροποιώντας την ισχυρή ανάκαμψη η οποία παρατηρήθηκε το 2014. Παρόλο όμως, που για την Αφρική καταγράφεται μείωση στις διεθνείς τουριστικές αφίξεις κατά 3% οφειλόμενη κυρίως στη μείωση κατά 8% που κατέγραψε η Νότια Αφρική είναι παρακινδυνευμένο να θεωρηθούν ασφαλή αυτά τα αποτελέσματα καθώς βασίζονται σε πολύ περιορισμένο αριθμό δεδομένων.

Όσον αφορά τώρα στην κατάταξη των χωρών με βάση τον αριθμό των αφίξεων τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία αναφέρονται στο 2014 από όπου προκύπτει ότι η σειρά των 9 πρώτων χωρών δεν έχει μεταβληθεί σε σχέση με το 2013. Έτσι, στην πρώτη θέση βρίσκεται η Γαλλία ενώ ακολουθούν κατά σειρά οι ΗΠΑ, η Ισπανία, η Κίνα, η Ιταλία, η Τουρκία, η Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ρωσία. Ακόμη, στη 10^η θέση ανέβηκε το Μεξικό από τη 15^η θέση στην οποία βρισκόταν το 2013 ενώ η Ελλάδα το 2014 βρέθηκε στη 15^η θέση της παγκόσμιας κατάταξης από τη 16^η που βρισκόταν το 2013.

Πίνακας 10: Τουριστικές Εισπράξεις ανά Περιοχή

ΠΕΡΙΟΧΕΣ	Τουριστικές Εισπράξεις ανά Περιοχή					13/12 Δ%, εγχώρια νομίσματα, σταθ. τιμές	14/13	Εισπράξεις ανά άφιξη 2013 (σε \$)	Εισπράξεις ανά άφιξη 2014 (σε \$)
	2000	2010	2012	2013	2014				
	(σε δις \$)								
ΚΟΣΜΟΣ	476	929	1.115	1.199	1.250	5,2	4,0	1.100	1.100
Ευρώπη	231,6	409,5	454,9	492,9	512,4	4,3	4,0	870	880
<i>Βόρεια Ευρώπη</i>	36,1	61,7	68,0	75,6	82,4	8,6	6,1	1.100	1.160
<i>Δυτική Ευρώπη</i>	83,7	142,4	156,4	166,8	172,8	2,2	2,7	970	990
<i>Κεντρ. & Ανατ. Ευρώπη</i>	20,3	48,1	56,6	60,9	58,0	3,4	-1,4	480	480
<i>Νότια & Μεσογ. Ευρώπη</i>	91,5	157,4	173,9	189,5	199,2	4,8	6,1	940	930
Ασία και Ειρηνικός	85,3	255,6	329,3	360,4	377,6	8,5	4,5	1.440	1.430
<i>Ωκεανία</i>	14,3	38,5	43,1	42,8	44,5	2,0	6,9	3.440	3.360
<i>Νότια Ασία</i>	4,8	19,9	22,9	24,8	27,2	6,5	7,5	1.520	1.540
Αμερική	131,3	180,7	249,0	264,2	273,7	4,8	3,0	1.570	1.510
<i>Βόρεια Αμερική</i>	102,0	131,2	191,4	204,5	210,9	5,1	2,2	1.850	1.740
<i>Καραϊβική</i>	17,2	22,8	24,3	25,4	26,6	3,7	4,4	1.200	1.200
Αφρική	10,3	30,5	34,0	35,6	36,3	2,3	2,7	630	660
Μέση Ανατολή	16,8	52,2	48,0	45,8	49,6	-5,5	5,0	950	950

Πηγή: UNWTO, Βαρόμετρο 14, Ιανουάριος 2016.

Πηγή: UNWTO, Βαρόμετρο 14, Ιανουάριος 2016³⁴

Οι δε διεθνείς τουριστικές εισπράξεις το 2014 κατέγραψαν αύξηση 4% φτάνοντας τα 1,25 τρις δολάρια. (Για τον υπολογισμό της πραγματικής μεταβολής των διεθνών τουριστικών εισπράξεων λαμβάνονται υπόψη οι διακυμάνσεις στις συναλλαγματικές ισοτιμίες αλλά και ο πληθωρισμός). Μάλιστα, ο διεθνής τουρισμός αντιπροσωπεύει το 30% των παγκόσμιων εξαγωγών υπηρεσιών και το 6% των συνολικών εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών.

Κλείνοντας, στην κατάταξη με τις χώρες με τις μεγαλύτερες τουριστικές εισπράξεις για τις 3 πρώτες χώρες η σειρά δεν έχει αλλάξει το 2014 σε σχέση με το 2013. Στην πρώτη θέση βρίσκονται οι ΗΠΑ και ακολουθούν η Ισπανία και η Γαλλία. Διαφοροποίηση υπήρξε στην 4^η θέση στην οποία πέρασε η Κίνα υπερφαλαγγίζοντας το Μακάο το οποίο βρέθηκε στην 5^η θέση. Επίσης, το Ηνωμένο Βασίλειο το 2014 ανέβηκε στην 6^η θέση από την 8^η στην οποία ήταν το 2013 ενώ η Γερμανία στην 8^η από 9^η που ήταν το 2013. Η Ελλάδα δε και τις δύο χρονιές βρίσκεται στη 19^η θέση.

³⁴ Travel & Tourism: Economic Impact 2016, Annual Update Summary, World Travel & Tourism Council (WTTC), World Tourism Barometer, UNWTO, Volume 14, January 2016

2.4. Ο τουρισμός στην Ελλάδα

Αποτελεί αδιάψευστο γεγονός ότι η Ελλάδα αποτελεί κορυφαίο τουριστικό προορισμό παγκοσμίως κάτι το οποίο την κατατάσσει ανάμεσα στους 10 πρώτους τουριστικούς προορισμούς για το 2010. Μάλιστα, σύμφωνα με τον ΣΕΤΕ ο τουρισμός είναι σήμερα ο δυναμικότερα αναπτυσσόμενος τομέας της ελληνικής οικονομίας με τη συμμετοχή του στο ΑΕΠ να είναι σταθερά πάνω από 15% και κατά περιόδους ξεπέρασε το 18%.

Συγκεκριμένα, για το 2012 η συμβολή της τουριστικής οικονομίας το 2012 στο ΑΕΠ της Ελλάδας έφτασε το 16,4% δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο απασχόληση σε ένα ευρύτατο φάσμα δραστηριοτήτων, σε διαφορετικά επίπεδα γνώσεων και ειδίκευσης και κυρίως στους νέους και στη περιφέρεια.

Έτσι, το 2012 η συνολική απασχόληση στην τουριστική οικονομία (688.800 θέσεις εργασίας) αντιστοιχούσε στο 18,3% των απασχολούμενων κάτι το οποίο μπορεί να μεταφραστεί ως ότι ένας στους πέντε κατοίκους της Ελλάδας απασχολείται άμεσα ή έμμεσα στον τουριστικό τομέα. Εναλλακτικά, μπορούμε να πούμε ότι κάθε ευρώ το οποίο καταναλώνεται στον τουρισμό δημιουργεί υπερδιπλάσια δευτερογενή κατανάλωση στην υπόλοιπη οικονομία.

Συμπερασματικά, γίνεται πολύ εύκολα αντιληπτό ότι ο ελληνικός τουρισμός είναι ένας από τους ελάχιστους τομείς της εθνικής οικονομίας ο οποίος είναι ανταγωνιστικός σε παγκόσμιο επίπεδο.

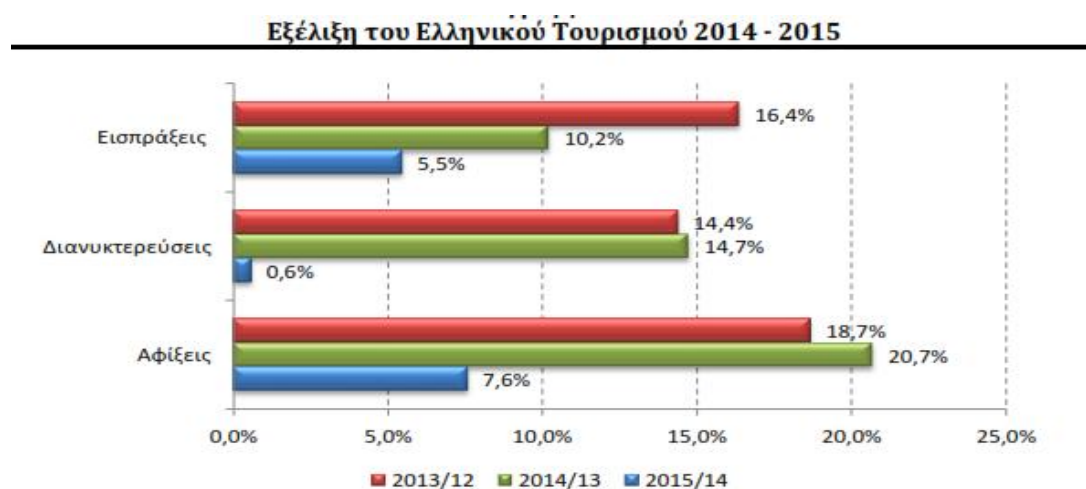
2.5. Εξελίξεις του Ελληνικού Τουρισμού

Το 2013 το οποίο υπήρξε για την Ελλάδα μία εξαιρετικά καλή τουριστική χρονιά οι θετικές επιδόσεις του ελληνικού τουρισμού συνεχίστηκαν και κατά τις δύο επόμενες χρονιές 2014-2015. Σύμφωνα με τα οριστικά στοιχεία της Έρευνας Συνόρων της Τράπεζας της Ελλάδος για το 2015³⁵, η εισερχόμενη ταξιδιωτική κίνηση αυξήθηκε κατά 7,6% το 2015 σε σχέση με το 2014 και διαμορφώθηκε στις 26.114 χιλιάδες ταξιδιώτες, έναντι 24.272 χιλ. το 2014.

³⁵ <http://www.bankofgreece.gr/>

Όσον αφορά τις ταξιδιωτικές εισπράξεις αυξήθηκαν το 2015 κατά 5,5% έναντι αύξησης 10,2% το 2014 και διαμορφώθηκαν στα 14.126 εκατ. €. Οι συνολικές διανυκτερεύσεις ταξιδιωτών στην Ελλάδα κατέγραψαν οριακή μόνο αύξηση το 2015 (+0,6%) και διαμορφώθηκαν στις 188.012 χιλιάδες. Βέβαια, η στασιμότητα των διανυκτερεύσεων καθώς και η μείωση της μέσης διάρκειας παραμονής κατά 6,5% είχαν σαν αποτέλεσμα την μείωση της δαπάνης ανά ταξίδι κατά 2,0% στα 541 € Τέλος, σημαντική αύξηση κατέγραψε και η δαπάνη ανά διανυκτέρευση (+4,9%) η οποία διαμορφώθηκε στα 75 € από 72 € για το έτος 2014.

Πίνακας 11: Εξέλιξη του Ελληνικού Τουρισμού 2014-2015

Πηγή: Έρευνα Συνόρων, Τράπεζα της Ελλάδος. Προσωρινά στοιχεία. Περιλαμβάνονται στατιστικά στοιχεία από κρουαζιέρες επιπλέον της Έρευνας Συνόρων. Επεξεργασία ΙΤΕΠ.

Πηγή: Έρευνα Συνόρων, Τράπεζα της Ελλάδος³⁶

Βέβαια, οι εξελίξεις στα βασικά τουριστικά μεγέθη της χώρας από μόνα τους δείχνουν ουσιαστικά μία επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης του ελληνικού τουρισμού κατά το 2015 η οποία ενδεχομένως να συνεχιστεί και το 2016 παρά τις όποιες θετικές προβλέψεις οι οποίες διατυπώνονται από διάφορους τουριστικούς φορείς της χώρας κυρίως λόγω του προσφυγικού προβλήματος αλλά και της συνεχιζόμενης οικονομικής αστάθειας.³⁷

Με βάση, λοιπόν, τα στοιχεία τα οποία δημοσιοποιούν τα περιφερειακά αεροδρόμια και η ΥΠΑ οι αεροπορικές αφίξεις αλλοδαπών τουριστών το 2015

³⁶ <http://www.bankofgreece.gr/>

³⁷ <http://www.statistics.gr/>

κατέγραψαν αύξηση 5,7% έναντι αύξησης 15,2% το 2014 σε σχέση με το 2013. Σε διαπεριφερειακό επίπεδο οι υψηλότερες αυξήσεις καταγράφηκαν στο αεροδρόμιο της Αθήνας (22,5%) και στις Κυκλάδες (15,1%). Ακολούθησαν το Βόρειο Αιγαίο (6,5%), τα Ιόνια Νησιά (3,6%) και με οριακή αύξηση η Βόρεια Ελλάδα (0,5%).

Επιπλέον, οι αεροπορικές αφίξεις στις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας κατέγραψαν αρνητικά ποσοστά το 2015 σε σχέση με το 2014. Έτσι, τόσο τα Δωδεκάνησα (-2,2%) όσο και η Κρήτη (-0,7%) είδαν τις αφίξεις αλλοδαπών τουριστών στα κυριότερα αεροδρόμια τους να μειώνονται.

Ωστόσο, η μεγαλύτερη μείωση παρατηρήθηκε στην Πελοπόννησο όπου η ατμομηχανή στις μεταβολές των αφίξεων είναι το αεροδρόμιο της Καλαμάτας. Συγκεκριμένα, το 2015 οι αφίξεις αλλοδαπών τουριστών στα κυριότερα αεροδρόμια της Πελοποννήσου μειώθηκαν κατά 12,4% σε σχέση με το 2014. Η μείωση αυτή οφείλεται σχεδόν αποκλειστικά στην μείωση των αφίξεων στο αεροδρόμιο της Καλαμάτας όπου η μείωση ξεπέρασε το 20%, μετά από δύο εξαιρετικές χρονιές.

Πίνακας 12: Αφίξεις μη Κατοίκων στα Περιφερειακά Αεροδρόμια

Πηγή: AIA/Passenger Survey, ΥΠΑ. Επεξεργασία ΙΤΕΠ.

Πηγή: AIA/Passenger Survey, ΥΠΑ³⁸

³⁸ <https://www.aia.gr/>

Πίνακας 13: Αεροπορικές Αφίξεις Αλλοδαπών Τουριστών σε Επιλεγμένα Αεροδρόμια της Χώρας

**Αεροπορικές Αφίξεις Αλλοδαπών Τουριστών
σε Επιλεγμένα Αεροδρόμια της Χώρας
Ιανουάριος - Δεκέμβριος**

Αεροδρόμια	2012	2013	2014	2015	Δ% 13/12	Δ% 14/13	Δ% 15/14
Θεσσαλονίκη*	1.307.537	1.351.378	1.569.814	1.569.431	3,4	16,2	0,0
Καβάλα	67.933	72.512	75.370	84.071	6,7	3,9	11,5
(Β. Ελλάδα)	1.375.470	1.423.890	1.645.184	1.653.502	3,5	15,5	0,5
Ηράκλειο*	2.113.501	2.472.775	2.595.702	2.562.626	17,0	5,0	-1,3
Χανιά	717.249	849.271	935.615	943.001	18,4	10,2	0,8
(Κρήτη)	2.830.750	3.322.046	3.531.317	3.505.627	17,4	6,3	-0,7
Ρόδος	1.606.843	1.785.305	1.926.675	1.902.051	11,1	7,9	-1,3
Κως	802.760	925.834	1.011.194	970.777	15,3	9,2	-4,0
(Δωδεκάνησα)	2.409.603	2.711.139	2.937.869	2.872.828	12,5	8,4	-2,2
Άραξος	66.144	70.006	73.786	73.340	5,8	5,4	-0,6
Καλαμάτα	35.948	57.947	108.623	86.508	61,2	87,5	-20,4
(Πελοπόννησος)	102.092	127.953	182.409	159.848	25,3	42,6	-12,4
Κέρκυρα	839.759	943.917	1.074.289	1.092.647	12,4	13,8	1,7
Κεφαλονιά	168.496	198.033	209.725	217.430	17,5	5,9	3,7
Ζάκυνθος	423.698	488.161	575.009	607.396	15,2	17,8	5,6
Άκτιο	142.027	154.489	175.986	190.106	8,8	13,9	8,0
(Ιόνια Νησιά)	1.573.980	1.784.600	2.035.009	2.107.579	13,4	14,0	3,6
Μύκονος	140.131	177.540	247.126	276.175	26,7	39,2	11,8
Σαντορίνη	200.271	244.449	310.416	365.673	22,1	27,0	17,8
(Κυκλάδες)	340.402	421.989	557.542	641.848	24,0	32,1	15,1
Σκιάθος	117.989	119.070	141.609	159.327	0,9	18,9	12,5
Μυτιλήνη	48.435	54.395	76.413	75.767	12,3	40,5	-0,8
Χίος	8.433	8.735	8.228	7.214	3,6	-5,8	-12,3
Λήμνος	7.220	9.213	9.804	12.686	27,6	6,4	29,4
Σάμος	108.151	103.563	122.392	126.789	-4,2	18,2	3,6
(Β. Αιγαίο)	290.228	294.976	358.446	381.783	1,6	21,5	6,5
ΣΥΝΟΛΟ	8.922.525	10.086.593	11.247.776	11.323.015	13,0	11,5	0,7
ΑΘΗΝΑ	2.555.352	2.618.358	3.389.833	4.152.751	2,5	29,5	22,5
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	11.477.877	12.704.951	14.637.609	15.475.766	10,7	15,2	5,7

* Συνολικές αφίξεις από το εξωτερικό.

Πηγή: ΥΠΑ, ΔΑΑ «Ελ. Βενιζέλος», Περιφερειακά Αεροδρόμια. Επεξεργασία ΙΤΕΠ.

Πηγή: ΥΠΑ, ΔΑΑ «Ελ. Βενιζέλος», Περιφερειακά Αεροδρόμια³⁹

Εισπράξεις⁴⁰

³⁹ <https://www.aia.gr/>

⁴⁰ <http://www.statistics.gr/>

Σχετικά με την κατανομή της ταξιδιωτικής δαπάνης των μη κατοίκων στην Ελλάδα ανά λόγο ταξιδιού ο κύριος όγκος των εισπράξεων αφορά στα ταξίδια για λόγους αναψυχής το μερίδιο των οποίων υπερέβη το 84% το 2015 από περίπου 77% που ήταν το 2007.

Πίνακας 14: Ταξιδιωτικές Εισπράξεις κατά Λόγο Ταξιδιού

Ταξιδιωτικές Εισπράξεις κατά Λόγο Ταξιδιού
(σε εκατ. ευρώ)

Περίοδος	Π ρ ο σ ω π ι κ ο ί Λ ό γ ο ι						Επαγγελ- ματικοί λόγοι	Σύνολο	% Μεταβολή ως προς το προηγού- μενο έτος
	Αναψυχή	Σπουδές	Λόγοι υγείας	Επίσκε- ψη σε οικογέν- εια	Λοιποί λόγοι	Σύνολο προσωπι- κών λόγων			
2009	8.336,1	306,4	40,3	546,6	472,4	9.701,9	698,4	10.400,3	-10,6
2010	7.461,8	282,1	29,8	471,6	620,4	8.865,7	745,6	9.611,3	-7,6
2011	8.446,7	223,9	35,2	489,5	596,1	9.791,3	713,14	10.504,7	9,3
2012	8.605,3	193,3	27,4	431,7	602,2	9.859,9	582,6	10.442,5	-0,6
2013	10.258,5	190,4	20,3	409,1	639,5	11.517,8	634,4	12.152,2	16,4
2014	11.290,6	180,6	29,6	511,7	604,3	12.616,8	776,2	13.393,0	10,2
2015	11.876,7	170,6	37,3	553,5	705,7	13.343,9	782,0	14.125,9	5,5
2012									% Μεταβολή ως προς το αντίστοιχο 3μηνο του προηγού- μενου έτους
I	120,7	37,2	6,7	74,3	58,4	297,3	115,3	412,6	
II	2.064,3	64,0	6,4	116,0	143,7	2.394,4	151,3	2.545,7	
III	5.685,2	47,1	6,8	175,2	308,5	6.222,8	178,7	6.401,5	
IV	735,1	45,0	7,5	66,2	91,6	945,5	137,3	1.082,7	
2013									
I	139,4	29,1	2,7	50,3	63,7	285,2	116,6	401,8	-2,6
II	2.582,7	73,8	4,7	105,1	144,7	2.911,0	162,9	3.073,9	20,7
III	6.589,6	41,7	9,1	170,1	328,6	7.139,1	204,2	7.343,3	14,7
IV	946,8	45,8	3,9	83,6	102,5	1.182,6	150,6	1.333,2	23,1
2014									
I	167,0	33,4	5,4	68,0	61,2	335,0	136,3	471,3	17,3
II	2.830,6	61,2	7,8	119,0	136,7	3.155,3	184,2	3.339,5	8,6
III	7.283,0	43,9	7,7	234,9	321,4	7.890,9	299,5	8.190,4	11,5
IV	1.009,9	42,0	8,7	89,9	85,0	1.235,5	156,2	1.391,7	4,4
2015									
I	238,0	26,5	11,1	74,9	54,7	405,2	110,8	516,0	9,5
II	3.015,5	69,9	10,7	136,8	197,7	3.430,6	224,7	3.655,3	9,5
III	7.691,2	43,4	9,2	238,8	362,7	8.345,3	271,3	8.616,6	5,2
IV	932,0	30,9	6,3	103,0	90,6	1.162,8	175,2	1.338,0	-3,9

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος⁴¹

⁴¹ <http://www.bankofgreece.gr/>

Αναλυτικότερα, οι τουριστικές εισπράξεις για λόγους αναψυχής αυξήθηκαν το 2015 κατά 5,2% σε σχέση με το 2014 ποσοστό το οποίο είναι περίπου ίσο με τη συνολική αύξηση των ταξιδιωτικών εισπράξεων της χώρας. Αντίθετα, οι εισπράξεις για λόγους σπουδών μειώθηκαν κατά 5,5% το ίδιο διάστημα.

Ακόμη, ενώ οι ταξιδιωτικές εισπράξεις από τα επαγγελματικά ταξίδια φάνηκαν να ανακάμπτουν το 2014 σε σύγκριση με το 2013 οπότε κατέγραψαν θεαματική αύξηση 22,4% το 2015/14 η αύξηση περιορίστηκε στο 0,7%.

Όσον αφορά τώρα στις μεταβολές των ταξιδιωτικών αφίξεων ανά λόγο ταξιδιού κατά την περίοδο 2008-2015 μόνο οι εισπράξεις για λόγους αναψυχής κατέγραψαν θετικό πρόσημο (+28%) ενώ οι εισπράξεις για όλους τους άλλους λόγους σημείωσαν αρνητική εξέλιξη.

Βέβαια, η μεγαλύτερη μείωση σημειώθηκε στις εισπράξεις για λόγους σπουδών (-37,3%) και στις εισπράξεις για λόγους υγείας (-26%). Τέλος, οι τουριστικές εισπράξεις για επαγγελματικούς λόγους μειώθηκαν κατά 13,5% το ίδιο διάστημα.

Αφίξεις⁴²

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. τα οποία δόθηκαν πρόσφατα στη δημοσιότητα οι αφίξεις τουριστών οι οποίοι προέρχονται από την Ευρώπη αυξήθηκαν το 2015 κατά 6,4% σε σχέση με το 2014 όταν η αύξηση του 2014/13 ήταν 23,4%.

Αυτή η επιβράδυνση τώρα του ρυθμού αύξησης των αφίξεων από την Ευρώπη μπορεί να αποδοθεί σε μεγάλο βαθμό στην κατακόρυφη πτώση του αριθμού των τουριστών από τη Ρωσία που επισκέφτηκαν τη χώρας το 2015. Μάλιστα, οι αφίξεις τουριστών από χώρες της ΕΕ αυξήθηκαν κατά 13,0% το 2015 ποσοστό που είναι περίπου το μισό από το αντίστοιχο για το 2014 (25,9%).

Σχετικά με το υψηλότερο ποσοστό αύξησης το 2015 κατέγραψαν οι τουρίστες οι οποίοι προέρχονται από χώρες της Αφρικής (+25,8%) οφειλόμενο στο τριμήνιο ποσοστό αύξησης, και μάλιστα για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά, που κατέγραψαν οι αφίξεις τουριστών από Αίγυπτο-Σουδάν.

Εξίσου σημαντική όμως είναι και η αύξηση των τουριστών από χώρες της Αμερικής. Ειδικότερα, οι αφίξεις από τις ΗΠΑ, τη Βραζιλία και τον Καναδά είναι

⁴² <http://www.statistics.gr/>

αυτές που καταγράφουν τα υψηλότερα ποσοστά αύξησης. Μάλιστα, διαφαίνεται μία δυναμική για τις αφίξεις από τη Βραζιλία (παρόλο που επιβραδύνθηκε ο ρυθμός αύξησής τους το 2015) ενώ θεαματικά ανακάμπτουν και οι αφίξεις από τον Καναδά.

Όσον αφορά τώρα την Ευρώπη εξακολουθεί να παραμένει η κύρια περιοχή προέλευσης τουριστών με το μερίδιό της να κυμαίνεται γύρω στο 88% κατά την 3ετία 2013 με 2015. Το μερίδιο όμως της ΕΕ παρουσιάζει μία ανοδική τάση από το 2013 γεγονός που σημαίνει ότι ανακάμπτουν οι ευρωπαϊκές παραδοσιακές αγορές προέλευσης τουριστών προς τη χώρας μας με τις αφίξεις από Γαλλία, Γερμανία και Ηνωμένο Βασίλειο να καταγράφουν ποσοστά αύξησης πάνω από 14%. Ακόμη, σημαντικά αυξημένες ήταν το 2015 και οι αφίξεις από την Τουρκία (+18,0%).

Πίνακας 15: Αφίξεις μη-κατοίκων στην Ελλάδα κατά Χώρα Προέλευσης

Αφίξεις μη-κατοίκων στην Ελλάδα κατά Χώρα Προέλευσης Ιανουάριος - Δεκέμβριος							
ΧΩΡΕΣ	2013	2014	2015	Δ% 2014/13	Δ% 2015/14	Μερίδιο 2014	Μερίδιο 2015
I. ΕΥΡΩΠΗ	15.788.397	19.477.049	20.715.664	23,4%	6,4%	88,4%	87,8%
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ	10.525.226	13.249.459	14.974.206	25,9%	13,0%	60,1%	63,5%
Αυστρία	236.476	285.132	327.123	20,6%	14,7%	1,3%	1,4%
Γαλλία	1.152.217	1.463.157	1.522.100	27,0%	4,0%	6,6%	6,4%
Γερμανία	2.267.546	2.459.228	2.810.350	8,5%	14,3%	11,2%	11,9%
Ην. Βασίλειο	1.846.333	2.089.529	2.397.169	13,2%	14,7%	9,5%	10,2%
Ισπανία	91.988	136.232	93.624	48,1%	-31,3%	0,6%	0,4%
Ιταλία	964.314	1.117.712	1.355.327	15,9%	21,3%	5,1%	5,7%
Ολλανδία	580.867	657.339	639.108	13,2%	-2,8%	3,0%	2,7%
Πολωνία	385.474	588.712	754.402	52,7%	28,1%	2,7%	3,2%
Πορτογαλία	13.304	14.206	17.821	6,8%	25,4%	0,1%	0,1%
Ρουμανία	278.873	543.360	540.289	94,8%	-0,6%	2,5%	2,3%
Σουηδία	368.834	337.771	351.573	-8,4%	4,1%	1,5%	1,5%
Τσεχία	286.974	347.624	436.703	21,1%	25,6%	1,6%	1,9%
Φινλανδία	139.341	166.251	149.894	19,3%	-9,8%	0,8%	0,6%
Ελβετία	346.518	377.077	391.249	8,8%	3,8%	1,7%	1,7%
Νορβηγία	264.816	246.136	244.859	-7,1%	-0,5%	1,1%	1,0%
Ρωσία	1.352.901	1.250.174	512.789	-7,6%	-59,0%	5,7%	2,2%
II. ΑΣΙΑ	1.213.148	1.411.665	1.515.386	16,4%	7,3%	6,4%	6,4%
Ιαπωνία	13.141	18.698	9.983	42,3%	-46,6%	0,1%	0,0%
Κίνα	28.328	47.482	55.097	67,6%	16,0%	0,2%	0,2%
Ισραήλ	212.466	197.009	115.868	-7,3%	-41,2%	0,9%	0,5%
Τουρκία	831.113	976.758	1.153.046	17,5%	18,0%	4,4%	4,9%
III. ΑΦΡΙΚΗ	30.905	49.043	61.685	58,7%	25,8%	0,2%	0,3%
Αίγυπτος - Σουδάν	4.038	9.063	26.076	124,4%	187,7%	0,0%	0,1%
Νοτιοαφρ. Ένωση	17.644	24.980	26.055	41,6%	4,3%	0,1%	0,1%
IV. ΑΜΕΡΙΚΗ	754.488	890.318	1.094.750	18,0%	23,0%	4,0%	4,6%
Βραζιλία	27.355	52.217	65.588	90,9%	25,6%	0,2%	0,3%
Η.Π.Α.	466.520	591.853	750.250	26,9%	26,8%	2,7%	3,2%
Καναδάς	186.701	145.720	182.299	-22,0%	25,1%	0,7%	0,8%
V. ΩΚΕΑΝΙΑ	142.642	205.387	211.970	44,0%	3,2%	0,9%	0,9%
Αυστραλία	129.112	183.080	183.165	41,8%	0,0%	0,8%	0,8%
VI. ΣΥΝΟΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ^(*)	17.919.580	22.033.463	23.599.455	23,0%	7,1%	100,0%	100,0%

(*) Χωρίς κρουαζιέρες.

Πηγή: ΕΛ. ΣΤΑΤ, Έρευνα Συνόρων της Τράπεζας της Ελλάδος. Επεξεργασία ΙΤΕΠ.

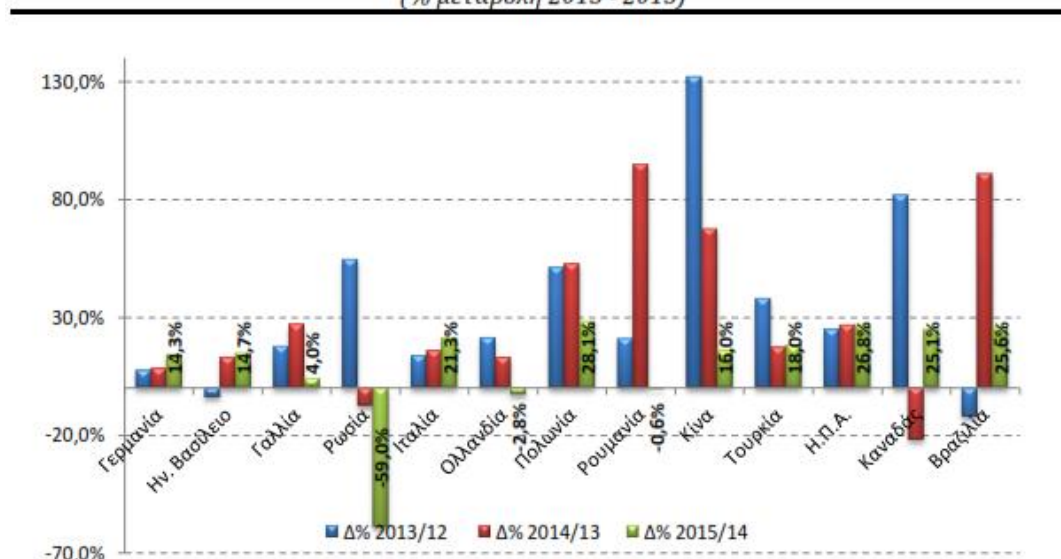
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, Έρευνα Συνόρων της Τράπεζας της Ελλάδος⁴³

⁴³ <http://www.bankofgreece.gr/>

Η σημαντική τώρα υποχώρηση του ρυθμού αύξησης των αφίξεων των κινέζων τουριστών επηρέασε αρνητικά και το μερίδιο της Ασίας στο συνολικό τουρισμό της χώρας μας.

Πίνακας 16: Αφίξεις μη-κατοίκων στην Ελλάδα

Αφίξεις μη-κατοίκων στην Ελλάδα
(% μεταβολή 2013 - 2015)

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Έρευνα Συνόρων της Τράπεζας της Ελλάδος. Επεξεργασία ΙΤΕΠ.

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Έρευνα Συνόρων της Τράπεζας της Ελλάδος⁴⁴

Κατά τα τελευταία χρόνια, με την αύξηση των τουριστικών ροών από τις βαλκανικές και ανατολικο-ευρωπαϊκές χώρες που επισκέπτονται την Ελλάδα κυρίως οδικώς συρρικνώθηκε το μερίδιο των αεροπορικών αφίξεων γύρω στο 64% (από 84% που ήταν το 1995). Τουρίστες από χώρες όπως η Βουλγαρία, η ΠΓΔΜ, η Αλβανία, η Σερβία κλπ. σε ποσοστό πάνω από το 94% επισκέπτονται τη χώρα μας οδικώς. Υψηλό είναι όμως και το αντίστοιχο ποσοστό των τούρκων τουριστών (87%).

Αντίθετα, από τις χώρες της ΕΕ και τις άλλες χώρες του κόσμου τα ποσοστά των αεροπορικών αφίξεων υπερβαίνουν το 95% και πλησιάζουν και το 100%.

Ταξιδιωτική δαπάνη⁴⁵

⁴⁴ <http://www.bankofgreece.gr/>

Σύμφωνα με τα οριστικά στοιχεία της Έρευνας Συνόρων για το 2015 που διεξάγει η Τράπεζα της Ελλάδας, η μέση δαπάνη ανά ταξίδι στην Ελλάδα μη κατοίκων μειώθηκε κατά 2,0% το 2015 σε σχέση με το 2014.

Παράλληλα, η δαπάνη ανά διανυκτέρευση αυξήθηκε κατά 4,9% και διαμορφώθηκε στα 75 € από 72 € που ήταν το 2014 ενώ η μέση διάρκεια παραμονής για 4^η συνεχή χρονιά κατέγραψε μείωση (-6,5%) και περιορίστηκε στις 7,2 διανυκτερεύσεις. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στη σημαντική αύξηση των αφίξεων ταξιδιωτών από ορισμένες χώρες εκτός ευρωζώνης αλλά και από όμορες χώρες των οποίων η μέση διάρκεια παραμονής είναι σημαντικά μικρότερη από το μέσο όρο.

Πίνακας 17: Ταξιδιωτική Δαπάνη μη Κατοίκων στην Ελλάδα

Ταξιδιωτική Δαπάνη μη Κατοίκων στην Ελλάδα					
Έτος	3μηνο	Δαπάνη ανά ταξίδι (€)	Δ% Δαπάνης κατά ταξίδι σε σχέση με το αντίστοιχο 3μηνο του προηγούμενου έτους	Δαπάνη ανά διανυκτέρευση (€)	Μέση διάρκεια παραμονής
2012		616,2		73,3	8,4
2013		604,2		74,6	8,1
2014		551,8		71,6	7,7
2015		540,9		75,0	7,2
2012	I	413,4	-1,8%	60,5	6,8
	II	593,6	-5,0%	73,2	8,1
	III	687,2	-1,8%	74,2	9,3
	IV	461,7	-13,4%	74,3	6,2
2013	I	368,3	-10,9%	60,0	6,1
	II	613,6	3,4%	74,8	8,2
	III	657,7	-4,3%	75,5	8,7
	IV	468,7	1,5%	74,9	6,3
2014	I	374,2	1,6%	60,7	6,2
	II	577,6	-5,9%	73,7	7,8
	III	598,9	-8,9%	72,4	7,9
	IV	391,5	-16,5%	67,2	5,8
2015	I	287,8	-23,1%	55,7	5,2
	II	555,9	-3,8%	77,2	7,2
	III	605,6	1,1%	76,0	8,0
	IV	380,3	-2,9%	74,5	5,1

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας (περιλαμβάνονται στοιχεία και για τις κρουαζιέρες επιπλέον της Έρευνας Συνόρων).

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος⁴⁶

⁴⁵ <http://www.statistics.gr/>

⁴⁶ <http://www.bankofgreece.gr/>

Ο εγχώριος τουρισμός στην Ελλάδα⁴⁷

Σύμφωνα με τον ορισμό του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, ο εγχώριος τουρισμός μίας χώρας περιλαμβάνει τις δραστηριότητες του κατοίκου-επισκέπτη στο εσωτερικό της χώρας αναφοράς είτε ως μέρος ενός τουριστικού ταξιδιού στην ημεδαπή είτε ως μέρος ενός τουριστικού ταξιδιού στην αλλοδαπή.

Έτσι, οι Έλληνες οι οποίοι επιλέγουν να περάσουν τις διακοπές τους στο εσωτερικό της Επικράτειας αποτελούν το τμήμα του εγχώριου ελληνικού τουρισμού στην ημεδαπή. Ωστόσο, η οικονομική κρίση έχει πλήξει τα τελευταία χρόνια τις διακοπές της εν λόγω μερίδας.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. για τις διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα των ημεδαπών τουριστών στην Ελλάδα προκύπτει ότι αυτές μειώθηκαν κατά 22,5% την περίοδο 2008-2014 ενώ αντίθετα οι διανυκτερεύσεις μη κατοίκων αυξήθηκαν κατά 28,9% το ίδιο διάστημα. Το 2014, όμως, οι διανυκτερεύσεις των ημεδαπών στα ξενοδοχειακά καταλύματα κατέγραψαν οριακή αύξηση 0,3% σε σχέση με το 2013.

Ταυτόχρονα, παρατηρείται και συρρίκνωση του μεριδίου των διανυκτερεύσεων στα ξενοδοχειακά καταλύματα των ημεδαπών τουριστών από 26,3% το οποίο ήταν το 2008 σε 18,6% το 2013 και σε 17,6% το 2014 αντίστοιχα.

Δημοφιλέστερος τώρα προορισμός για τα ταξίδια των Ελλήνων στο εσωτερικό της χώρας είναι η Κεντρική Μακεδονία η οποία συγκέντρωσε το 15,9% των διανυκτερεύσεων των ημεδαπών τουριστών το 2014. Εν συνεχεία, δεύτερη στις προτιμήσεις είναι η Πελοπόννησος η οποία συγκεντρώνει διαχρονικά περίπου το 10% των διανυκτερεύσεων στα ξενοδοχειακά καταλύματα.

Βέβαια, οι λιγότερο τουριστικά αναπτυγμένες περιφέρειες της χώρας όπως είναι η Δυτική Μακεδονία και η Ήπειρος συγκεντρώνουν και τα υψηλότερα ποσοστά Ελλήνων τουριστών. Έτσι, το μερίδιο των διανυκτερεύσεων ημεδαπών τουριστών στη Δυτική Μακεδονία το 2014 ήταν 87,3% έναντι 90,6% το 2008.

Ακόμη, στα Γρεβενά παρατηρείται το υψηλότερο ποσοστό διανυκτερεύσεων ημεδαπών τουριστών στα ξενοδοχειακά καταλύματα (96,9%). Τα αντίστοιχα ποσοστά για την Ήπειρο ήταν 70,7% το 2014 και 77,5% το 2008. Υψηλά ποσοστά όμως διανυκτερεύσεων Ελλήνων τουριστών στα ξενοδοχεία καταγράφονται και στις

⁴⁷ <http://www.statistics.gr/>

επιμέρους περιφερειακές ενότητες της Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης που κυμαίνονται από 77%-88% εκτός από την Καβάλα όπου το ποσοστό είναι 20% και έτσι μετριάζεται ο μέσος όρος της Περιφέρειας (45,9%).

Αντίθετα, οι νησιωτικές τουριστικές περιφέρειες της χώρας όπως η Κρήτη και τα Νησιά του Νοτίου Αιγαίου καταγράφουν τα χαμηλότερα ποσοστά διανυκτερεύσεων ημεδαπών τουριστών στα ξενοδοχειακά καταλύματα. Ειδικότερα, στην Κρήτη το ποσοστό των διανυκτερεύσεων των Ελλήνων στα ξενοδοχεία το 2014 περιορίστηκε στο 4,4% από 7,3% που ήταν το 2008 ενώ στα νησιά του Νοτίου Αιγαίου από 11,1% που ήταν το 2008 μειώθηκε στο 6,3% το 2014.

Εσωτερικός τουρισμός⁴⁸

Σύμφωνα με την ανάλυση της Έρευνας Διακοπών της ΕΛ.ΣΤΑΤ. η οποία αφορά ταξίδια των Ελλήνων με περισσότερες από 4 διανυκτερεύσεις εντός και εκτός της Επικράτειας το 2014 οι Έλληνες πραγματοποίησαν 3,7 εκατ. ταξίδια με περισσότερες από 4 διανυκτερεύσεις στο εσωτερικό της χώρας και 533,8 χιλιάδες ταξίδια στο εξωτερικό με 49,6 εκατ. και 6,8 εκατ. διανυκτερεύσεις, αντίστοιχα.

Συγκεκριμένα, τα ταξίδια στο εσωτερικό της χώρας το 2014 κατέγραψαν μείωση 45,2% σε σχέση με τα αντίστοιχα ταξίδια το 2008 ενώ για την ίδια περίοδο τα ταξίδια στο εξωτερικό κατέγραψαν ακόμη μεγαλύτερη μείωση ύψους 51,6%. Σε σχέση όμως με το 2013 τα ταξίδια των Ελλήνων στο εσωτερικό της χώρας το 2014 αυξήθηκαν κατά 15% περίπου και στο εξωτερικό κατά 11%.

Περίπου, λοιπόν, το 23% του συνόλου των ταξιδιών των Ελλήνων (στο εσωτερικό και εξωτερικό) αφορά επισκέψεις σε συγγενείς και φίλους. Μάλιστα, το ποσοστό των Ελλήνων το οποίο επιλέγει να διαμείνει σε συγγενείς και φίλους όταν ταξιδεύει στο εξωτερικό έχει αυξηθεί σημαντικά σε σχέση με το 2008 εξαιτίας της οικονομικής κρίσης.

Ειδικότερα, το 2014 το 43,2% των ταξιδιών που πραγματοποιούν οι Έλληνες στο εξωτερικό αφορά επισκέψεις σε συγγενείς και φίλους όταν το αντίστοιχο ποσοστό το 2008 ήταν 25,8% γεγονός το οποίο αποτυπώνεται και στην αύξηση των διανυκτερεύσεων σε συγγενείς και φίλους από 36% το 2008 σε 53,5% το 2014.

⁴⁸ <http://www.statistics.gr/>

Ακόμα ένα άλλο στοιχείο το οποίο δείχνει τις αρνητικές επιδράσεις της οικονομικής κρίσης στις επιλογές των Ελλήνων για διακοπές είναι η μεγάλη μείωση των διανυκτερεύσεων σε ξενοδοχεία στο εσωτερικό αλλά και στο εξωτερικό την περίοδο 2008-2014.

Έτσι, το 2014 σε σχέση με το 2013 παρατηρείται αναστροφή της αρνητικής τάσης που παρατηρήθηκε κατά την προαναφερθείσα περίοδο με τις διανυκτερεύσεις των Ελλήνων σε ξενοδοχεία στο εσωτερικό της χώρας να σημειώνουν αύξηση 20,1% και στο εξωτερικό 6,9%.

Μεγάλη όμως μείωση καταγράφεται και στην τουριστική δαπάνη των Ελλήνων για τα ταξίδια που πραγματοποίησαν το 2014 σε σχέση με το 2008 (αφορά σε ταξίδια με περισσότερες από 4 διανυκτερεύσεις). Συνολικά, η τουριστική τους δαπάνη για αυτά τα ταξίδια μειώθηκε κατά 66,1% το 2014 σε σχέση με το 2008 ενώ η μείωση της τουριστικής δαπάνης για τα αντίστοιχα ταξίδια στο εξωτερικό μειώθηκε κατά 72,2%.

Βέβαια, η μεγαλύτερη μείωση καταγράφηκε στην τουριστική δαπάνη για διαμονή σε ξενοδοχειακά καταλύματα και ήταν της τάξης του 76%. Η βελτιωμένη κατάσταση η οποία παρατηρήθηκε το 2014 σε σχέση με το 2013 για τις διανυκτερεύσεις είχε θετικές επιδράσεις και στις δαπάνες, οι οποίες κατέγραψαν αύξηση 10,7% για το εσωτερικό και 1,4% για το εξωτερικό.

Από τη μηνιαία, λοιπόν, κατανομή των συνολικών διανυκτερεύσεων των Ελλήνων για τα ταξίδια τους εντός και εκτός Επικράτειας προκύπτει το πρότυπο της εποχικότητας. Οι συνολικές διανυκτερεύσεις της θερινής περιόδου (Ιούνιος-Σεπτέμβριος) αποτελούν το 78,3% των συνολικών διανυκτερεύσεων που πραγματοποίησαν οι Έλληνες κατά τα ταξίδια τους στο εσωτερικό και το εξωτερικό της χώρας το 2014.

Τέλος, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το αντίστοιχο ποσοστό για τις διανυκτερεύσεις το οποίο πραγματοποίησαν κατά τα ταξίδια τους στο εξωτερικό παρουσιάζει σημαντικά χαμηλότερη εποχικότητα (52,5%) σε σχέση με το ποσοστό των διανυκτερεύσεων στο εσωτερικό της χώρας (81,8%).

2.6. Οι εξελίξεις στην Ελλάδα και στις ανταγωνίστριες χώρες⁴⁹

Όπως έχει προαναφερθεί, στις χώρες της μεσογειακής Ευρώπης οι αφίξεις αυξήθηκαν κατά 4,8% το 2015 σε σχέση με το 2014. Οι κυριότερες από τις τουριστικά ανταγωνιστικές χώρες της Ελλάδας με εξαίρεση την Τουρκία πέτυχαν θετικούς ρυθμούς αύξησης των αφίξεων το 2015 σε σχέση με το 2014. Η δε Ελλάδα κατέγραψε το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό αύξησης των αφίξεων (7,1%), μετά την Κύπρο (8,9%).

Πίνακας 18: Εξέλιξη Εισερχόμενου Τουρισμού στην Ελλάδα και τις Ανταγωνίστριες Χώρες

**Εξέλιξη Εισερχόμενου Τουρισμού στην Ελλάδα και τις Ανταγωνίστριες Χώρες
% Μεταβολή**

Χώρα	Περίοδος	Αφίξεις			Τουριστικές Εισπράξεις			
		2013/12	2014/13	2015/14	Περίοδος	2013/12	2014/13	2015/14
ΕΛΛΑΔΑ ⁽¹⁾	Ιαν.- Δεκ.	15,5	23,0	7,1	Ιαν.- Δεκ.	16,8	11,1	6,0
Ιταλία	Ιαν.- Δεκ.	2,7	1,9	4,4	Ιαν.- Δεκ.	3,1	3,6	4,4
Ισπανία	Ιαν.- Δεκ.	5,5	7,2	4,8	Ιαν.- Δεκ.	3,9	7,8	3,8
Πορτογαλία ⁽²⁾	Ιαν.- Δεκ.	9,4	11,4	3,5	Ιαν.- Δεκ.	7,5	12,4	9,3
Κροατία ⁽²⁾	Ιαν.- Δεκ.	3,8	2,7	7,2	Ιαν.- Δεκ.	-4,9	2,9	7,5
Κύπρος	Ιαν.- Δεκ.	-2,4	1,5	8,9	Ιαν.- Δεκ.	8,0	-2,8	4,4
Τουρκία	Ιαν.- Δεκ.	9,8	5,5	-1,6	Ιαν.- Δεκ.	9,1	5,6	-9,9

(1) Δεν περιλαμβάνονται στοιχεία από κρουαζιέρες εκτός της Έρευνας Συνόρων της ΤτΕ.

(2) Πορτογαλία: Αφορά διανυκτερεύσεις μη κατοίκων σε ξενοδοχειακά καταλύματα. Κροατία: Αφορά συνολικές διανυκτερεύσεις.

Πηγή: Εθνικές Στατιστικές Υπηρεσίες και Κεντρικές Τράπεζες των χωρών.

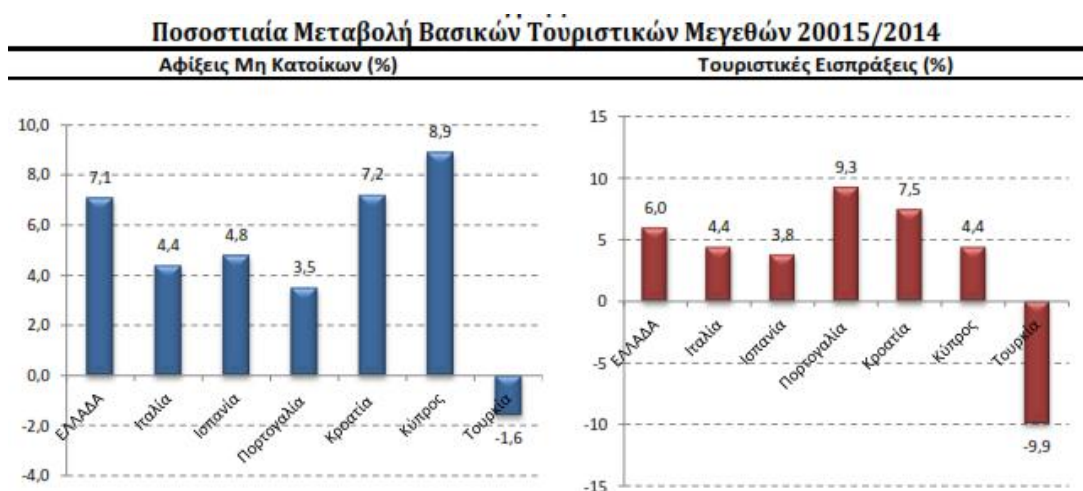
Πηγή: Εθνικές Στατιστικές Υπηρεσίες και Κεντρικές Τράπεζες των χωρών⁵⁰

Βέβαια, τα θετικά αποτελέσματα σε επίπεδο αφίξεων αντικατοπτρίστηκαν και στις τουριστικές εισπράξεις. Συγκεκριμένα, τις καλύτερες επιδόσεις για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά είχε η Πορτογαλία με αύξηση των τουριστικών εισπράξεων 9,3% περίπου το 2015 σε σχέση με το 2014. Στη δεύτερη θέση βρίσκεται η Κροατία με αύξηση 7,5% ενώ η Ελλάδα βρίσκεται στην τρίτη θέση με αύξηση 6% (χωρίς να έχουν υπολογιστεί εισπράξεις από κρουαζιέρες εκτός της Έρευνας Συνόρων).

⁴⁹ <http://www.statistics.gr/>

⁵⁰ www.statistics.gr

Πίνακας 19: Ποσοστιαία Μεταβολή Βασικών Τουριστικών Μεγεθών 2015-2014

Πηγή: Εθνικές Στατιστικές Υπηρεσίες και Κεντρικές Τράπεζες των χωρών.

Πηγή: Εθνικές Στατιστικές Υπηρεσίες και Κεντρικές Τράπεζες των χωρών⁵¹

Κλείνοντας, οι τρομοκρατικές επιθέσεις στην Κωνσταντινούπολη και σε άλλες πόλεις της Τουρκίας είχαν αρνητικό αντίκτυπο στα βασικά τουριστικά της μεγέθη με εντονότερες τις επιπτώσεις στις τουριστικές εισπράξεις οι οποίες σημείωσαν κατακόρυφη μείωση (-9,9%).

2.7. Οι εξελίξεις στο θεσμικό περιβάλλον του ελληνικού τουρισμού

Είναι γεγονός ότι το 2015 σηματοδεύθηκε από ρυθμίσεις με έντονο οικονομικό αντίκτυπο στον κλάδο του τουρισμού όπως ο διπλασιασμός των συντελεστών του ΦΠΑ στη διαμονή και η κατάργηση του χρονικού προσδιορισμού της τουριστικής μίσθωσης.

Ειδικότερα, ο δημόσιος τομέας του τουρισμού βίωσε για μία ακόμη φορά την ένταξή του σε νέο υπουργικό σχήμα διευρυμένο στην αρχή με αρμοδιότητες τεσσάρων υπουργείων και συρρικνούμενο κατόπιν με αρμοδιότητες δύο υπουργείων.

Παράλληλα, όμως άρχισαν να εφαρμόζονται στην πράξη και να παράγουν αποτελέσματα νομοθετήματα τα οποία θεσμοθετήθηκαν το 2014, έτος το οποίο χαρακτηρίστηκε από έντονες θεσμικές παρεμβάσεις σε σημαντικό πεδίο της τουριστικής νομοθεσίας.

⁵¹ www.statistics.gr

Σύμφωνα τώρα με μελέτη η οποία εκπονήθηκε από την Grant Thornton το 2015⁵², το μέγεθος αυτής της αρρύθμιστης οικονομίας στον τουριστικό κλάδο στη χώρα εκτιμάται από €1,38 δισ. έως €1,46 δισ. Από αυτό το μέγεθος, τα €840 εκ. με €890 εκ. αφορούν δαπάνη για διαμονή και το υπόλοιπο μέρος δαπάνη για λοιπές τουριστικές υπηρεσίες.

Η εν λόγω, λοιπόν, μελέτη απέδειξε ότι αυτή η οικονομία έχει υποκατάστατη επίδραση, ότι περιορίζει το μέγεθος της κάθε αγοράς όπου εμφανίζεται ενώ συγχρόνως από τη στιγμή που δεν πρόκειται για θεσμοθετημένη δραστηριότητα προκαλεί μία σειρά από αρνητικές επιπτώσεις.

Ενδεικτικά, μερικές οικονομικές συνέπειες είναι οι ακόλουθες: Τα ξενοδοχειακά καταλύματα έχουν απώλειες στα έσοδα διαμονής τους €523 εκ. έως €554 εκ. σε ετήσια βάση. Αν υπήρχαν όμως αυτά τα έσοδα στα ξενοδοχεία θα δημιουργούνταν πρόσθετες 15.000 θέσεις εργασίας ετησίως.

Επιπρόσθετα, η απουσία δυνατότητας φορολόγησης των εισοδημάτων των ιδιοκτητών οι οποίοι διαθέτουν τα ακίνητά τους σε πλατφόρμες οικονομίας διαμοιρασμού προκαλεί μία σημαντική απώλεια στο ελληνικό δημόσιο της τάξεως των €260 εκ. έως €276 εκ. σε ετήσια βάση.

Βέβαια, αν εφαρμοστεί μία αντίστοιχη φορολόγηση σε αυτά τα ακίνητα με εκείνη που υπάρχει στα ξενοδοχειακά καταλύματα τα δημόσια έσοδα είναι δυνατό να ενισχυθούν περαιτέρω κατά €322 εκ. έως €353 εκ. σε ετήσια βάση.

Όσον αφορά τώρα τις θεσμικές συνέπειες ενδεικτικά αναφέρεται η αποδιάρθρωση καθώς και η στρέβλωση της τουριστικής αγοράς λόγω της ανάπτυξης μίας σκιώδους οικονομίας η οποία προκαλεί αθέμιτο ανταγωνισμό στα αδειοδοτημένα καταλύματα.

Κλείνοντας, η έλλειψη ενός θεσμικού πλαισίου ενσωμάτωσης και ελέγχου αυτών των ακινήτων από τους αρμόδιους φορείς της πολιτείας εγείρει διάφορα ζητήματα σχετικά με την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρονται στους τουρίστες, με το επίπεδο υγειονομικής ασφάλειας που παρέχουν ενώ ταυτόχρονα απουσιάζουν τα εντελώς απαραίτητα μέτρα τα οποία διασφαλίζουν την προστασία

⁵² Grant Thornton, 2015, Λειτουργία και επίδραση της οικονομίας του διαμοιρασμού στον ξενοδοχειακό κλάδο, Αθήνα

των καταναλωτών και τη δημόσια ασφάλεια με αποτέλεσμα να πλήττεται καιρίαι η εικόνα του ελληνικού τουρισμού.

2.8. Σημαντικότητα του τουρισμού

Δεν χωράει αμφιβολία ότι τα ταξίδια και γενικότερα ο τομέας του τουρισμού αποτελούν την αφετηρία της Ελλάδας καθιστώντας την σε μεγάλο βαθμό μη ανταγωνιστική. Πρόκειται ουσιαστικά για ένα απλό προϊόν το οποίο περιορίζεται σημαντικά από την τρέχουσα αποστράγγιση της ρευστότητας διαθέτοντας όμως τεράστιες δυνατότητες ανάπτυξης.

Όσον αφορά, λοιπόν, τις επιχειρηματικές και επενδυτικές ευκαιρίες εδώ θα πρέπει να οδηγούνται από τις επόμενες πέντε τάσεις και ανάγκες:

- Ανάγκη για συνολική αναβάθμιση των προσφερόμενων προϊόντων προκειμένου να αντισταθμίσουν το υψηλότερο κόστος σε σύγκριση με τις γειτονικές χώρες. Η αναβάθμιση αυτή συνεπάγεται την απόκτηση και την αναδιάρθρωση των παλαιών μονάδων, την καλύτερη διαχείριση και ποιότητα των υπηρεσιών στις υφιστάμενες μονάδες αλλά και τις νέες στοχευμένες εξελίξεις σε ορισμένες γεωγραφικές περιοχές.
- Ανάγκη για μεγαλύτερη πολυπλοκότητα και υποδομές στα λιγότερο παραδοσιακά αλλά ταχέως αναπτυσσόμενα προϊόντα. Επί παραδείγματι θέρετρα, σπίτια για διακοπές κλπ.
- Ανάγκη για βελτίωση των υπηρεσιών πέρα από τη διαμονή έτσι ώστε να υπάρχει η δυνατότητα μίας ολιστικής εμπειρίας του ταξιδιώτη και να δημιουργηθούν δεσμοί με άλλες τοπικές σχετικές δραστηριότητες. Για παράδειγμα στον τομέα των τροφίμων και του πολιτισμού.
Μάλιστα, αυτό εδώ θα μπορούσε να περιλαμβάνει τις υπηρεσίες B2B στην κατοικία ή τους παρόχους κρουαζιέρας, η οποία θα μπορούσε στη συνέχεια να προωθείται προς τον τελικό πελάτη, αλλά και τις υπηρεσίες B2C.
- Ανάγκη για πιο εξελιγμένες υπηρεσίες υποστήριξης και εξυπηρέτησης των πελατών.

- Ανάγκη για χρήση της νέας τεχνολογίας η οποία μέσω της υποστήριξης από τους παρόχους θα φέρνει ουσιαστικά πιο κοντά την εγχώρια με τη διεθνή αγορά. Επί παραδείγματι εφαρμογές-προγράμματα όπως είναι η Airbnb.

2.9. Το μέλλον της ελληνικής αγοράς

Δεν χωράει αμφιβολία ότι η Ελλάδα παρουσιάζει εξαιρετικές επενδυτικές ευκαιρίες στον κλάδο του τουρισμού. Αποτελεί έναν από τους πιο δημοφιλείς προορισμούς για καλοκαιρινές διακοπές αλλά προσφέρει ταυτόχρονα ελκυστικές προτάσεις για θεματικό τουρισμό όλο τον χρόνο.

Τα ανταγωνιστικά δε πλεονεκτήματά της όπως η πλούσια πολιτισμική κληρονομιά, η φυσική ομορφιά του τόπου και η γεωγραφική ποικιλομορφία προσελκύουν τα τελευταία χρόνια σημαντικές επενδύσεις στον εν λόγω κλάδο ενισχύοντας την εικόνα της Ελλάδας αφενός ως τουριστικού προορισμού παγκόσμιου βεληνεκούς και αφετέρου ως τουριστική αγορά με εξαιρετικές επενδυτικές ευκαιρίες.

Βέβαια, ακόμα και κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης ο τουρισμός στην Ελλάδα υπήρξε από τους βασικούς πυλώνες ανάπτυξης με σημαντική συμβολή στην αγορά εργασίας παρουσιάζοντας συνεχή αύξηση στα έσοδα και στις αφίξεις επισκεπτών καθοδηγούμενη από:

- Τη συνεχή προσπάθεια της ελληνικής κυβέρνησης και των τουριστικών επιχειρήσεων να αναβαθμίσουν τα προσφερόμενα τουριστικά προϊόντα.
- Την ανάπτυξη νέων και σημαντικών αγορών για την Ελλάδα όπως η Ρωσία, το Ισραήλ, η Τουρκία και η Κίνα.

Συμπερασματικά, την παρούσα χρονική στιγμή, ο τουριστικός κλάδος στο πλαίσιο μίας νέας πρωτοβουλίας στρατηγικής αναβάθμισης εστιάζει στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, στην προσέλκυση υψηλότερης αξίας τουριστικών ομάδων (πχ. επισκέπτες με υψηλά εισοδήματα κλπ.), στην αύξηση του μέσου εσόδου ανά επισκέπτη καθώς και στο άνοιγμα της Ελλάδας σε νέες αγορές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Πώς η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει τις τουριστικές επιχειρήσεις: Μελέτη της περίπτωσης του Airhotel – Achaia Beach Hotel

(οι πληροφορίες αντλήθηκαν από συνεντεύξεις με εργαζομένους του ξενοδοχείου, από την επεξεργασία αρχειακού υλικού και από την ιστοσελίδα του ξενοδοχείου)

ΠΟΤΕ ΙΔΡΥΘΗΚΕ ΤΟ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ

Ο όμιλος Airotel είναι μια ελληνική αλυσίδα ξενοδοχείων , που ιδρύθηκε το 1984 από τον Ευστράτιο Βασιλικό και έκτοτε δραστηριοποιείται σε πολλούς τομείς της τουριστικής βιομηχανίας και άλλου είδους επιχειρήσεων όπως ακίνητα, κατασκευές και παροχή συμβουλών σε ξενοδοχειακές επιχειρήσεις σε θέματα ηλεκτρονικών πωλήσεων. Το ξενοδοχείο Achaia Beach Hotel άρχισε να λειτουργεί το 1985 και στόχος του ομίλου ήταν η παροχή εξαιρετικών υπηρεσιών φιλοξενίας, επισιτισμού και διοργάνωσης επαγγελματικών συναντήσεων. Σήμερα αυτή η συνεχής προσπάθεια έχει περάσει στα χέρια των παιδιών του Ευστράτιου Βασιλικού. Ο όμιλος απευθύνεται σε μεμονωμένους πελάτες , επιχειρηματίες, εταιρίες, οργανισμούς αλλά και συλλόγους και οργανωμένες ομάδες. Στην Αθήνα βρίσκονται τα ξενοδοχεία Stratos Vassilikos, Alexandros και Parthenon και σε άλλα σημεία της Ελλάδας όπως στην Πάτρα βρίσκονται τα ξενοδοχεία Achaia Beach και Patras Smart Hotel. Επιπλέον, αξίζει να αναφερθεί και το νέο «μέλος» που δημιουργήθηκε στην Καβάλα, το Galaxy Hotel. Τα 545 δωμάτια του ομίλου είναι στη διάθεση των πελατών σε πολλούς τύπους, από standard, executive και superior δωμάτια και junior ή master suites έως penthouse suites. Όλοι οι τύποι δωματίων έχουν ανακαινιστεί ή αναδιαμορφωθεί πρόσφατα, ώστε να προσφέρουν ήρεμη και άνετη φιλοξενία σε συνδυασμό με απλή και ταυτόχρονα πολυτελή διακόσμηση και υπηρεσίες που συναντούν κάθε προσωπική και επαγγελματική ανάγκη. Το εστιατόριο κάθε ξενοδοχείου προσφέρει εκλεκτές γεύσεις από την ελληνική και διεθνή κουζίνα μέσα από πλούσια και πρωτότυπα μενού καθώς και ελληνικά και ξένα κρασιά , επιλεγμένα, ώστε να ταιριάζουν αρμονικά με τις γευστικές προτάσεις. Όλα τα ξενοδοχεία βρίσκονται σε μοναδική τοποθεσία με άμεση πρόσβαση σε όλα τα μέσα

μεταφοράς, δημόσιες υπηρεσίες καθώς και κύρια αξιοθέατα ιστορικού και αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος.

ΓΕΝΙΚΑ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ

Το ξενοδοχείο Airotel Achaia Beach βρίσκεται παραλιακά στην περιοχή του Καστελλοκάμπου στην Πάτρα, στην διεύθυνση Μήλου 44, προσφέροντας μία εντυπωσιακή θέα στη θάλασσα, στη μοναδική γέφυρα Ρίου-Αντίρριου αλλά και στο βουνό. Το ξενοδοχείο πλήρως ανακαινισμένο, ενώ αναδεικνύει με μοναδικό τρόπο την έννοια business εν μέσω αναψυχής. Η κουζίνα του ξενοδοχείου προσφέρει σπιτικές γεύσεις, εκλεκτή κουζίνα και προσεγμένη κάβα κρασιών.

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Το ξενοδοχείο διαθέτει 85 δωμάτια σε 4 ορόφους, με εκπληκτική θέα σε θάλασσα και βουνό. Το προσωπικό είναι έμπειρο και άκρως εξυπηρετικό με τους πελάτες. Πιο συγκεκριμένα, απαριθμεί τα 25 άτομα. Οι απαλές αποχρώσεις σε εναλλαγές λευκού και κεραμιδί και το λιτό στυλ της επίπλωσης χαρίζουν ξεκούραση και ηρεμία. Ιδανική διαμονή για διακοπές, ανάπαυλα εν μέσω επαγγελματικών υποχρεώσεων με μία δόση σπιτικής φιλοξενίας που θα καταπληξεί τους πάντες. Επιπρόσθετα, το ξενοδοχείο Achaia Beach είναι το ιδανικό μέρος για την οργάνωση γάμων, βαφτίσεων, δεξιώσεων καθώς και γκαλά. Οι ευρύχωρες, φωτεινές αίθουσες και ο καταπράσινος κήπος, σε συνδυασμό με τον επαγγελματισμό του προσωπικού αποτελούν τα απαραίτητα στοιχεία σίγουρης επιτυχίας οποιουδήποτε σημαντικού γεγονότος. Επιπροσθέτως αξίζει να αναφερθεί ότι διαθέτει χωρητικότητα 20-130 ατόμων και αίθουσες με φυσικό φως ημέρας data projector, DVD player, μικροφωνική και ηχητική εγκατάσταση, δωρεάν ασύρματο διαδίκτυο, τραπέζι γραμματείας, επιπλέον τεχνολογικός εξοπλισμός προσφέρεται κατόπιν ζήτησης. Όταν ο καιρός το επιτρέπει, μπορεί κάποιος να επωφεληθεί από τον κήπο του ξενοδοχείου για να οργανώσει στους εξωτερικούς χώρους το coffee break της εκδήλωσης του ή επαγγελματικό γεύμα / δείπνο ή ακόμα και διαδραστικά παιχνίδια.

Επιπλέον, το ξενοδοχείο διαθέτει δωρεάν γυμναστήριο και χρήση της σάουνας, αίθουσα με πράσινη τσόχα για χαρτιά, αίθουσες παιχνιδιών για τα μικρά παιδιά, οι οποίες διαθέτουν ποδοσφαιράκια, πινγκ-πονγκ, μπιλιάρδο, επιτραπέζια παιχνίδια και tv-dvd αλλά και παιδική χαρά στους εξωτερικούς χώρους.

ΤΡΟΠΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΑΝΑ ΣΕΖΟΝ

Η πληρότητα του ξενοδοχείου Airotel Achaia Beach κατά την φετινή καλοκαιρινή περίοδο Μαΐου – Οκτωβρίου έφτασε στα ύψη. Αυτό σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στην εξαιρετική συνεργασία που έχει με τα γραφεία του «Mouzenidis Tours» που φέρνει εκατοντάδες Ρώσους τουρίστες στο ξενοδοχείο όπως και του «Fragoulias Tours» που επίσης φέρνει εκατοντάδες τουρίστες από άλλες χώρες. Το ξενοδοχείο διαθέτει και beach bar το οποίο βρίσκεται δίπλα στην θάλασσα και προσελκύει και εξωτερικούς πελάτες, συν τα επιπλέον έσοδα που αυτό αποφέρει. Το beach bar ανοίγει αρχές Ιουνίου μέχρι μέσα Σεπτεμβρίου και ίσως λίγο παραπάνω ανάλογα με τις εκάστοτε καιρικές συνθήκες. Οι μήνες Οκτωβρίου - Δεκεμβρίου είναι οι πιο φτωχοί σε σύγκριση με τους καλοκαιρινούς μήνες. Οι μέρες των γιορτών επίσης βοηθούν το ξενοδοχείο να φτάσει την πληρότητα του σε υψηλό επίπεδο. Τέλος, η οργάνωση γάμων, εκδηλώσεων, βαπτισμών είναι ένα μέσο για να παραμένει ενεργό το ξενοδοχείο.

ΣΕ ΤΙ ΕΙΔΟΥΣ ΤΟΥΡΙΣΤΕΣ ΑΠΕΥΘΥΝΕΤΑΙ - ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ

Το ξενοδοχείο Achaia Beach απευθύνεται σε τουρίστες διάφορων εθνικοτήτων. Προσελκύει τουρίστες από την Ρωσία μέχρι την Αμερική, Αυστραλία ακόμα και από τις χώρες των Βαλκανίων. Τα τελευταία 3 χρόνια υπάρχει μεγάλο κύμα αύξησης τουριστών από την Ρωσία λόγω και της συνολικής προτίμησης των Ρώσων τουριστών στους ελληνικούς προορισμούς. Το ξενοδοχείο έχει σημειώσει ραγδαία αύξηση στους Ρώσους τουρίστες λόγω και της συνεργασίας με το ταξιδιωτικό γραφείο του «Mouzenidis Tours». Μεγάλο κύμα τουριστών έρχεται και από την Γερμανία και

την Γαλλία λόγω της μακροχρόνιας συνεργασίας και με το ταξιδιωτικό γραφείο «Fragoulis tours».

ΠΩΣ ΕΙΝΑΙ Η ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΚΑΙ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΠΡΟ ΚΡΙΣΗΣ

Όπως είναι αναμενόμενο, κατά τη διάρκεια μιας οικονομικής κρίσης η πληρότητα ενός ξενοδοχείου είναι φυσικό να μειώνεται σε σύγκριση με εποχές προ κρίσης . Εντούτοις, το καλοκαίρι του 2016 η πληρότητα του ξενοδοχείου και παρά τις οικονομικές αντιξοότητες, άγγιξε το 90%. Ειδικά το κύμα τουριστών από την Ρωσία ήταν αυξημένο σε σύγκριση με τα καλοκαίρια του 2015 αλλά και του 2014. Παρά το πρόβλημα που παρουσιάστηκε με τους Ρώσους τουρίστες στο θέμα της visas, από το 90% της πληρότητας του ξενοδοχείου το 60% με 70% προερχόταν από Ρώσους τουρίστες οπότε είναι εύκολο να αναλογιστεί κάποιος πόσοι ακόμα Ρώσοι θα κατέλευαν στο ξενοδοχείο αν δεν υπήρχε το συγκεκριμένο θέμα. Το καλοκαίρι του 2015 το ξενοδοχείο είχε το χαμηλότερο ρεύμα τουριστών, εξαιτίας του δημοψηφίσματος εκείνης της εποχής. Από το 2009 έως το 2013 ο τουρισμός γενικά σημείωνε πτώση και όπως ήταν αναμενόμενο η συνολική κρίση επηρέασε σημαντικά και το ξενοδοχείο Achaia Beach.

ΑΝΑΦΟΡΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΠΡΟ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΚΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΤΙ ΕΙΔΟΥΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΗΤΑΝ ΑΥΤΑ

Κάθε επιχείρηση μετά από μια οικονομική ύφεση είναι λογικό να αντιμετωπίζει κάποιες παθογένειες. Στο Achaia Beach Hotel απουσίαζαν οι παθογένειες πριν την οικονομική κρίση. Την περίοδο 2009-2010 όμως, όταν εμφανίστηκε η ύφεση, η διοίκηση της εταιρείας αποφάσισε να καθυστερήσει την πληρωμή προς το προσωπικό και τους προμηθευτές, ώστε να μην υπάρξει έλλειμμα στην επιχείρηση, αλλά και για να αποφύγει το ενδεχόμενο να προβεί σε απολύσεις προσωπικού. Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι από την αρχή της κρίσης η επιχείρηση αναζήτησε

προμηθευτές φθηνών προϊόντων, πράγμα που αυτόματα σήμαινε ότι με κάποιους αναγκάστηκε να διακόψει την συνεργασία της, ώστε να βρει καινούργιους.

ΤΙ ΕΧΕΙ ΠΕΤΥΧΕΙ ΑΠΟ ΤΟΤΕ ΠΟΥ ΙΔΡΥΘΗΚΕ

Ο όμιλος της εταιρείας Airotel Achaia Beach απο τότε που ιδρύθηκε (ειδικά προ κρίσης) έχει καταφέρει να προσφέρει θέσεις εργασίας σε χιλιάδες εργαζόμενους αλλά και σε πελάτες που επισκέπτονται το ξενοδοχείο, ώστε να μείνουν ικανοποιημένοι στο μέγιστο βαθμό και τοιουτοτρόπως, έχει πετύχει ικανοποιητική διαφήμισή του. Συν τοις άλλοις, έχει καταφέρει να προσελκύσει ξένους τουρίστες απο όλο τον κόσμο, όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενη ενότητα.

ΤΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΙΧΕ ΚΑΙ ΕΧΕΙ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Ο όμιλος Airotel επεδίωκε και επιδιώκει να διευρύνει τις επιχειρήσεις του ακόμα περισσότερο και σε άλλες ελληνικές πόλεις, όπως και στο μέλλον να καταφέρει να προσφέρει ακόμα περισσότερες θέσεις εργασίας. Επιπλέον, επιδιώκει να γίνει η νούμερο 1 προτίμηση σε ξενοδοχειακές μονάδες για τους κατοίκους της Πάτρας αλλά και για άτομα απο άλλες πόλεις που επισκέπτονται συχνά την Πάτρα. Οι άριστες υποδομές του, σε συνδυασμό με τις υψηλού επιπέδου παρεχόμενες υπηρεσίες του αποτελούν τις καλύτερες προοπτικές για την επίτευξη του στόχου αυτού.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το ελληνικό οικονομικό πρόβλημα ήταν απολύτως γνωστό ήδη από τη δεκαετία του 1930. ακόμη και μέχρι τις ημέρες μας. Ωστόσο, το κράτος ποτέ δεν έθεσε ουσιαστικά το ζήτημα με την επιμονή και την απαραίτητη ένταση έτσι ώστε να προσανατολιστεί όλη η προσπάθεια προς την κατεύθυνση των μελλοντικών προοπτικών ανάπτυξης.

Μάλιστα, από την γέννηση του ελληνικού κράτους το 1821 έως και τη σημερινή εποχή η κρίση του εθνικού χρέους δεν έχει γίνει μόνο μία ή δύο φορές αλλά πολλές παραπάνω. Απόρροια αυτού είναι να οδηγούμαστε στην ανάγκη να κατανοήσουμε τη συστηματική ενδογενή παραγωγή συστηματικών κρίσεων στην ελληνική οικονομία.

Είναι, λοιπόν, προφανές ότι σε μία κοινωνία που επαναλαμβάνει συμπεριφορές επί αιώνες υπάρχουν πραγματικά εσωτερικές δυνάμεις που την οδηγούν σε αυτό το αποτέλεσμα ανεξάρτητα από τις εξωτερικές συνθήκες που ενδεχομένως επενεργούν. Αυτές τις δυνάμεις πρέπει να καταλάβουμε για να σκεφτούμε το μέλλον. Γιατί αυτή είναι η μέγιστη πρόκληση. Το μέλλον των επόμενων γενιών και ο γενικότερος προσανατολισμός στο μέλλον.

Κατά συνέπεια, το ζήτημα της σημασίας της σχέσης της πολιτικής με την οικονομία και την κοινωνία έχει επανατοποθετηθεί με αφορμή την παρούσα κρίση και ενδεχομένως αποτελεί ένα από τα καθοριστικά ζητήματα εξέλιξης της κοινωνίας. Ενώ, δηλαδή, η παγκόσμια εξέλιξη διήλθε από μία φάση κυριαρχίας των αγορών επί της πολιτικής, τώρα φαίνεται να εισερχόμαστε σε μία φάση όπου η ανάλυση της σημαντικότητας των πολιτικών σχέσεων μαζί με τα χαρακτηριστικά του πολιτισμικού υποβάθρου φαίνεται να έχουν σπουδαίο ερμηνευτικό ρόλο στον προσδιορισμό του μέλλοντος.

Βάσει τώρα των όσων αναλύθηκαν προκύπτει από τα ευρήματα η επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης όπως αυτή έχει καταγραφεί στα βασικά τουριστικά μεγέθη της χώρας (αφίξεις και τουριστικές εισπράξεις). Βέβαια, η εξέλιξη αυτή θα πρέπει να κρούσει τον κώδωνα κινδύνου για όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, ιδιωτικούς και δημόσιους, έτσι ώστε να αποτρέψουν ενέργειες οι οποίες θα ανακόψουν ή και θα ανατρέψουν τις θετικές προοπτικές που διαγράφονται για το μέλλον.

Δεν χωράει, λοιπόν, αμφιβολία ότι τα επόμενα έτη θα είναι ιδιαίτερα κρίσιμα για τον ελληνικό τουρισμό καθώς με τους συνεχιζόμενους κεφαλαιακούς περιορισμούς, με την οικονομική αστάθεια και κυρίως με το εντεινόμενο προσφυγικό/μεταναστευτικό πρόβλημα της χώρας δεν υπάρχουν περιθώρια για πρόσθετες επιβαρύνσεις στο τουριστικό προϊόν.

Έτσι, η Ελλάδα βρίσκεται στη 113^η θέση της παγκόσμιας κατάταξης ως προς την ανταγωνιστικότητα των τιμών, σύμφωνα με το Travel and Tourism Competitiveness Report, ενώ έχει υποστεί σημαντικό πλήγμα με την αύξηση των συντελεστών ΦΠΑ.

Κατά συνέπεια, οποιαδήποτε σκέψη για επιβολή τέλους διανυκτερεύσεων ή άλλης επιβάρυνσης στο τουριστικό προϊόν με στόχο τη συγκέντρωση εσόδων δεν θα αποφέρει τα προσδοκώμενα αποτελέσματα, αντίθετα, θα οδηγήσει στο κλείσιμο πολλών ξενοδοχειακών επιχειρήσεων και στη συρρίκνωση της απασχόλησης.

Βάσει, λοιπόν, των προαναφερθέντων προκύπτει ότι ο τουριστικός τομέας και ιδιαίτερα ο ξενοδοχειακός κλάδος στη χώρα μας αποδείχτηκε ιδιαίτερα ανθεκτικός στην οικονομική κρίση αλλά και σημαντικός μοχλός ανάπτυξης αφού αποτελεί έναν από τους κατεξοχήν συναλλαγατοφόρους τομείς της ελληνικής οικονομίας. Μάλιστα, τα πλεονάσματα του ταξιδιωτικού ισοζυγίου αποτέλεσε έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες για τον περιορισμό του ελλείμματος του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών.

Συμπερασματικά, ο τουρισμός αποτελεί την κύρια εξαγωγική δραστηριότητα της χώρας και πρέπει να αντιμετωπίζεται από το κράτος χωρίς την λογική των στυγνών φοροεισπρακτικών πολιτικών και της επιβολής ειδικών τελών καθώς η ήδη διαφαινόμενη επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης μπορεί πολύ εύκολα να ανατραπεί και να αποκτήσει αρνητικό πρόσημο με δυσμενείς συνέπειες για το σύνολο της ελληνικής οικονομίας

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΑΡΘΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση:

- Υπόμνημα του Δ. Κατσίκας, Υπεύθυνου του Παρατηρητηρίου για την Κρίση του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), 2015, Ρυθμίσεις για τη λήψη άμεσων μέτρων για την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης, την οργάνωση της Κυβέρνησης και των Κυβερνητικών οργάνων και λοιπές διατάξεις, διαθέσιμο στο: <http://crisisobs.gr/wp-content/uploads/2015/03> πρόσβαση 20/9/2016
- Παπαηλιάς, 2015, Οι εξελίξεις στην ελληνική οικονομία μεταπολεμικά, εκδόσεις: Κριτική
- Grant Thornton, 2015, Λειτουργία και επίδραση της οικονομίας του διαμοιρασμού στον ξενοδοχειακό κλάδο, Αθήνα
- Βαρουφάκης Γιάννης, 2012, Παγκόσμιος Μινώταυρος: Οι πραγματικές αιτίες της κρίσης, εκδόσεις: Λίβανη
- Λαπαβίτσας Κ., 2012, Θα ανακάμψουμε με στάση πληρωμών και με το οικονομικό σοκ από τη δραχμή, διαθέσιμο στο: <http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=432189> πρόσβαση 20/9/2016
- Taylor P., 2010, Το αβέβαιο μέλλον της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, εκδόσεις: Κριτική
- Λούκα Τ. Κατσέλη, Χαρά Μ. Μαγουλά, 2005, Μακροοικονομική ανάλυση και ελληνική οικονομία, εκδόσεις: Τυπωθήτω
- Μηλιός Γ., Δημούλης Δ. & Οικονομάκης Γ., 2005, Η Θεωρία του Μαρξ για τον Καπιταλισμό, Πλευρές μίας θεωρητικής και πολιτικής ρήξης, εκδόσεις: Νήσος, σελ 141-143
- Krugman P. & Obstfeld M., 2003, Διεθνής Οικονομική: θεωρία και πολιτική, εκδόσεις: Κριτική
- Ρηγοπούλου Ε., 2001, Διδακτικές σημειώσεις: Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
- Keynes J., 2001, Η γενική θεωρία της απασχόλησης του τόκου και του χρήματος, μετάφραση αγγλικών από Αθανασίου Α., εκδόσεις: Παπαζήσης

Ξενόγλωσση:

- Travel & Tourism: Economic Impact 2016, Annual Update Summary, World Travel & Tourism Council (WTTC)
- World Tourism Barometer, UNWTO, Volume 14, January 2016
- European Hospitality Report, MKG Hospitality, updated 1st Semester 2015
- Taylor J., 2008, The Financial Crisis and the Policy Responses: An Empirical Analysis of What Went Wrong, διαθέσιμο στο: <https://web.stanford.edu/~johntayl/FCPR.pdf> πρόσβαση 15/9/2016
- Coombs, 2006, The Protective Powers of Crisis Response Strategies: Managing Reputational Assets During a Crisis, Journal of Promotion Management, Vol. 12(3/4), διαθέσιμο στο: <http://www.haworthpress.com/web/JPM> πρόσβαση 15/9/2016
- Tsakalotos E., 1998, Democratic economic policies: The Pasok experiment in Greece, Oxford Review of Economic Policy, vol. 14, No. 1
- González-Herrero, A. and Pratt, C.B. (1996) . “An integrated symmetrical model for crisis-communication management.” Journal of Public Relations Research, 8(2). pp. 79-105

Διαδίκτυο:

- <http://www.bis.org/statistics/consstats.htm> πρόσβαση 10/9/2016
- <http://www.imf.org/external/index.htm> πρόσβαση 20/9/2016
- <http://ec.europa.eu/eurostat> πρόσβαση 5/9/2016
- www.protagon.gr πρόσβαση 9/9/2016
- <http://www.ygeianet.gr/> πρόσβαση 15/9/2016
- <http://www.itep.gr/>
- <http://sete.gr/>
- <http://www.grhotels.gr/>
- <http://www.statistics.gr/>